

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI



KASTAMONU HALK İNANIŞLARI ÜZERİNE
BAĞLAMSAK BİR İNCELEME

MERVE DELİHASANOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

DOÇ. DR. GÜLTEN KÜÇÜKBASMACI

2022 -KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Merve DELİHASANOĞLU

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU HALK İNANISLARI ÜZERİNE

BAĞLAMSAK BİR İNCELEME

MERVE DELİHASANOĞLU

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLTEN KÜÇÜKBASMACI

Toplum içinde doğup büyüyen bireyler doğduğu andan itibaren birtakım ihtiyaçları, arzuları, istekleri ve korkuları beraberinde getirdiği gibi çevresinde anlayamadığı, anlamlandıramadığı bazı olaylarla da karşı karşıya gelir. İnsanoğlu tüm bunlara bir çözüm bulmak, korku ve kaygılardan uzaklaşmak, manevi olarak rahatlamak için bazı inanışlar ve uygulamalar geliştirmiştir.

Bu çalışmada Kastamonu’da yöre halkı tarafından kabul gören, bilinen ve günümüzde de etkisini sürdüren halk inanışları derlenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan veriler bağlamlarına ve işlevlerine göre incelenerek, halk inanışlarının bağlamlarını ve işlevlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş kısmında halk inanışı kavramı açıklanmış, Kastamonu ili hakkında bilgi ve tezin önemi, amacı yöntemi ve Kastamonu’da halk inanışları ile yapılmış çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde derlenen halk inanışları, bağlamları verilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde halk inanışlarının işlevleri tespit edilmiştir. Çalışma sonuç, kaynakça ve görseller ile tamamlanmıştır.

ANAHTAR KELİMELEK: Kastamonu, Halk İnanışı,, İşlev, Bağlam

SUMMARY
MASTER’S THESIS
A CONTEXTUAL STUDY ON KASTAMONU FOLK BELIEFS
EXAMINATION
MERVE DELIHASANOGLU
KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
ADVISOR: ASSOC. DR. TUTOR GÜLTEN KÜÇÜKBASMACI

Individuals born and raised in the society bring with them some needs, desires, wishes and fears from the moment they are born, and there are some constitutions and developments around them that they cannot understand or make sense of. Mankind has developed some beliefs, in other words rituals, in order to find a solution to all these, to get away from fears and anxieties, and to relax spiritually. Therefore, these rituals have an important place among the people and have survived since prehistoric times and have been passed down from generation to generation. Folk beliefs, which are among the study subjects of social and human sciences, are also an important phenomenon for the discipline of folklore. The concept of belief, which has a broad semantic framework, gains a narrower meaning and content in folklore studies. In particular, he tries to examine the archaic elements from the past religions within the widespread religious tradition in a society. In this study, beliefs that were accepted by the local people in Kastamonu, lived in the past and many of them still live today, were compiled. In the study, many beliefs about transition periods, sky and natural events, animals, trees, water, iron, fire, hearth, supernatural beings, household and household goods, calendar/time, human limbs, fertility, auspiciousness, evil eye, evil eye and hospitality. sample has been found. Identified beliefs were examined and analyzed according to contextual theory.

KEYWORDS: Kastamonu, Folk Belief, Function, Context

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen kıymetli danışmanım Doç Dr. Gülten KÜÇÜKBASMACI'ya teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca derlemelerimde yardımları dokunan kaynak kişilerime ve arkadaşlarıma da çok teşekkür ederim. Son olarak hayatım boyunca benden maddi manevi desteğini esirgemeyen rahmetli babaannem ve değerli büyükbabama şükranlarımı sunarım.

Merve DELİHASANOĞLU

Kastamonu, 2022

İÇİNDEKİLER

TAAHHÜTNAME	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	iv
TEŞEKKÜR	v
GÖRSELLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xii
GRAFİKLER DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Halk İnaniş Kavramı	1
1.2 Kastamonu İlinin Coğrafi, Tarihi, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Yapısı Hakında Genel Bilgiler	4
1.2.1. Kastamonu'nun Coğrafi Yapısı	4
1.2.2. Kastamonu'nun Tarihi Yapısı	5
1.2.3. Kastamonu'nun Nüfusu ve Ekonomik Yapısı	6
1.2.4. Kastamonu'nun Sosyo-Kültürel Yapısı	7
1.3. Çalışmanın Konusu, Amacı, Yöntem ve Sınırlılıkları	9
1.4. Kastamonu Halk İnanişlarıyla İlgili Çalışmalar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. KASTAMONU HALK İNANIŞLARI	10
2.1. Geçiş Dönemleriyle İlgili Halk İnanişları ve Uygulamaları	11
2.1.1. Doğum ile İlgili İnanişlar	11
2.1.1.1. Doğum öncesi inanişlar	12
2.1.1.1.1. Kısırlığa çözüm	12
2.1.1.1.2. Çocuksuzluğa yol açtığı düşünülen halk inanişları	18
2.1.1.1.3. Aşerme	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.1.1.1.4. Cinsiyet tayini	23
2.1.1.2. Doğum sırası inanişlar	25
2.1.1.3. Doğum sonrası inanişlar	26
2.1.1.3.1. Ad koyma ile ilgili inanişlar	26

2.1.1.3.2. Göbek kesme ile ilgili inanışlar	29
2.1.1.3.3. Kırkla ilgili inanışlar.....	31
2.1.1.3.3.1. Aydaş çocuk ile ilgili inanışlar	33
2.1.1.3.3.2. Kırk çıkarma/kırklama ile ilgili inanışlar	37
2.1.1.4. Çocuklar ile İlgili İnanışlar	38
2.1.1.4.1. Konuşamayan/yürüyemeyen/altını ıslatan/çocuklar ile ilgili inanış ve uygulamalar.....	38
2.1.1.4.2. Çocuk ile ilgili diğer inanışlar	40
2.1.2. Evlenme ile İlgili İnanışlar	42
2.1.2.1. Kısmet açma ile ilgili inanış ve uygulamalar	42
2.1.2.2. Dini nikâh ile ilgili inanışlar	44
2.1.2.3. Düğün sırasında ve sonrası ile ilgili inanışlar ve uygulamalar.....	45
2.1.3. Ölüm ile İlgili İnanışlar	49
2.1.3.1. Ölümü Düşündüren İnanışlar.....	49
2.1.3.2. Ölü etrafındaki inanışlar	51
2.1. Kültler ile İlgili Halk İnanışları	54
2.2.1. Ağaç ile İlgili İnanışlar	54
2.2.2. Su ile İlgili İnanışlar.....	57
2.2.3. Demir ile İlgili İnanışlar	59
2.2.4. Ateş ve Ocak ile İlgili İnanışlar.....	60
2.3. İnsan Uzuvarıyla ve Davranışlarıyla İlgili Halk İnanışları.....	63
2.3.1 İnsan Uzuvarıyla ile İlgili İnanışlar.....	63
2.3.2. İnsan Davranışlarıyla İlgili İnanışlar	64
2.3.3. Bereket ile İlgili İnanışlar	65
2.3.4. Nazar ve Nazarlıkla İlgili İnanışlar	66
2.3.4.1. Nazardan korunmayla ve nazarlıkla ilgili inanışlar	68
2.3.4.2. Nazardan kurtulmayla ilgili olan inanışlar.....	70
2.3.4.3. Nazar, nazarlıkla ilgili inanış ve hikâyeler	71
2.4. Hayvanlar ile İlgili Halk İnanışları	74
2.4.1. Kedi ile İlgili İnanışları.....	74
2.4.2. Kelebek ile İlgili İnanışlar	75
2.4.3. Köpek ile İlgili İnanışlar	75
2.4.4. Kurbağa ile İlgili İnanışlar.....	77
2.4.5. Kurt ile İlgili İnanışlar.....	78
2.4.6. Kuş / Karga/Güvercin /Leylek/Baykuş ile İlgili İnanışları.....	78

2.4.7. Geyik/ Elik ile İlgili İnanışlar	79
2.4.8. Örümcek ile İlgili İnanışlar	81
2.4.9. Tavuk ve Horozla İlgili İnanışlar	82
2.4.10. Tavşan ile İlgili İnanışlar	82
2.4.11. Tilki ile İlgili İnanışlar	83
2.4.12. Yılan ile İlgili İnanışlar	84
2.5. Ev ve Ev Eşyalarıyla İlgili Halk İnanışları	85
2.5.1. Bıçak ve Makas ile İlgili İnanışlar	86
2.5.2. Eşik ile İlgili İnanışlar	87
2.5.3. İğne ve Dügme ile İlgili İnanışlar	88
2.5.4. Kaşık ile İlgili İnanışlar	90
2.5.5. Sac/Sacayağı ile İlgili İnanışlar	90
2.5.6. Süpürge ile İlgili İnanışlar	92
2.5.7. Diğer Ev Eşyaları ile İlgili İnanışlar	92
2.6. Yiyecek-İçecek ile İlgili Halk İnanışları	93
2.6.1. Ekmekle İlgili İnanışlar	93
2.6.2. Nar ile İlgili İnanışlar	95
2.6.3. Soğan-Sarımsak ile İlgili İnanışlar	96
2.6.4. Sirke ile İlgili İnanışlar	96
2.6.5. Tuz ile İlgili İnanışlar	97
2.6.6. Yumurta ile İlgili İnanışlar	98
2.7 Gök ve Tabiat Olaylarıyla İlgili Halk İnanışları	99
2.7.1. Güneş ve Ay ile İlgili İnanışlar	99
2.7.2. Yıldızlar ile İlgili İnanışlar	100
2.7.3. Gök Gürlemesi/ Şimşek Çakması/Yağmur/Kar /Dolu ile İlgili İnanışlar ...	101
2.7.4. Yağmur ve Yağmur Duası ile İlgili İnanışlar	103
2.8. Tabiatüstü Varlıklar ile İlgili Halk İnanışları	106
2.9. Takvim ve Zamana Bağlı Halk İnanışları	107
2.9.1. Günün Saatleri ile İlgili İnanış ve Uygulamalar	108
2.9.2. Haftanın Günleri İlgili İnanışlar	109
2.9.3. Dini Gün, Gece ve Bayramlarla İlgili İnanışlar	110
2.10. Halk Takvimi ile İlgili Halk İnanışları	111
2.10.1. Hıdırellez ile İlgili İnanışlar	112
2.10.2. Nevruz ile İlgili İnanışlar	113
3. KASTAMONU HALK İNANIŞLARININ İŞLEVLERİ	115

3.1. Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi	117
3.2. Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi.....	117
3.3. Eğitim veya Kültürün Gelecek Kuşaklara Aktarılması İşlevi	119
3.4. Kişisel ve Toplumsal Baskılardan Kaçıp Kurtulma İşlevi	120
3.5. Doğayı Koruma İşlevi	121
3.6. Doğa Olaylarını Tahmin Etme İşlevi.....	121
3.7. Gelecek Tehlikelere Karşı Koruma işlevi	122
3.8. Toplumsal Statüyü Koruma ve Sürdürme İşlevi	122
3.9. Gerilimi Azaltma İşlevi.....	123
3.10. Şifa Bulacağına İnanarak Rahatlatma İşlevi.....	123
3.11. Bireyleri Manevi Olarak Rahatlatma İşlevi	124
3.12. Olumlu Olayları Olumsuzla Dönüştürme İşlevi.....	124
3.13. Olumsuzlukları Önleme ve Olumsuzlukları Kontrol Altına Alma İşlevi	125
3.14. İsrafi Engelleme İşlevi.....	126
3.15. Güven Duygusu Sağlama İşlevi	126
3.16. Değişip Dönüşerek Kültürü Devam Ettirme İşlevi	127
3.17. Sanala Yakınlaştırma İşlevi	127
3.18. Dili Koruma ve Dilsel Öğeleri Aktarma İşlevi	128
3.19. Teşvik İşlevi	129
3.20. Davranışlara Yön Verme İşlevi.....	129
3.21. Sıra Dışı Durumlara Açıklık Getirme İşlevi.....	129
4. SONUÇ	130
KAYNAKÇA.....	135
KAYNAK KİŞİ LİSTESİ.....	140
EKLER	147
EK 1: Görseller.....	163
EK 2: Mülakat Soruları	179
EK 3: Etik Kurul İzini	181

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1.....	160
Görsel 2.....	160
Görsel 3.....	161
Görsel 4.....	162
Görsel 5.....	161
Görsel 6.....	163
Görsel 7.....	163
Görsel 8.....	164
Görsel 9.....	164
Görsel 10.....	165
Görsel 11.....	165
Görsel 12.....	166
Görsel 13.....	167
Görsel 14.....	168
Görsel 15.....	169
Görsel 16.....	170
Görsel 17.....	170
Görsel 18.....	171
Görsel 19.....	171
Görsel 20.....	172
Görsel 21.....	173

Görsel 22.....	174
Görsel 23.....	175



TABLÖLAR DİZİNİ**Sayfa**

Tablo 1.....	6
Tablo 2.....	8
Tablo 3.....	160



GRAFİKLER DİZİNİ**Sayfa**

Grafik 1	143
Grafik 2	144
Grafik 3	145



1. GİRİŞ

1.1. Halk İnanışı Kavramı

Halk inanışı kavramını açıklamak için ilk önce “halk” ve “inanç/inanış” kavramlarını açıklamak gerekmektedir.

Dundes (2006, s. 11) halk kavramını şu şekilde açıklamıştır:

Halk en az bir ortak faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün, ortak bir meslek, bir dil veya din ne olduğunun bir önemi yoktur. Önemli olan herhangi bir sebebe bağlı oluşan grubun, kendisine ait olduğunu kabul ettiği ortak geleneklerinin olmasıdır.

Bir olgunun, bir düşüncenin, bir varlığın ya da bir nesnenin kişi veya toplumlarca kabul edilmesi inanç olarak tanımlanmaktadır. Halk inanışları kavramı Almanca ve Fransızca dillerinde “aburlauge” ve “superstition” kelimeleri ile ifade edilmektedir. Türkçede ise halk inanışları kavramını ifade etmek için hurafe, boş inanış, batıl inanış, yanlış inanış ve batıl i'tikad gibi kavramlardan faydalanılmaktadır (Boratav, 1994, s. 7).

Boratav’a göre inanç, insan düşüncesinin ahlak, politika ve din gibi birçok geniş alanı içine alan bir kavram olarak kabul edilmektedir. Bu geniş alan ve çeşitliliğin bir bütün olarak ele alınması halk biliminin sınırlarının dışına çıkılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle halk bilimi inancın eski dinlerden miras kalan kısımlarını incelemektedir. Halk bilimi içinde bulunulan çağdaki yeni din ile bu inanış ve biçimleri harmanlamaktadır. Böylece halk inanışları ortaya çıkmaktadır. Halk inanışları toplumdan topluma ve yöreden yöreye farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle ahlak ve din kuralları gibi kesin ifadeler içermemekte, katı yaptırımlara neden olmamaktadır (Boratav, 2013, s. 13).

Halk inanışları teknolojik gelişmelerden dine, sosyal yaşamdan hayvanlara kadar yaşamın her alanında insanların karşısına çıkmaktadır. Halk inanışları aracılığıyla gelenek ve görenekler gelecek nesillere ulaştırılmakta, toplum düzeni sağlanmaktadır.

İlkçağlardan beri insanoğlu hayatta kalma mücadelesi vermiştir. Sadece fiziksel değil aynı zamanda psikolojik olarak da bu mücadeleye devam etmiştir. Teknolojinin, bilimin, tıbbın gelişmediği dönemlerde, karşı karşıya kaldığı sorunları, hastalıkları, açıklayamadığı olayları insanlar kendilerince çözmeye, açıklamaya çalışmışlardır.

Bunu yaparken kendilerinden güçlü gördükleri olağanüstü varlıklara inanmışlar ve bu inanmalar etrafında çeşitli uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Bu inanış ve uygulamalar halk inanışların temelini oluşturmuştur.

İnsanlar tarafından uygulandıktan sonra olumlu sonuçlar elde edilmesi ve insanları rahatlatması neticesinde halk inanışları meydana gelmiştir ve inanılmaya uygulanmaya devam etmiştir. Halk inanışlarının ortaya çıkmasında çeşitli görüşler vardır. Bu görüşlerden biri halk inanışlarının ne zaman kim tarafından orta koyulduğu bilinmediği ama toplumun geneli tarafından kabul görerek ortak inanış haline geldiği yani anonim olarak ortaya çıktığıdır. Diğer bir görüşe göre halk inanışları telkin yoluyla ortaya çıkmıştır. Bu görüşe göre halk inanışları, felsefi düşünceler ve ideolojiler tarafından telkin edilen ve halkın öyle kabullenmesi istenilen inanışlardan oluşmaktadır. Bu inanışların oluşumunda sosyal çevre, coğrafya ve toplumun etnik yapısı etkili olmaktadır (Dündar, 2012,s.19).

Halk inanışlarını toplumun coğrafi, dini ve kültürel değişimleri etkilemiştir. Birçok halk inanışı ilkçağlardan günümüze kadar gelirken, bazı halk inanışları “saçma”, “batıl” bulunarak unutulmaya yüz tutmuştur.

Türk toplumu geçmişten bugüne kadar pek çok dinin, dilin, kültürün ve inanışın etkisinde kalmıştır. Özellikle Türklerin İslamiyet’i kabulü ile birlikte eskiden var olan Türk inanışları İslam diniyle birleşerek hayatın hemen her safhasında farklı şekillerde yerini almıştır. Bugün hâlâ bu inanışların bazılarının yaşadığı bazılarının ise unutulmaya yüz tuttuğu veya kaybolduğu görülmektedir. Dolayısıyla sözlü kültür öğelerinin en önemli parçalarından biri olan halk inanışlarının tespit edilip kayıt altına alınması önemli bir konu olmuştur.

Türk halkbiliminin önemli konuları arasında yer alan “halk inanışları” geniş bir kavramsal çerçeveye sahiptir. İnanç kelimesi güncel Türkçe sözlüğünde kelime anlamı itibarıyla “Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma”, “Birine duyulan güven, inanma duygusu”, “İnanılan şey, görüş, öğreti” ve “Din bilgisi Tanrı’ya, bir dine inanma, akide, iman, itikat” şeklinde dört anlama sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Halkbilimi konuları arasına giren halk inanışları bu alanda biraz sınırlandırıcı bir özelliğe bürünmektedir. Çünkü halk bilimi inançla ilgili olarak eski dinlerden miras kalan konuları ele alır ve inceler.

Halk inançları kavramını tanımlayan araştırmacılardan birisi Bekir Şişman'dır. Şişman (2000,s.44), “Anadolu’da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışmasında halk inançlarını şu şekilde tanımlamaktadır:

Toplumun belirli bir kesimi tarafından benimsenmiş, ya ilahi bir din ile bağlantılı ya da dinin düsturları dışında kalan, ancak insanlar arasında benimsenerek kuşaktan kuşağa aktarılan inanmalar/itikadlardır.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere halk bilimi sınırları içinde değerlendirilen halk inançları, halkın kuşaktan kuşağa aktardığı ve inandığı inanışları konu edinir ve inceleme alanı içine alır.

Halk edebiyatı araştırmalarında önemli bir isim olan Pertev Naili Boratav halk inançlarıyla ilgili olarak “100 Soruda Türk Folkloru” adlı kitabında halk inanışlarının “bölgeden bölgeye, topluluktan topluluğa değişiklik gösterdiğini ve din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımadığını belirtir (Boratav, 1994, s. 7). Halk inanışlarını tespit etmek, gün yüzüne çıkartmak, değerlendirmek o inanışlara sahip olan halkın dününe ve bugününe ışık tutmak anlamına gelir. Bu yüzden halk inanışları konusu halk bilimi ürünlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır”.

Bu noktadan hareketle halk inanışlarının derlenerek kayıt altına alınmadığı takdirde gelecek kuşaklara aktarılmaması, inanışların yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması anlamına gelmektedir. Bu çalışmada Kastamonu’da halk inanışları ile ilgili yaşayan kültür öğeleri kayıt altına alınmaya çalışılmış ve gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır. İnanışların bağlamları, işlevleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

1.2 Kastamonu İlinin Coğrafi, Tarihi, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Yapısı Hakkında Genel Bilgiler

1.2.1. Kastamonu'nun Coğrafi Yapısı

Kastamonu 41 derece 21' kuzey enlemi ile 33 derece 46' doğu boylamları arasında yer alan bir ilimizdir. Kastamonu ülkemizin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Kastamonu ilinin güneyinde Çankırı, güneydoğusunda Çorum, doğusunda Sinop, batısında ise Karabük ve Bartın illeri yer almaktadır. Kastamonu'nun kuzeyinde ise 170 km uzunluğunda Karadeniz sahil şeridi bulunmaktadır (URL 1).

Kastamonu ili 13108 metrekare yüz ölçümüne sahip olup bu özelliği ile Batı Karadeniz'in en büyük ili olarak ön plana çıkmaktadır. Kuzeyinden ve güneyinden dağlarla çevrili olan Kastamonu engebeli bir coğrafyaya sahiptir. Kastamonu ilinde dağlar %74,6, platolar %21,6, ovalar ise % 3,8'lik bir alanı kaplamaktadır. Şehir merkezi denizden 780 metre yüksekte yer almaktadır. Kastamonu ilinin güneyinde Ilgaz Dağları, kuzeyinde ise Küre Dağları bulunmaktadır (URL 2).

Kastamonu ili ormanlar açısından son derece zengindir. Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre Kastamonu, Türkiye ormanlarının yaklaşık % 5,7'sine sahiptir. Ilgaz ve Küre milli parkları Türkiye'nin en gür ormanlık alanları arasındadır. Bu ormanlar genel olarak kestane, akçaağaç, karaağaç, göknar, sarıçam ve karaçamdan oluşmaktadır. Karadeniz kıyılarında genellikle geniş yapraklı gür ormanlar bulunmaktadır. İç kesimlere doğru gidildiğinde ise yaprak dökmeyen ağaçlar artış göstermektedir. Kastamonu ilinin %58, 5'i ormanlık alanlar tarafından kaplanmıştır (Bayram, Akyüz ve Üçüncü, 2015, s. 92).

Kastamonu ili güneyden karasal iklim, kuzeyden ise Karadeniz iklimi arasında kalan bir geçiş iklimine sahiptir. Kastamonu ilinin merkez ilçesinde yıllık sıcaklık ortalamasının 9,7 C olduğu tespit edilmiştir. Temmuz ve Ağustos ayları en sıcak geçen aylar iken Ocak ve Şubat ayları en soğuk geçen aylardır. Kastamonu ilinde yağış aylara göre düzenli bir şekilde dağılmıştır. Yaz aylarında yıllık yağışın %27'si,

kış aylarında ise %18'i düşmektedir. Yağışların geneli ise bahar aylarında gerçekleşmektedir (İbret, Aydınöz ve Uğurlu, 2015, s. 244).

1.2.2. Kastamonu'nun Tarihi Yapısı

Kastamonu ve çevresi ülkemizin bilinen en eski yerleşim alanlarından biridir. M.Ö. 18. yüzyılda Kastamonu Gasların yurdu olmuştur. Daha sonra sırasıyla Hititler, Firigler, Kimmerler, Lidyalılar, Persler, Pontuslular, Romalılar ve Bizanslılar şehirde hüküm sürmüştür. Romalılar bu yörede "Paflagonia" isimli bir eyalet kurmuştur. Kurulan bu eyaletin merkezi olan Pompei-Polis şehri Taşköprü ilçe sınırlarında yer almaktadır (Baran, 2003, s. 821).

Kastamonu merkezde dik bir kayanın üzerinde yer alan Kastamonu Kalesi ise "Komnenoslar" tarafından yapılmıştır. Kale şehre hâkim bir noktada bulunmakla beraber Kastamonu tarihinin çekirdeğini oluşturmaktadır. Kastamonu ili ayrıca sahip olduğu son dönem Osmanlı evleri ile de büyük önem taşımaktadır. Geleneksel Türk evi mimarisinin örnekleri Kastamonu'da yoğun bir şekilde görülmektedir. Kastamonu il merkezi ile birlikte Abana, Küre, İnebolu ve Taşköprü ilçelerinde kentsel sit alanı olarak belirlenmiş mahalleler bulunmaktadır (Baydil ve İbret 1999, s. 5).

Kastamonu ili 1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasından sonra Türk hâkimiyetine girmiştir. Kastamonu 1081 yılında Danişment emirinin egemenliği altındadır. 1124 tarihinde şehirde yeniden Bizans hâkimiyetinde iken şehir 1186 yılında ise Selçuklular tarafından yönetilmeye başlanmıştır. 1213 yılında Çobanlar Beyliği'nin merkezi olarak Konya Selçuklularına bağlanmıştır. 1250'li yıllarda Pervane Beyliği tarafından ele geçirilmiştir. Candaroğulları Beyliği ise 1335 yılında Kastamonu'da kurulmuştur. 1402 yılında Timur, Candaroğulları Beyliği'nin topraklarının Sinop merkezli İsfendiyaroğulları'na devredilmesine izin vermiştir (Yakupoğlu, 2007, s. 48). Kastamonu 1461 yılında Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon seferi sırasında Osmanlı devletine katılmıştır.

Kastamonu Millî Mücadele döneminde en güvenilir lojistik noktaları arasında yer almıştır. Ankara'ya cephane, erzak ve insan akışının sağlanmasında İnebolu Limanı kilit rol oynamıştır. Kastamonu Kurtuluş Savaşı'nda en fazla şehit veren 3. il olmuştur. Anadolu'nun ilk kadın mitingi de 10 Aralık 1919 tarihinde Kastamonu'da gerçekleştirilmiştir. Şapka ve Kıyafet İnkılabı 9 Kasım 1925 tarihinde Atatürk tarafından Kastamonu'nun İnebolu ilçesinde ilan edilmiştir. İnebolu Mavnacılar

Loncası 9 Nisan 1924 tarihinde “Beyaz Şeritli İstiklal Madalyası’na layık görülmüştür (Yılmaz, 2005, s. 223).

1.2.3. Kastamonu’nun Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

Kastamonu il nüfusunun ilçelere göre dağılımı ve nüfus yoğunluğu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Kastamonu ilinin 2021 yılının nüfusunun ilçelere göre dağılımı ve nüfus yoğunluğu (URL 3).

Kastamonu İlçeler	Şehir	Köy	Toplam	Yüzölçümü (Km2)	Nüfus Yoğunluğu
Merkez	125,622	26,919	152,541	1847	83
Abana	3,317	710	4,027	28	144
Ağlı	2,11	896	3,006	225	13
Araç	6,464	11,456	17,92	1446	12
Azdavay	3,227	4,063	7,29	759	10
Bozkurt	5,329	3,841	9,17	308	30
Cide	11,087	11,049	22,136	652	34
Çatalzeytin	3,2	4,029	7,229	272	27
Daday	2,825	5,248	8,073	843	10
Devrekani	5,763	6,369	12,132	715	17
Doğanyurt	997	4,431	5,428	193	28
Hanönü	2,111	2,023	4,134	417	10
İhsangazi	2,891	2,401	5,292	445	12
İnebolu	10,594	10,081	20,675	417	50
Küre	2,522	2,909	5,431	406	13
Pınarbaşı	2,477	3,211	5,688	546	10
Seydiler	2,851	1,438	4,289	233	18
Şenpazar	1,609	2,695	4,304	252	17
Taşköprü	17,048	20,071	37,119	1758	21
Tosya	28,963	10,745	39,708	1302	30
TOPLAM	241,007	134,585	375,592	13064	29

Kastamonu’da nüfusun genel olarak il merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir. Geniş bir yüz ölçümüne sahip olan Kastamonu’da nüfus yoğunluğu düşük kalmaktadır. Kastamonu coğrafyası da nüfus yoğunluğunun düşük olmasına neden olmaktadır. Kastamonu genelindeki istihdam olanakları incelendiğinde göç vermeye müsait bir il

olduğu görülmektedir. İlçe bazlı inceleme yapıldığında kırsal nüfusun neredeyse ilçe merkezleri ile aynı düzeyde olduğu, kimi ilçelerde ise fazla olduğu görülmektedir. Kırsal kesimde yaşayan insanlar da genellikle çiftçilik ile uğraşmaktadır. Çalışmamızda kapsamında görüşülen kişilerin önemli bir kısmı da çiftçilik ile uğraşmaktadır.

Kastamonu'da ormanların bol olması ve coğrafi olarak avantajlı konumu nedeniyle orman ürünleri sanayisi oldukça gelişmiştir. Şehir, Türkiye'nin en büyük tesislerinden bazılarına sahiptir ve aynı zamanda dünyanın çoğuna ihracat yapmaktadır. Özellikle kontrplak, lif levha (MDF), sunta ve yuvarlak ahşap gibi endüstriyel ürünlerin son derece önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu alanlarda faaliyet gösteren SFC Entegre işletmesinde toplam 450 personel istihdam edilmektedir. Kastamonu Entegre işletmesi de 631 kişilik istihdam ile şehrin önde gelen işletmeleri arasında yer almaktadır (Kastabil, 2022).

Kastamonu ilinde Kastamonu Şeker Fabrikası önemli kurumlar arasında yer almaktadır. Kurum genelinde 74 mevsimlik işçi, 220 işçi ve 35 memur olmak üzere 329 kişi çalışmaktadır. Kastamonu Şeker Fabrikası 2018 senesinde 228.200 ton şeker pancarını işleyerek 28.315 ton şeker elde etmiştir. Şehrin önemli işletmelerinden bir diğeri olan Küre Eti Bakır İşletmesinde toplam 765 kişi çalışmaktadır. Hanönü ilçesinde faaliyete geçen Acacia Maden Hanönü Bakır İşletmesinde ise 700 kişi istihdam edilmektedir (Kastabil, 2022).

1.2.4. Kastamonu'nun Sosyo-Kültürel Yapısı

Kastamonu ili tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapması nedeniyle kültürel olarak zenginlik göstermektedir. Kastamonu ilinin sosyo-kültürel yapısını incelenerek kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu sosyal ve kültürel yapının içerisinde yörenin sağlık ve eğitim imkânları, yöresel kıyafetler, yemek çeşitleri gibi unsurlar yer almaktadır.

Kastamonu ilinde yaşayanların eğitim düzeyi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Tablo 2: Kastamonu ilinde yaşayanların 2020 yılın ait eğitim düzeyi (URL 4).

Bitirilen Eğitim Düzeyi	Erkek	Kadın	Toplam
Bilinmeyen	677	734	1,411
Okuma Yazma Bilmeyen	2,502	13,788	16,29
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	12,516	21,648	34,164
İlkokul	46,737	57,479	104,216
İlköğretim	15,169	12,492	27,661
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	30,633	24,317	54,95
Lise ve Dengi Meslek Okulu	38,697	25,476	64,173
Yüksekokul veya Fakülte	22,975	18,484	41,459
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	2,012	1,416	3,428
Doktora	486	299	785

Kastamonu’da yaşayan insanların eğitim durumlarını gösteren tablo incelendiğinde kişi sayısının eğitim düzeyi ilerledikçe azaldığı görülmektedir. İlkokul mezunu kişi sayısının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Çalışma kapsamında görüşülen kişiler incelendiğinde de ilkokul mezunu kişilerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu durum çalışmamızın örneklemini oluşturan kaynak kişilerin homojen bir şekilde seçildiğini düşündürmektedir.

Kastamonu genelinde toplam 19 hastane bulunmaktadır. Bu hastanelerden 2’si özel hastane, 1’i üniversite hastanesi, 16’sı ise devlet hastanesidir. Bu hastanelerde toplam 1090 yatak kapasitesi bulunmaktadır. İl genelinde 149 uzman doktor, 220 pratisyen doktor, 72 diş hekimi, 875 hemşire, 235 ebe, 126 eczacı, 631 sağlık memuru ve 1673 diğer sağlık çalışanları görev yapmaktadır. Üniversite hastanesinin açılması ile birlikte ilin sağlık alanında gelişimini sürdürdüğü görülmektedir (URL 5).

Kastamonu ilinde spor faaliyetleri de gelişmiş düzeydedir. İl genelinde hentbol, futbol ve basketbol başta olmak üzere pek çok branşta kulüp faaliyetleri yürütülmektedir. Kastamonu ilinde 34.962 âdet lisanslı sporcu bulunmaktadır. Bu sporculardan 61’i milli takımlarda yer almaktadır. Ulusal liglerde Kastamonu’yu temsil eden 11 takım bulunmaktadır. Kastamonu’da Gençlik Spor İl Müdürlüğü’ne bağlı toplam 75 adet spor tesisi faaliyetlerini sürdürmektedir (URL 6).

Kastamonu Bölgesinde giyilen yöresel kıyafetler çevre illerle benzerlik taşımaktadır. Kastamonu’da giyilen kıyafetler arasında kadınlarda fes, taç, çember ve yemeni, erkeklerde ise hırka, çuha, fermane, salta, harmani ve poşu ön plana çıkmaktadır. Kastamonu ilinde beyler bahçesi, bütün çıtırdak, Genç Osman, çarşambadır çarşamba, tiridine bandım, seymen ağırlaması ve sepetçioğlu gibi halk oyunları bulunmaktadır (Yüksel, 2010, s. 1086).

Kastamonu günümüzde bir kültür ve inanç şehri haline gelmiştir. Kastamonu’da bulunan çok sayıda türbe ve önemli zat nedeniyle şehir “Evliyalar Şehri” olarak da adlandırılmaktadır. Türbeler etrafında birçok inanış ve uygulama gelişmiştir. Bu Türbelerden en çok ziyaret edilenler arasında Şeyh Şaban-ı Veli türbesi vardır. Halk arasında Hz. Pir olarak da bilinen türbe etrafın doğumdan ölüme kadar insan hayatının önemli geçiş dönemlerinde ziyaret mekânı olmuştur. Benli Sultan, Şeyh Ahmet türbeleri de çocuksuzluk ve adak için uğrak mekânlar arasındadır.

Türkler, Kastamonu’ya yerleşmeleri ile birlikte dini ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacakları yerlere ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle Kastamonu’da çok sayıda cami ve külliye rastlamak mümkündür.

1.3. Çalışmanın Konusu, Amacı, Yöntem ve Sınırlılıkları

“Kastamonu Halk İnanışları Üzerine Bağlamsal Bir İnceleme” adlı tez çalışmasının konusu Kastamonu ilinde yaşamış, yaşayan ve uygulanan halk inanışlarıdır. Halk inanışları konusu halkbilim çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Birçok halkbilimi araştırmacısı, Türk kültürünün önemli bir alanı olan halk inanışlarıyla ilgili çalışmalar yapmıştır. Yapılan bu çalışmalar neticesinde toplum içerisinde yaşatılan veya sadece belleklerde kalmış olan halk inanışları ve ritüeller tespit edilip kayıt altına alınmıştır.

Çalışmadaki amaç ise Kastamonu ilinde tespit edilen halk inanışlarının derlenerek yazıya geçirilmesi, kayıt altına alınması, gelecek nesillere aktarılması ve inanışların bağlamlarının ve işlevlerinin ortaya koyulmasıdır. Bu amaç tezin önemini ortaya koymaktadır.

Halk inanışları ile ilgili yapılan çalışmalardan yola çıkılarak bir literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili çalışmalar incelenmiştir. Çalışmada derleme yöntemi esas alınmıştır. Halk inanışları ile ilgili sorular önceden hazırlanıp kaynak kişilere yöneltilmiş, ardından verilen cevaplar kaydedilmiştir. Veriler kullanılırken kaynak

kişiler K.1, K.2 şeklinde gösterilmiştir. Tezin pandemi dönemine denk gelmesi dolayısıyla kaynak kişilerle görüşme imkânı kısıtlı şekilde olmuştur. Bu sebepten kaynak kişilerle bazen telefon görüşmesi ile bazen “whatsapp” uygulaması üzerinden görüntülü olarak, ama çoğunlukla bire bir görüşülmeye çalışılmıştır.

Halk inanışları, halkbilimi çalışmaları açısından büyük bir öneme sahiptir. Çünkü halk inanışları kültürünün daha iyi anlaşılıp çözümlenmesi için halka ayna tutmaktadır. Türk halk inanışları alanında yapılan derleme çalışmaları kültürümüzün zenginliklerini ortaya koymaktadır. Bugün birçok kişinin bildiği ve uyguladığı, basit gündelik alışkanlıklar gibi görülen inanışlar Türklerin en eski inanç sisteminin izlerini taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında halk inanışları konusu araştırılmaya değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle Kastamonu gibi kültürel zenginliklerin çok olduğu bir bölgede halk arasında uygulanan ve söylenen inanışları derlemek ve kayıt altına almak önemlidir. Kastamonu’da halk inanışları ile yapılan çalışmalara bakıldığında zaman inanışlarla ilgili birçok bildiri, makale, birkaç tezin bölümünde inanışlarla ilgili araştırma yapılmış olsa da Kastamonu merkezle alakalı tez olarak bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durum tezin önemini ortaya koymaktadır. Türkiye geneline bakıldığında zaman halk inanışları konusunda birçok araştırma bulunmasına rağmen halk inanışları hakkında bağlamsal ve işlevsel açıdan incelenme yapılmaması bu tezin ayrıcalığını ortaya koymaktadır.

Tez çalışmasının kapsamı Kastamonu ilinin merkez ve merkeze bağlı köyleriyle sınırlandırılmıştır. Konu olarak da halk arasında bilinen inanışlar, inanmalar ve uygulamalar ile sınırlı tutulmuştur. Tezin araştırma sürecinin salgın dönemine gelmesi, araştırma ve derleme yapılmasını zorlaştırmıştır.

2. KASTAMONU HALK İNANIŞLARI

2.1. Geçiş Dönemleriyle İlgili Halk İnanışları ve Uygulamaları

İnsan yaşamı evrelerden oluşur. Bu evrelerin en önemlileri doğum, evlilik ve ölümdür. Bu evreler halkbiliminde geçiş dönemi olarak adlandırılmaktadır. Geçiş dönemleri etrafında bazı inanış ve uygulamalar oluşmuştur. Bu inanış ve uygulamalar hayatın bir bölümünden bir bölümüne geçen insanı kutlamak, kutsamak zayıf düştüğü anlarda güçlendirmek, zararlı etkilerden korumak amacıyla yapılan ritüellerdir (Örnek, 2016, s. 183). Geçiş dönemleri ritüelleri ile yeni doğmuş bebek, lohusa, henüz evlenmemiş kadın/erkek, yeni evlenen çiftler, ölen insan, daha önce atalardan ve gelenekten öğrenilmiş veya alışılmış uygulamalar ile kutlanmaya, korunmaya çalışılmıştır (Karakuş, 2020, s.16).

Honko (1979, s. 199) bu ritüellerin önemini şu şekilde açıklamaktadır:

Kişinin hayatında meydana gelen değişikliğin farkına varmasını sağlar. Üstüne alınması gereken yeri, görevleri ve hakları tanımlar. Bilgi aktarımı sağlar ve kişinin o konudaki yeterliliğini test eder. Geçiş dönemi ritüelleri insanın kendisinin önemli olduğunu vurgular. Ayrıca geçiş dönemi ritüelleri insan hayatlarında bir kez tecrübe edebilir. Bu yüzden ayrıca önemlidirler.

Geçiş dönemi ritüelleri insanları hayatta hazırlarken, inanışlar insanların bu dönemde karşılaştıkları sorunlara çözüm üretir ve manevi yönünü destekler.

2.1.1. Doğum ile İlgili İnanışlar

Geçiş dönemlerinin ilkini doğum oluşturur. Doğum her zaman, her toplum tarafından mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Doğum olayı sülalenin devamlılığını sağladığı için sadece anne ve babayı değil akrabaları yakından ilgilendirmekte, mutlu etmektedir. Çünkü çocuk bir ailenin devamlılığını sağlayandır. Doğumun kadın için ayrı bir önemi vardır. Kadının doğumla birlikte toplum içinde saygınlığı artar, aile içindeki yeri sağlamlaşır. Çocuğu olmayan kadın toplum tarafından hor görülür. Eşi ve eşinin ailesi tarafından dışlanır, “kısır” olarak nitelendirilir.

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum ile ilgili inanışlar kendi içinde de sınıflandırılmaktadır. Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak inanışlar üçe ayrılmaktadır. Doğum öncesi ve sırası anneyi ilgilendirirken doğum sonrası inanışlar hem anneyi hem de bebeği ilgilendirmektedir. Doğum öncesi inanışlar

genellikle hamile kalmak, kısırlığı gidermek, sağlıklı bir çocuk dünyaya getirmek için yapılması ya da kaçınılması gereken inanış ve uygulamaları kapsarken, doğum sırasındaki inanış ve uygulamalar da kolay ve sağlıklı bir doğum yapılmasına yöneliktir. Doğum sonrası inanış ve uygulamalar ise doğumdan sonraki kırk gün içinde anne ve bebeği kapsamaktadır.

2.1.1.1. Doğum öncesi inanışlar

Her toplumda evlenen çiftten kısa bir süre sonra çocuk beklenir. Aynı şekilde çoğu kadın tarafından da hamile kalmak çok arzu edilen bir durumdur. İnsanlığın en eski tarihlerinden beri doğurganlığın tek sorumlusu olarak genellikle kadın zannediliyordu. Bu yüzden doğum öncesi halk inanışların çoğunluğu kadınlar etrafında oluşmuş inanışlardır. Doğum öncesi halk inanışları çocuksuzluğa aranan çözümleri, aşermeyi, çocuğun fiziki yapısında etkili olacak yapılması/kaçınılması gereken uygulamaları, cinsiyet tayinini kapsamaktadır.

2.1.1.1.1 Kısırlığa çözüm

Çocuksuzluk insanlık tarihinin en başından beri bir ailenin en büyük sorunudur. Çünkü çocuk ailenin soyunu devam ettiren, ocağını tütündürür. Çocukluluk, aile içinde büyük bir sorun olarak algılandığı gibi toplum tarafından da hoş karşılanmaz. Çocuk olmamasının sebebi daha çok kadında aranır. Çocuğu olmayan kadın toplum tarafından kısır olarak nitelendirilir ve hor görülür. Çocuğu olmayan aileler kısmen de olsa toplum tarafından dışlanır.

Türk kültürünün en büyük yazılı kültür örneği olan Dede korkut Kitabı'nda, çocuğu olmayanlar kara otağa oturtturulmakta, çocuğu olmayan insanları Tanrı tarafından kargadığına inanılmaktaydı. Bu yüzden insan tarih boyunca çocuk sahibi olmak için çareler aramıştır. Hz. İbrahim çocuğu olması için Allah'a bir dua etmiş, duası kabul olan Hz. İbrahim oğlunu Allah'a kurban olarak adamıştır. Dirse Han bir oğlu olsun diye, aç görse doyurmuş, çıplak görse donatmış, borçluyu borcundan kurtarmış, tepe gibi et, göl gibi kımız sağdırmış en sonunda Allah-u Teâla bir evlat nasip etmiştir (Ergin, 2018).

Manas destanında ise kutsal yerlere gidilip dilek dilenmiş, kutsal panayırılarda yatılmış ve elma ağaçlarının altında yuvarlanarak kısırlığa çözüm bulmaya

çalışılmıştır (Ögel, 1993). Kastamonu’da ise kısırlığa şu inanışlar ile çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

Türbe ziyareti

Eskiden çocuğu olmayan insanların bulduğu çarelerden biri türbeleri ziyaret etmektir. Türbede yatan velinin Allah’ın sevgili kulu olduğuna inanılmış, bu kişilerin gösterdiği kerametler ile insanlar bu kişilere olağanüstülükler yüklemişler ve bu kişilerin kendilerine yardım edebileceğine inanmışlardır (Çıblak, 2013, s. 1206). Sadece bu kişileri değil, türbelerinin etrafında bulunan ağaçları, su kaynaklarını, türbede bulunan eşyaları da kutsal saymış ve bunlara temas etmenin de şifa olacağını düşünmüşlerdir. Bu velilerin mezarlarını veya türbelerini ziyaret edilip, adaklar adanması sonucu, hastalıklarına şifa, dertlerine defa bulacaklarına inanmışlardır. Bu türbeler sadece çocuksuzluğa çare aranmak için değil iş bulmak, kismet açmak ve sınavda başarılı olmak gibi birçok sebeple sık ziyaret edilen mekânlar olmuşlardır.

Halk arasında türbe ve ziyaret yerlerine giderek dua edilmesi, şifa dilenmesi buralarda adaklarda bulunulması, Allah’ın sevgili kulları olan ve Allah’a sözü ve nazı geçebilen evliyadan yardım dileyerek dileklerinin daha çabuk kabul olacaklarına inanmaları şeklinde açıklanabilir (Çıblak, 2013, s. 1213). Ayrıca bu türbe ziyaretleri insan üzerinde manevi bir rahatlama ve huzur sağlamaktadır. İnsanlar burada yaptıkları birtakım uygulamalar ile dileklerin kabul olacağına inanmışlardır. Bu düşünce morallerini yükseltmiştir. Bilindiği gibi moralin yüksek olması hastalığın iyileşmesinde büyük rol oynamaktadır.

Kastamonu’da genellikle çocuk dilemek, dua etmek, adak adamak için daha çok Benli Sultan Türbesi tercih edilmiştir. Çocuğu olmayan kadınlar türbeye ziyarete gittikleri zaman bellerine herhangi bir kuşak bağlanarak Allah’a kendilerine çocuk vermeleri için dua ederler. Bu işleme Kastamonu’da “kadın satma” denir. Bu işleminden sonra çocuğu olanlar türbeye bir kurban ile birlikte gelip adaklarını yerine getirir. Bundan dolayı çocuklara genellikle “Satı” ve “Satılmış” gibi isimler koyulmaktadır (Karagöz ve Karagöz, 2011, s. 168). Benli Sultan türbesine sadece çocuk sahibi olmak için değil hastalıklarına derman aramak için de gidilir. Asâ suyundan içerek banyo yapılırsa şifa bulunacağına inanılır (Küçükbasmacı, 2000, s.163).

Kaynak kişilerin çocuk sahibi olmak için ziyaret ettiği türbeler ve anlattıkları ise şu şekildedir:

1. Benim anneannemi Benli Sultan'a götürmüşler. Annemin o vesileyle olduğunu bize anlatırlardı. Anneannemi Benli Sultana götürmüşler, orada satmışlar. Türbeye adak adanmışlar. Annem doğmuş. Doğduğunda boynunda ben varmış. Ne hikmetse Benli Sultan'a gidip adak sonucu olan bütün çocukların boyunlarında hep ben olurmuş. Annem yaşına girince hem adağını gerçekleştirmek için hem de hem annemi Benli Sultan'a götürmek için yola düşmüşler. Yolda teyzem, Benli Sultan'a bırakacakları yemeni için "Bu çok güzel hem daha yeni duruyor. Bunu kızın başına kızın başındaki kötü yemeniyi de türbeye bırakalım" demiş. Az sonra bir rüzgâr çıkmış ve annemin başındaki o güzel yemeniyi almış götürmüş. Türbeye gitmişler bir bakmışlar ki annemin başından uçan yemeni, türbenin tepesinde. Annem böyle anlatırdı (K.9).
2. Benim annemin yedi sene çocuğu olmamış. Bir gün nenem yolda Değirmenci Mustafa'ya rast gelmiş. Ninemlerin çocuğunun olmadığını bildiği için "kız ben Benli Sultan'a Ankara'dan İstanbul'dan gelenleri duyuyorum. Siz de oraya gidin" demiş. Nenem de "ey kurban olduğum rabbim bana kız ya da oğlan bir evlat nasip ettiğini görürsem, nene dediğini duyarsam sana bir kurban adarım" demiş. Annemi Benli Sultan'a götürmüşler. Sonra ben doğmuşum. Ben doğduktan sonra beni de alıp Benli Sultan'a götürmüşler. Adadıkları koyun önde ben arkada türbeye kadar yürümüşüm. O zamanlarda çok kalabalıkmış. Arabaların birisi gidip birisi geliyormuş. Nenem böyle anlatırdı. Çocuğu olmayan kadınlar dertlerinin dermanını böyle bulurlarmış o zamanlarda (K.13).
3. Benim dört tane kızım var. Fakat çok düşük yaptım ve üç tane erkek çocuğum oldu. Hepsi öldü, yaşamadı. En son hamile kalınca bizim burada Şeyh Ahmet Türbesi var. Ben oraya çocuk kıyafeti bıraktım. Doğurmaya yakın oradan kıyafetleri aldım. Oğlumun üstüne giydirdim. Oğlumun ismine de Ahmet koyduk. Allah'a şükür oğlum yaşadı (Görsel: 1,2), (K.54).

4. Ben, hangi yolu denediysem çocuğum olmadı. En sonunda beni Şeyh Ahmet Türbesi'ne götürdüler. Oraya adak adayıp çocuk kıyafeti bıraktık. Çocuğum olduktan sonra adağımızı bıraktık ve bıraktığımız çocuk kıyafetini alarak çocuğuma giydirdik (K.4).
5. Hamile kalıp çocuğu durmayan kadınları hocaya okuturlardı. Benim kız kardeşim sürekli düşük yapardı. Kardeşimi de hocaya okuttular beline bir asma kilit taktılar. Kardeşim o kilitle dokuz ay durdu. Doğumu yaklaşıncı okutturdukları hocaya kilidi açturdılar (K.2).

Benli Sultan Türbesi'ne çocuk sahibi olmak için gidip orada “bir çocuğum olursa kurban keseceğim” sözünü ve Benli Sultan ile ilgili elde edilen diğer inanışlara Küçükbasmacı 2000 yılında yaptığı *Kastamonu'da Halk Tababeti, İnanış ve Uygulamaları* adlı tezinde yer vermiştir. Bu durum Benli Sultan ile ilgili inanışların uygulanmasalar bile günümüzde hafızalarda hâlâ yer edindiğini bize göstermektedir.

Halk hekimliği tedavileri

Pertev Naili Boratav halk hekimliğini halkın olanakları bulunamadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacıyla başvurduğu yöntem olarak tanımlamıştır (Boratav, 2013, s. 139). Yörede ise çocuksuzluk için halk hekimliğine başvuru pratikler şu şekildedir:

1. Eskiden çocuğu olmayan kadınları ekmek yapılan fırına koyarlardı. Buna “boğa koymak” denilirdi. Benim de on üç sene çocuğum olmadı. Eşim sürekli baskı yapardı boğa girmem için ama ben girmek istemezdim. Sonra ikna oldum, Allah nasip etti ve çocuğum oldu (K.16).
2. Meşe közünü suya ıslayıp içince çocuk sahibi olacağına inanılır. Bizim bir tane Şükriye diye bir akrabamız vardı. Böyle yüzünü jilette tıraş ederdi. Çocuğu epeyi zaman olmadı en sonunda evlatlık aldı. Ne zamandan sonra meşe közünü duymuş içmiş. Sonra çocuğu oldu. Evlatlığı ile beraber kendi çocuğunu da büyüttü (K.2).
3. Rahme sarımsak koyulup sarımsağın kokusu ağızdan çıkarsa çocuğun doğacağına inanılır (K.1, K.2, K.3).

4. Rahme sülük vurulursa çocuğun olacağına inanılır. (K.78)
5. Hamile kadın eğer meyve vermeyen bir ağaca sarılırsa o ağacın o sene meyvesi olacağına inanılır. (K.16)
6. Çocuğu olmayan bir kadın bir yıl boyunca Ülüngür kökünü kaynatıp içerse hamile kalacağına inanılır (Halıcı, 2016, s.36)
7. Papatya suyu kaynatılıp soğuyuncaya kadar üzerinde oturulursa kadının kısırlığının tedavi olacağına inanılır (Küçükbasmacı, 2000, s.239).
8. Kuru incir sekiz gün zeytin yağında bekletilip rahme vurulursa çocuğun olacağına inanılır. (Küçükbasmacı, 2000, s. 239).
9. Çocuğu olmayan kadın sıcak kumda saatlerce oturtturulursa hamile kalacağına inanılır (Saygı , 2018 , s.93)

Elde edilen veriler incelendiğinde kısırlığa çözüm bulmak için uygulanan halk hekimliği uygulamalarından “rahme sülük vurulması” , “rahme sarımsak koyulması” gibi tedavi yöntemlerine Küçükbasmacı, 2000 , Karabüber 2018 çalışmalarında yer verdikleri görülmektedir.

Derlediğimiz bilgilere göre yörede çocuk olmamasının sorumlusu daha çok kadın olarak görülmüş ve çocuğu olmayan kadın kısır olarak nitelendirilmiştir. Bu yüzden daha çok kadın odaklı çözümler arandığı tespit edilmiştir. Eski dönemlerde doktora gitmek günümüzdeki kadar çok yaygın olmadığı ve ulaşım zor olduğu için daha çok çocuksuzluğun çözümünü türbe/yatır ziyaretlerinde veya “kocakarı ilacı” olarak adlandırılan halk ilaçlarında aranmıştır. Kastamonu’da çocuk için daha çok Benli Sultan ve Şeyh Ahmet türbeleri ziyaret edildiği tespit edilmiştir. Bu türbelere adaklar adanmış, dualar edilmiş ve çocuk kıyafetleri bırakılmıştır. Bu tarz uygulamalarla velilerin kendilerine yardım edebileceklerine inanmışlardır. Bu inanın altında velilerin Allah’ın sevgili kulu olduğu onların aracılığıyla dualarının daha çabuk olacağı düşüncesi yatmaktadır.

Kaynak kişi 13’den derlediğimiz bilgilere göre Benli Sultan Türbesi’ne Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerden gelenler olduğu ve o zamanlarda insanların ocuk sahibi olmak için bu türbelere rağbetin fazla olduğunu belirtmiştir.

Kaynak kişi 9’dan derlenen hikyede Benli Sultan’a adak adanıp doğan bütün çocukların vücutlarında ben olduğu belirtilmiştir. Ayrıca doğan çocuğu türbeyi ziyaret etmeye götürülürken ‘türbeye eski yemeniyi bırakalım yenisi bizde kalsın’ diye niyetlerini bozmaları sonucu rzgrın çıkarak yeni olan yemeniyi alıp götürmesi ve türbenin çatısına bırakması gibi anlatıların Benli Sultan Türbesi’nin inandırıcılığını daha da attırmaktadır. şeyh Ahmet Türbe’ sine ocuk sahibi olmak için gidilip adaklar adandığı da görülmektedir. şeyh Ahmet Türbesi’ne gidenlerin daha çok çocuğu yaşamayan insanların olduğu ve çocuklarının yaşaması için başvurdukları görülmektedir. şeyh Ahmet Türbesi’ne adak adamanın dışında ocuk kıyafetleri bırakılıp ocuk doğunca bu kıyafetler çocuğa giydirilir. Ancak K.54’den derlediğimiz bilgilere göre artık ocuk kıyafetlerinin türbeye bırakılmasının yasak olduğunu nadir olsa da ocuk kıyafeti bırakılsa bile bunların görevli imamlar tarafından kaldırıldığı görülmektedir.

Yörede ocuk sahibi olmak için türbe ziyaretlerinin yanında halk ilaçlarına başvurulduğu birçok kaynak kişiden tespit edilmiştir. Günümüzde halk ilaçlarına eski dönemlerdeki kadar başvurmadıkları gözlenmiştir. Genellikle gençler bu ilaçlara “kocakarı ilacı” olarak görüp küçümsemektedir. 60 yaş üstü kadınların bir insanın çocuğu olmadığını öğrendikleri zaman bu ilaçları önerdikleri gözlenmiştir.

Derleme yaptığımız kaynak kişilerimiz 24-84 yaş aralığındadır ve tamamı kadındır. Kastamonu geleneksel aile yapısına sahip olduğu için “Eskiden ocuk sahibi olmak için ne yapardınız?” sorusu daha çok kadınlara sorulmuştur. 50 yaş üstü kadınlar çocuksuzluğun çözümünü türbe ve halk ilaçlarında aradığını belirtirken, genç neslin çözümü ise doktora giderek bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak nadir de olsa modern tıbbın bütün yolları denendiği hlde ocuk sahibi olamayan insanların adaklar adadığı ve türbelere ziyaret ettiği grlmştir. Tıbbın gelişmesi, hastane ve doktora ulaşmanın kolaylaşması birlikte ocuk sahibi olmak insanların türbeleri ziyaret etmeleri, geleneksel halk ilaçlarına yneltmelerini ve bunlara olan inançlarını azaltmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığının türbelerde yapılan uygulamaları yasaklamasıyla ve TV kanallarında internet sitelerinde çıkan din görevlilerinin bu tür

uygulamaları “batıl”, “günah” ve “hurafe” olarak niteledikleri görülmektedir. Sayılan bu sebeplerle birlikte inanışların giderek unutulmaya yüz tuttuğu belirlenmiştir.

2.1.1.1.2. Çocuksuzluğa yol açtığı düşünülen halk inanışları

Birtakım uygulamalar uygulandığında çocuk sahibi olunacağına inanıldığı gibi, birtakım uygulamaların yapıldığı zaman çocuk sahibi olunamayacağı düşünülmüştür. Bununla ilgili tespit edilen inanışlar şu şekildedir:

1. Eğer kazan altında yanmayan odun, eve getirilip yakılırsa o evde çocuk olmayacağına inanılır. (K.9).
2. Babamın asker arkadaşının başından şöyle bir şey geçmiş, Kapıya bir dilenci gelmiş. “Aa kızım demiş hiçbir şeyim yok. Bana bir şeyler ver” demiş. Kadın hamileymiş. Hiçbir şey vermemiş. Dilenci de “Allah, karnında gör kucağında görme demiş.” Bırakmış gitmiş. Hamile kadının çocuğu doğduktan sonra ölmüş. Ondan sonra bu kadının on iki tane çocuğu olmuş, kucağına alamadan ölmüş. Ondan sonra o kadın bir daha gelmiş. Hamile olan kadın hatasını anlayıp dilenci kadından özür dilemiş ve ekmek vermiş. Dilenci, yine hamile kalacaksın bu sefer çocuğun yaşayacak demiş. Amma 15 yaşına kadar başkalarından iplik alacaksın, başkalarından giydireceksin. Söküğünü dikmek için bile iğnesini ipliğini başkasından alacaksın demiş. Öylelikle o çocuk yaşamış (K.10).

2.1.1.1.3. Aşerme

Aşerme hamileliğin ilk belirtilerinden biridir ve hamilenin vakitli vakitsiz canının bir şey istemesi/çekmesi olarak bilinir. Hamile insan bu dönemde canının bir şey istediği gibi bazı şeylerden tiksinebilir. Boratav (2013, s.168) aşerme kelimesinin etimolojisi hakkında bilgi verirken “yiyeceklerden tiksine” olarak açıklamıştır. Kastamonu ağzında ise aşermeye yörük /yerik yerme de denilmektedir. Türk kültüründe aşerme dönemine çok büyük önem verilir. Aşeren kadının aşerdiği yiyeceğin düşmanda dahi olsa alıp yedirilmesi gerektiğine inanılır (Alptekin, 2009, s. 317). Aşeren kadına mutlaka aşerdiği yiyecek bulunup yedirilmeye çalışılır. Eğer o yiyecek yedirilmezse çocuğun fiziki yapısında bir eksiklik olacağı düşünülür.

Hamilelik döneminde kadının sürekli midesi bulanır. Halsiz olur. Eski dönemlerde kadının bu durumunu geçirmek ve iyileştirmek için bazı pratikler uygulanmıştır. Ayrıca aşerme döneminde insanların yedikleri, içtikleri, baktıkları şeylerin çocuğun fiziki yapısında etkili olacağına inanılır. Bu yüzden kadının aşerdiği zaman aşerdiği şeyi mutlaka yemesi gerekir ve aynı şekilde hamileliğin bu döneminde bazı şeylerden kaçınması gerekir. Bu bağlamda Kastamonu aşerme dönemiyle ilgili derlediğimiz inanışlar şu şekildedir:

1. Eskiden yerük¹ yermesin diye köpeğin yal kapına (köpeğin yemek yediği tabak) ekmek elma vb. şeyler sürüp yedirirlermiş. Yeni gelinliğimde bir akrabamıza misafirlige gittik. Kadın bana elma ikram etti. Ben elmayı yedikten sonra bana elmayı köpeğin yal kapına sürdüğünü söyledi ama hamileliklerimde hiç mide bulantısı çekmedim ve hiçbir şeyden tiksınmedim (K.13).
2. Ben hamile kalmadan önce kayınvalidem “hamile kaldığında miden bulanmasın diye köpeğin kabına bir şeyler sürelim” demişti Dokuz ay boyunca kayınvalidemin elinden hiçbir şey yememiştım (K.23).
3. Eskiden hamile kadınlara televizyon izlettirmezlerdi. Televizyonda bir sürü değişik varlık görülebileceği için çocuğun o varlıklara benzeyeceği düşünülürdü (K.1, K.2, K.3, K.5, K.13, K.16).
4. Hamilelikte yılan görülürse çocukta yılancık hastalığı olacağına inanılır (K.1).
5. Hamilelikte gül koklanmaz ve güle dokunulmaz. Çocuğun vücudunda gül lekesine olacağına inanılır. Hani bizim köyde Güllü Tafık var ya annesi ona hamileyken gül koklamış. Yüzünde gül olduğu için Güllü Tafık derler (K.13).
6. Eskiden bize hamileliğimizde çocuğunuz maymuna benzer diye maymuna baktırmazlardı. Ben Kadir abine hamileyken köye sirk geldi ydi. Şempanze vardı. Bana çok bakma dediler. Ben merak ettiğim için gizlice baktım. Kadir abin bazen durduk yere o şempanze gibi sırtını falan kaşır (K.6).
7. Hamilelikte kurbağaya bakılmaz, dokunulmaz derlerdi. Çocuğun siğilli olacağına inanılırdı. Bizim Cevriye bir gün kurbağayı eline alacaken kayınvalidem görmüş. Hemen elinden attırdı (K.13).

¹ Yerük yermek: aşermek.

8. Bizim Ahmet dünyaya geldi. Bacağının üstünde kırmızı pancara benzeyen bir leke vardı. Biz bu leke niye oldu diye pire mi ısırıldı acaba diye düşünürken sonra aklımıza geldi. Sabire ablan kırmızı pancar yemiş ondan olmuş. Bunlar hep denenip sınanmış şeyler kızım. Aynı şekilde ciğere de el sürülmez. Çocuğun vücudunda kırmızı lekeler olacağına inanılır (K. 13).
9. Hamilelikte ilk üç ay kırmızı ete el sürülmez. Çocuğun vücudunda kırmızı leke olacağına inanılır (K.19).
10. Hamilelikte dolunaya bakılırsa çocuğun yüzünün bembeyaz ve çok güzel olacağına inanılır (K. 44).
11. Hamilelikte fındık yenilirse gamzeli olacağına inanılır. Benim annem bende çok yemiş. Benim yüzümde olmadı ama bileklerimin ikisi de gamzeli (K. 8).
12. Hamilelikte tavşana bakılmaz. Tavşan eti yenilmez. Tavşan gibi dudağının yerük olacağına inanılır. Mesela kayalı köyden Yerük İbrahim vardı. Onun annesi hamileliğinde tavşana bakmış. Dudağı dışarı doğru çıkıktı. Sonradan hastanede düzeltirmişler. Annem hamileliğimizde ona da baktırmazdı. Çocuğunuz onun gibi olur diye (K.13).
13. Hamilelikte kiminle dalga geçersen çocuğun öyle olacağına inanılır (K.18).
14. Hamilelikte ciğere el sürülüp bir yerine sürülürse çocuğun orasında ciğer lekeli olacağına inanılır (K.18, K.28, K.29, K.45).
15. Hamilelikte köpeğe bakılırsa çocuğun ağzının köpek gibi açık olacağına inanılır (K.6).
16. Hamilelikte hayvanlara çok baktırmazlar. Ben hamileliğimde bir akrabamız vardı. Köpeğinin bir gözü mavi bir gözü kahverengiydi. Benim çok dikkatimi çekti. Çok dikkatle ve hayretle bakmıştım. Çocuğumun da gözleri öyle oldu (K.56).
17. Hafız'ın bir ayağı kısa doğmuş. Bu yüzden çocuk eksik oldu diye herkese sakın canınız ne isterse söyleyin diye nasihat ederdi (K.13).
18. Hamileyken tavşan eti yenilmez derlerdi. Ben hamileyken komşumuz getirdi. Canım çok çekti. Kimseye belli etmeden o etten yedim. Benim kız 32 yaşında hâlâ tavşan gibi gözleri açık uyuyor (K.1).

19. Eğer bir insan hamileyken cenazeye bakarsa o çocuğun çok nazargâh (nazarı degen kimse) olacağına inanılır (K.22).
20. Hamileyken bamyaya yenilirse çocuğun sümüklü olacağına inanılır (K.27).
21. Ben hamileyken akıllı telefonlar daha yeni yeni ortaya çıkmaya başlamıştı ve o sıralar “konuşan kedi” diye bir oyun vardı. Eşimin babaannesi ve birçok kişi ‘şuna bakma bak çocuğun buna benzer. Bizim zamanımızda bizi hayvanlara baktırmazlardı’ diye beni çok ama çok uyarmalarına rağmen aman o batıl inanış, diyerek inanmadım, erken doğum yaptım. Çocuğum ölü doğdu. Bana gösterdikleri zaman yüzü aynı bir kediyi andırıyordu. O zamandan beri herkese tavsiye ediyorum. Gözün takılmış olabilir ama hiçbir şeye dikkatli iki kere bakma diye tavsiye ediyorum (K.57).
22. Çocuk tüylü doğmasın diye ayıya baktırılmaz (Küçükbasımacı, 2003, s.324).
23. Hamileliğinde yılan gören kadının hemen yıkanması ve göleğini yırtması gerekir (Küçükbasımacı, 2003, s.324)
24. Anne hamileliğinde yılan görürse yakasını yırtması gerektiğine inanılır (Karabüber, 2018, s.43)
25. Kadın hamileliğinde Yusuf Süresini okursa doğacak çocuğun güzel olacağına inanılır (Karabüber, 2018, s.44).

Veriler ve daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında hamilelikte “çirkin ve kötü şeylere bakılmaması gerektiği, “tavşana bakılırsa dudağının yerük olacağı” inanışlarının Küçükbasımacı’nın 003 ve Karabüber’in 2018 yıllarında yaptıkları çalışmalarında yer verdikleri görülmüştür.

Aşerme durumu genellikle hamileliğin ilk üç ayında gerçekleşen bir durumdur. Bu üç ay içinde çocuğun fiziksel yapısı geliştiği için annenin yediği, içtiği, baktığı hatta ağzından çıkan alaycı bir sözün bile çocuğun fiziki yapısında etkili olabileceği düşünülmüş, buna göre hareket edilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

Aşerme ile ilgili inanışlar incelendiğinde 1 ve 2 numaralı halk inanışı hamileliğin ilk aylarında kendini gösteren mide bulantısını önlemeye yönelik inanışlardır. Burada temas büyüsü etkilidir. Frazer (2021, s. 20) bunu şu şekilde açıklamaktadır: “Birbiriyle bağlantılı olan şeylerin fiziksel teması ortadan kalktıktan sonra bile birbirlerini etkilemeye devam eder.” Bu bağlamda köpek nasıl ki her türlü yiyeceği yiyorsa köpeğin yemek yediği kaba temas eden elmanın veya ekmeğin midesi

bulanan kadına yedirildiği zaman köpektaki bu özelliğin hamile kadına geçeceği ile açıklanabilir.

Kastamonu'da kaynak kişilerden derlenen bilgilere göre kadının hamile olduğu bilindiği andan itibaren canı hangi yiyeceği isterse o yiyecek mutlaka temin edilmeye çalışılmıştır. Eğer temin edilemezse çocuğun bir uzvunun eksik olacağı düşünülmüştür. 27. sıradaki inanın anlatıcısı K.13'ün anlattığı hikâyeye bunu destekler niteliktedir.

Bununla birlikte özellikle 30 yaş altı kaynak kişilerin, hamilelikle ilgili olan kaçınmaları “aman onlar hep eskidenmiş” veya “onlar kocakarı horanlaması²³” diye inanmadıkları ve dikkat göstermedikleri tespit edilmiştir. Ancak bunun aksi durumlar da derlenmiştir. 26 numaraya verilen inanışta kaynak kişinin (K.56) hamilelikte “hayvanlara bakılmaz” uyarılarına dikkat etmeyerek doğan çocuğunun gözlerinin birbirinden farklı oluşunu bu davranışına bağladığı ve o günden sonra hamilelere bu inanışa dikkat etmelerini tavsiye ederek uyarıda bulunduğu görülmüştür. 26. sıradaki kaynak kişi (K.57) de benzer bir durumu nakletmiştir. “şuna bakma (telefon oyununa) çocuğun böyle olur” uyarılarına aldırmayarak kaynak kişi “aman onlar kocakarı lafı eskidenmiş” diye umursamamış, ancak bebeğini gördüğünde telefon oyunundaki kediye benzediğini fark etmiş ve o günden sonra hamilelere “gözün takılmış olabilir ama hiçbir şeye dikkatli iki kere bakma” diye tavsiye ettiğini aktarmıştır.

Bu bağlamda “bunlar eskidenmiş” diye inanılmayan inanışlara kişilerin hayatlarında/doğumlarında karşılaştıkları sıra dışı durumlarda başlarına geldiğinde inanmaya başladıkları ve bu inanışları başkalarına aktardıklarını tespit ettik. Bu durumu bir kaynak kişi (K.13) “Kızım, gençliğimizde biz de inanmazdık ama başına gelince inanıyor insan”, “başına gelmeden sakınacaksın” sözleriyle ifade etmektedir.

Derleme yapılan kaynak kişiler 24-84 yaş aralığındadır. Doğum ile ilgili inanışlara, inanıp inanma tutumunu yaşa bağlı olarak değişmekte olduğu görülmüştür. Ancak genç annelerin hayatlarına ve tecrübelerine bağlı olarak tutumlarının değiştiği tespit edilmiştir. Doğum söz konusu olduğunda korku ve endişe inanışlar üzerindeki

³ Koca karı horanlaması: Yaşlılar tarafından söylenen, uygulanan inanışların, inanmayan insanlar tarafından nitelendirdikleri batıl inanış yerine kullandıkları ifade

tutumu belirleyebilmektedir. Hamilelikte kaçınılması gereken durumlarla ilgili inanışları “batıl inanış” olarak görme eğilimi fazla iken, bebeğin üzerinde olumlu etkisi olacağını belirten inanışların “batıl inanış” olarak görülmediği, istenerek uygulandığı tespit edilmiştir.

2.1.1.1.4. Cinsiyet tayini

Bir kadının hamile olduğunu öğrendikten sonra akla ilk gelen soru bebeğin kız mı yoksa erkek mi olacağıdır. İnsanların geleceği bilme iştiağı, hamilelik sırasında da kendini duyurmakta ve bu istek bir takım inanışların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Örnek, 2017, s. 83). Bebeğin cinsiyetini tahmin etmek için yapılan bazı uygulamalar, inanışlar ve pratikler şöyledir;

1. Erkek bebeği anne karnında erken, kızın daha geç canlanacağına inanılır (K.1, K.2, K.10, K.13, K.15, K.22).
2. Benim hamileliğimde Dana Kız mıydı kimdi hatırlamıyorum birisi neyin olacak bakıvereyim dedi. Göğüslerime baktı. ‘Kız vallahi oğlun olacak dedi’. Eğer kadın hamileyken göğüsleri fesi rengi ⁴olursa erkek, kara olursa kız olacağına inanılır (K.13).
3. Rahmetlik büyükannem anlatırdı. Eskiden köyde ebeler doğum yaptırırmış. Biz üç kızız benden sonra ebe demiş ki ‘bak görürsünüz bundan sonraki erkek olacak’ bir sonraki çocuk erkek olacağı zaman, ondan önceki çocuk eşiyile beraber gelirmiş (K.2).
4. Kız çocuğun doğduğu zaman topuğu çıkık olursa arkasından doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (K.13).
5. Eğer bir çocuğun alnı açık olursa ondan sonra doğacak çocuğunda erkek olacağına inanılır (K.10).
6. Çocuk yeni doğduğunda alnında mavi çizgi olursa yeni doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (K.44).

⁴ Fesi rengi: Koyu kırmızı renk

7. Bir kadın hamile kaldığı zaman onun haberi yokken başından aşağı tuz atarlar. Eğer kadın tuzu başından alıp burnuna getirirse erkek, ağzına getirirse kız olacağına inanılır (K.4).
8. Bir kadın hamile kaldığı zaman iki minderin altına bıçak ve makas koyarlar. Kadın haberi olmadan bıçağa oturursa erkek, makasa oturursa kız olacağına inanılır (K.1, K.50).
9. Hamile kadın su dolu bir tasa göğsünden süt damlatırsa süt damlası direkt tasın dibine düşerse erkek, suda yayılırsa kız olacağına inanılır (K.3).
10. Hamilelikte kadının göğsüne bakılır. Eğer kadının göğsü siyah ise kız, gül rengi ise oğlan olacağına inanılır (K.9, K.3).
11. Kadın hamile iken çocuğun anne karnında gezmesine bakılır. Erkek çocuğun anne karnında daha erken, kız çocuğun ise anne karnında daha geç gezeceğine inanılır (K.4).
12. Bir kadının çocuğu doğduktan sonra, doğan çocuğun alnında morluk olursa sonradan doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (K5, K6, K.7).
13. Cinsiyet belirlemek için yüzük saç teline bağlanır ve hamile kadının avucunun içine koyulur. Yukarı çekilir ve yüzük yuvarlak dönerse kız, yan yan sallanırsa erkek olacağına inanılır.
14. Bebeğe kıyafet dikilirken yaka kısmı kesilince kumaş yüzüstü düşerse kız sırt üstü düşerse erkek olacağına inanılır (K.1, K.22).
15. Hamile kadının karnı yastı olursa kız, yuvarlak olursa erkek olacağına inanılır (K.17).
16. Bebek hareket etmeye başladığında göbek veya kasıkta hareket ediyorsa oğlan, sağ tarafta hareket ediyorsa bebeğin kız olacağına inanılır (Küçükbasmacı, 2003 s.326).

17. Hamile kadının kalçası geniş olursa kız, dar olursa erkek olacağına inanılır. (Küçükbasmacı, 2003).

Bir çocuğun kız mı erkek mi olacağı en merak edilen konulardan biridir. Eskiden modern tıbbın gelişmediği dönemlerde insanlar çocuk doğana kadar çocuğun cinsiyetini öğrenmiyorlardı. Merak her zaman ağır basan bir duygu olduğu için insanlar cinsiyet tahmini için deneme yanılma yoluyla çeşitli pratikler geliştirmişlerdir. Bu pratikler geçmişten geleceğe kuşaklar vasıtasıyla aktararak günümüze kadar ulaşmıştır.

Günümüzde dört aylık bir süre sonra cinsiyet öğrenilse de hamile ve etrafındaki kişiler tarafından geleneksel bu pratikleri uyguladıkları görülmektedir. Cinsiyet belirlemek için yapılan uygulamalar günümüzde toplumunun her kesimi tarafından kısmen de olsa uygulanmaktadır. Bu uygulamaları uygulayan ve yapanlar genellikle kadınlardır.

2.1.1.2. Doğum sırası inanışlar

Doğum sırası halk inanışları genellikle doğumu kolaylaştırmak için yapılan inanış ve uygulamalardır:

1. Doğum yapacak olan kişiye sürekli hurma yedirilir. Hz. Meryem hurma ağacının altında sürekli hurma yemiştir. Ondan kolay doğum yaptığına inanılır (K.18, K.87).
2. Hacdan bir ot getirilir. Fatma Ana otu diyorlardı herhâlde tam hatırlamıyorum. O ot doğum sırasında suyun içine atılmıştır. Doğum yaparken açılmış, ot açılınca rahmin de açılacağına doğum olayının kolay olacağına inanılır (K.86)
3. Doğum yapacak kadın sancılandığı zaman sıcak suya ve su buharına oturtturulur (K.28).
4. Doğum sırasında doğumun kolay olması için kadının saç örgüsü varsa çözülür. Kilitli kapı varsa açılır (K.13).
5. Kadının doğumu zor geçiyorsa kadına kocasının elinden su içirilir (Küçükbasmacı, 2003, s.246).

Doğum sırasında yapılan inanış ve uygulamalar kadını ilgilendirdiği için doğrudan kadın kaynak kişilere sorulmuştur. Bir ve iki numaralı inanışların günümüzde hâlen uygulandığı görülmektedir. Üç ve dört numaralı inanışın ise yaşlı kaynak kişilerin eski dönemlerde çok sık uyguladığı tespit edilmiştir. Üç ve dört numaralı inanış günümüzde uygulanmamaktadır. Bunun sebebi eskisi gibi doğum olayının artık evlerde değil hastanelerde yapılmasıdır.

2.1.1.3. Doğum sonrası inanışlar

Doğumdan sonra hem anne hem bebek için zorlu bir süreç başlar. Özellikle kırk gün içinde anne ve bebek bütün kötülöklere, tehlikelere karşı açıktır. Kastamonu’da “kırk gün lohusanın mezarı açık olur” sözü bu düşünceyi destekler niteliktedir. Bu dönemde anne ve bebek yalnız bırakılmamaya çalışılır. Yalnız bırakıldıkları zaman süpürge, Kur’an-ı Kerim, bıçak ve maşa gibi eşyalar bebeğin veya lohusanın yanına koyulur. Bu süreçte lohusanın yediklerine dikkat edilir. Soğuk su içirilmez. Karpuz gibi yiyecekler yedirilmez. Doğumdan sonraki inanışlar ad koyma, göbek kesme, kırk çıkarma ve aydaşlık gibi konuları içermektedir. Kastamonu’da doğumdan sonraki inanışlar şu şekildedir:

2.1.1.3.1. Ad koyma ile ilgili inanışlar

Doğumdan sonra ilk ve en önemli uygulamalardan biri de çocuğa ad koymaktır. Ad sadece sosyal bir kişiliği temsil etmez, majik anlamda kudreti de temsil eder (Örnek 2017, s. 73). Hatta bir insanın öldükten sonra dahi dünyada kalıcılığını sağlayan tek şey adıdır. Bu yüzden çocuğa ad vermek tüm toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da büyük önem taşır. Türklerin geçmişteki kültürlerine baktığımız zaman, Dede Korkut’ta görüldüğü gibi çocuğa ad vermek için ilk önce çocuğun kahramanlık göstermesi gerekmektedir. İslam tarihine zaman ise Müslümanların kıyamet günü kendi anne babaların ismiyle çağırılacakları, bunun için güzel isim koyulması ile ilgili Hadis-i Şerifler olduğu görülmektedir (Kalafat, 2010, s. 281). Günümüzde çocuk doğduktan hemen sonra adı verilir. Çocuğun belirlenen adı, evin en yaşlısı veya bir imam tarafından, çocuğun kulağına ezan okuyup sonra çocuğun adını üç kere söylenerek gerçekleştirilir. Kastamonu’da ad koyma ile ilgili inanışlar şu şekildedir:

1. Eskiden çocuğa isim koyulacağı zaman aileler arasında anlaşmazlık çıkarsa köyde ekmek yaparken pide yaparlardı ve pidelere isimler koyarlardı. Hangi pide daha çok kabarır ve güzel olursa çocuğa o isim koyulurdu. O isim koyulunca bahtının güzel olacağına inanılırdı (K.6, K.7, K.15).
2. Çocuğa bir isim koyulmak istenince kararsız kalınırsa Kur'an'ı Kerim'den rastgele bir sayfa açılırdı. Kararsız kalınan isimlerin harflerinden hangisi o sayfada çok ise çocuğa o isim verilirdi (K.10).
3. Çocuğa ölmüş aile büyüklerinin adı verilir. Böylelikle o insanın adının yaşayacağına inanılır (K.1, K.2, K.4, K.6).
4. Çocuğa kayınvalidenin, kayın atanın ismi verilir (K1, K2, K8).
5. Çocuğa Kur'an'dan isim beğenilip koyulur (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9).
6. Çocuğu sürekli düşen çocuklar ve doğup yaşamayan çocuklara yaşasın diye Yaşar ismi koyulur. Bu şekilde çocukların yaşayacağına inanılır. (K.8, K.13, K.24, K.37, K.38).
7. Sürekli kızı olan insanlar erkek evlatları olsun diye çocukların ismine Yeter, Döndü ve Songül gibi isimler koyulur (K.6, K.7, K8).
8. Benim yedi tane ablam var. Ben de kız olunca ailem benden sonraki erkek olsun diye bana Songül adını koymuşlar (K.58).
9. Çocuklara eğer bir türbeye satılarak dünyaya geldiyse o türbedeki zatın adını veya Satı, Satiye, Satılmış gibi isimler koyulur (K.25, K.28).
10. İsmnin iki dünyada da geçerli olacağına inanılır. Bu yüzden çocuğa güzel ve anlamlı bir isim koyulması gerektiğine, eğer kötü isim koyulursa çocuğun anne ve babasından öbür dünyada davacı olacağına inanılır (K.20, K.42, K.55).

11. Doğacak çocuklara beğenilen ünlü sanatçıların, futbolcu isimleri koyulur. (K.39, K.40).
12. Çocuklara doğdukları zamana ve mekâna göre isim koyulur Mesela Kadir, Berat, Arife gibi (K.59).
13. Eskiden çocuklara aile büyüklerinin isimleri verilirdi. Şimdi ise o isimler eski geliyor ve daha modern adlar koyuyorlar (K.14).
14. İsim koyarken dinimize uygun olması gerekir. Kur'an'da geçen bir ad koymak gerekir. Fakat Kur'an'da geçiyor diye her ismin de koyulması doğru değildir. Anlamlı ve güzel olmasına dikkat etmek gerekir (K.49).
15. Artık yeni nesil kimsede olmayan daha hiç duyulmamış olan isimler koyuyor (K.50).
16. Benim sürekli kız çocuğum oluyordu. Son kızıma artık bu son kız olsun diye Songül ismini koyduk. Ondan sonra doğan çocuğum erkek doğdu (K.7).
17. İsim çocuğun karakterini etkileyeceği için anlamlı ve güzel bir isim koyulmalıdır (K. 53).
18. Çocuğa isim verilirken sadece anne ve babanın bildiği bir isim koyulmalıdır. Bu isim kimseye söylenmemelidir. Büyüler isimler üzerinden yapıldığı için adı tam olarak söylenmediğinden büyünün tutmayacağına inanılır (K. 25).
19. Çocuğa kendinden önce doğup yaşamayan kardeşinin ismi verilir (K.85).

Çocuk bir ailenin soyunu devam ettiren olarak kabul edilir. Bu bağlamda çocuğa aile büyüklerinin hatırasını yaşatsın diye ölmüş kişilerin isimleri koyulur. Kaynak kişilerden de otuz beş yaş ve üstü olanların yeni doğan bebeğe, aile büyüklerinin veya Peygamber isimlerini koymayı tercih ettikleri görülmüştür. Eski dönemlerde isim koyma yetkisinin anne ve babaya verilmediği aile büyüğü kim ise bebeğe onun seçtiği ismin koyulduğu tespit edilmiştir.

Otuz beş yaş altı kaynak kişilerin dönemlerinden itibaren ise kendi çocuğuna, kendi istedikleri ismi koyabildiklerini, aile büyüklerini isim koyma işine karıştırmadıkları kaynak kişilerin verdiği bilgilerden tespit edilmiştir.

1 ve 2 numaralı halk inanışlarında aile arasında isim konusunda anlaşmazlık çıktığı zaman nasıl çözüme kavuşturdıkları belirtilmiştir.

Çok yaygın bir gelenek olarak çocuklara, yaptığı önemli işlerle, dürüstlüğü, başarılarıyla ün salmış kişilerin isimleri koydukları da görülmektedir.

İsmi çocuğa yön verildiği bilindiği için, doğup çocuğu yaşamayan kişiler bebeklerine “yaşasın” diye Yaşar ismi koymuştur. Aynı şekilde türbeye satılıp doğan çocuklara da Satı, Satiye, Satılmış gibi isimler koyulduğu da tespit edilmiştir. Sürekli kızı olan ve erkek çocuk isteyen kaynak kişiler çocuklara Songül ve Yeter gibi isimler koyarak artık kız çocuklarının olmayacağına ümit ederek bu isimleri kız çocuklarına vermişlerdir.

Örnek (2017) din insanın bir parçasını teşkil ettiğine göre ad üstünde yapılacak olan ak ya da kara bir büyü sempatik büyü'nün ‘parçanın başına gelen bütünün başına gelir’ ilkesine dayanarak adın sahibini etkileyeceğini söylemiştir. Bu bağlamda bir insanın kötülüğünü isteyen onun adını kullanarak ona büyü yapabileceğine inanılır. K.25 numarasıyla gösterdiğimiz kaynak kişi buna önlem olarak anne ve babadan başka kimsenin bilmediği bir ad koyulursa o kişiye büyü'nün tesir etmeyeceğini belirtmiştir.

Derlenen genel bilgiler bağlamında çocuğa ad vermede ailenin sosyal, ekonomik, toplumsal statüsü, eğitim durumu, geleceğe dair beklentisi, dini inanışı, çocuğun doğduğu gün ve zamanın da ad seçmede etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca eğitim seviyesi ve teknolojinin değişmesiyle birlikte çocuklara daha önce hiç duyulmamış isimler koyulmaya başlandığı gözlenmiştir

2.1.1.3.2. Göbek kesme ile ilgili inanışlar

Hamile bir insanın nasıl ki hamileliğinde yediği içtiği yaptığı davranışlar çocuğu ekiliyorsa çocuğun göbeğinin nereye koyulacağı o çocuğun ileriki yaşamını ekileceğine inanılır. Burada yine Frazer'in açıkladığı temas büyüsü etkilidir. Örnek,

temas büyüsunü “bir insanla o insandan ayrılmış olan parçanın uzakta olsalar bile birbirlerine etkisinin devam edeceği düşüncesi” olarak açıklamıştır (Örnek, 2017, s. 56). Bu bağlamda yeni doğan çocuğun göbek bağının ileriki yaşamında da etkili olacağı düşünülerek, çocuğun nasıl bir hayat sürmesi veya hangi mesleği yapması temenni ediliyorsa oraya gömülmüş veya saklanmıştır.

1. Çocuğun göbek bağı zengin ve mevki sahibi birisinin çatısına atılırsa veya bahçesine gömülürse çocuğun zengin ve mevki sahibi olacağına inanılır (K.1, K.20).
2. Çocuğun göbek bağı Kur'an Kerim içine koyulursa hafız ve alim bir kişi olacağına inanılır (K.1, K.2, K.10, K.20).
3. Çocuğun göbek bağı beşiğe koyulursa eve bağlı bir insan olacağına inanılır (K.18).
4. Eskiden göbek bağını eski insanlar gül dibine gömdürürlerdi (K.2, K.10).
5. Eskiden terziliğin çok önemli olduğu zamanlarda kız çocuklarının göbek bağını dikiş makinasına koydururlardı. Böylece kızın terzi olacağına inanılırdı (K.1).
6. Çocuğun göbek bağını okulun bahçesine gömülürse okumuş, meslek sahibi bir insan olacağına inanılır (K.1, K.55).
7. Çocuğun göbek bağı evin temeline gömülürse veya evin çatısına asılırsa evine bağlı bir insan olacağına inanılır (K.22, K.33, K.88).
8. Çocuğun göbek bağı ahırcı (hayvancılıkla uğraşan) olsun diye ahıra koyulurdu (K.5, K.6, K.7, K.8, K.9).
9. Bizim İrfan oğlanın göbek bağını, hacı annesi hoca mektebine gömmüş, askere gidine kadar hoca mektebinden çıkmadı. Hep öyle derdi. “Ben Hoca mektebine gömdüm benim sayemde” derdi (K.13).

Çocuğun göbek bağının ileriki yaşamında etkili olacağı inancının temelinde “parça bütünü etkiler” ilkesi vardır. Bu bağlam da insanlar çocuklarının nasıl bir insan olmalarını istiyorlarsa göbek bağını oraya gömmüşlerdir. Yaşı ellinin üzerinde olan ve hayvancılıkla uğraşan kaynak kişilerimizin aile mesleğini devam ettirmesi bağlamında çocuğun göbek bağını ahıra koydukları tespit edilmiştir. Yine hazır giyimin çok yaygın olmadığı ve terziliğin değerli bir meslek olduğu düşünülmesi bağlamında daha çok kız çocukların göbek bağları dikiş makinasına koyulmuştur. Okumanın ve iyi bir meslek sahibi olma düşüncesi bağlamında ise artık göbek bağlarının okul bahçelerine hatta ün yapmış üniversitelerin bahçelerine gömüldükleri tespit edilmiştir. Genel olarak “göbek bağını nereye koyarsan, çocuk o mesleğe sahip olur” inanışına yaş, eğitim durumu, yaşanılan yerin kırsal kesim veya şehir merkezi olması fark etmeden herkesin inandığı tespit edilmiştir. Ancak göbek bağının koyulma yerlerinin o dönemdeki mesleklerin popülerliğine göre değiştiği belirlenmiştir.

2.1.1.3.3. Kırkla ilgili inanışlar

Kırkla ilgili inanışlara doğumdan sonraki kırk gün içindeki süreyi kapsamaktadır. Bu süreçte anne ve bebeğin hastalanacağına, kırk basacağına inanılır. Kırk basması lohusanın veya bebeğin uğrayabileceği bir rahatsızlıktır (Boratav, 2013, s. 177). Anne ve çocuk bu kırk günlük süre zarfında bütün hastalıklara, görünmeyen kötü ruhlara, nazara karşı korumasızdır. Bu sürede uygulanan inanışlar anne ve çocuğu korumak içindir. Yörede yapılan inanış ve uygulamalar ise şu şekildedir:

1. Kırklı insanın kırk gün mezarı açık olur derler. Bu yüzden kırklı hamile kadını ve bebeği dar vakitte (akşamla-yatsı arası) dışarı çıkarılmaz, yalnız bırakılmaz (K.1, K.2, K.13, K.15, K.18, K.25).
2. Kırklı bebek dışarı çıkarılacağı zaman koynuna ekmek koyarlar. Gittiği evden de kendi evine dönerken o evden ekmek koyuverirler (K.13, K.15).
3. Kırklı bebek yalnız bırakılacağı zaman yanına, Kuran-Kerim bıçak, maşa, süpürge koyulur. Bu eşyaların çocuğa musallat olabilecek kötü ruhlardan koruyacağına inanılır (K.1, K.2, K.3).

4. Kırk içindeyken en çok nazar değen şey anne sütüdür. Bu yüzden anne, “sütün nasıl?” diye soranlara sütüm “çocuğa bile yetmiyor” demesi gerektiğine, böylece anne sütüne nazar değmeyeceğine inanılır. (K.34).
5. Kırklı bebek bir eve misafirlige gittiğinde yüzüne beyaz un sürerler. Nasıl aksakallı ihtiyarların sözü her yerde geçiyorsa, bu uygulamayı yapınca ileride çocuğun da sözünün geçen birisi olacağına inanılır (K.10, K.15, K.25, K.28).
6. Bebek kırk içindeyken bebeğin yanına âdetli bir kadının girmemesi bebeğin ve yüzüne bakmaması gerekir. Âdetli olan bir kadın bakarsa bebeği yüzünde al al benekler çıkacağına inanılır (K.4, K.13, K.20).
7. Bir evde kırklı bebek varken o evden tartılı bir şey girmez, tartılı bir şey verilmez. Eğer tartılı bir şey verilirse çocuğun hep tartılı şeyin kilosunda kalacağına inanılır. Eskiden buna çok dikkat edilirken artık bunu yapan yok çünkü çocuklar hastanede doğar doğmaz tartılıyor hemen (K.1).
8. Kırklı bebek kırk gün içinde kimi görse o evden gidince nazardan korumak için yıkanması gerektiğine inanılır. “Biz eskiden öyle bir şey bilmezdik. Çocuk çok durmazsa aman birisi geldi de onun nazarı değdi de çocuk böyle oldu diye çocuğu yıkardık. Ben de Hatip köylülerden öğrendim. “Kızım bir şeyin önlemini olmadan alacaksın olduktan sonra hiç faydası yok” (K.13).

Kaynak kişilerden derlenen inanışlar bağlamında kırk içindeki uygulanan inanışların genellikle anne ve bebeği korumaya yönelik inanışlar olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu inanış ve uygulamalardan 5. sırada verilen inanış ise çocuğun gelecekteki hayatını güzelleştirmeye yönelik uygulanan pratiktir.

Eskiden kırk içindeki bebek kırkı dolmadan ikindiden sonra kötü ruhların etkisi altında kalacağına inanıldığı için bu bağlam da dışarı çıkarılmamaya özen gösterilmeye çalışmış, çıkarılması gerektiği anlarda ise çocuğun koynuna ekmek koyulmuştur. Daha sonra bu bir köpeğin veya hayvanın önüne atılmış ya da misafir gittiği evde kalsın çocukla geri gelmesin diye o evde bırakılmıştır. Eskiden daha çok yapılan bu uygulama ve inanış artık günümüz anneleri tarafından pek inanılmadığı ve “batıl inanış” olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Bebek kırklı iken âdet olan bir insanın bebeği görürse çocuğun vücudunda kırmızı kırmızı lekeler oluşacağına dair inanışa eskiden daha çok inanılırken günümüzde bazı kişilerin inandığı bazı kişilerin inanmadığını, inanmayanların “artık çocuklar hastanede doğuyor. Günde kaç tane hemşire bebeği görüyor nereden bileceksin regl olup olmadığını” diyerek bu inanışı “batıl buldukları” belirlenmiştir.

Kırklı bebeğin dar vakitte dışarı çıkarılması doğru bulunmamış, kötü ruhların bebeğe musallat olacağına inanılmıştır. Eski dönemlerde dışarı çıkarmak zorunda kalındığı zaman çocuğun koynuna ekmek koyulmuş. Bebeği kötü ruhlardan böyle koruyabileceklerine inanmışlardır. Günümüzde çoğu kişi tarafından uygulanmazken “belki bir şey olur” düşüncesiyle uygulanmakta olduğu belirlenmiştir.

Lohusa kadının sütüne nazar değmesi ise herkes tarafından inanılan bir inanıştır. Sütü kesilmesin diye çoğu kadın, “sütüm hiç yok” diyerek önlem almıştır.

Günümüzde çocukların odada yalnız bırakılması gerektiğinde artık süpürge, maşa gibi eşyaların kullanılmadığı belirlenmiştir. Bunun sebebi ise bu eşyaların günümüzde artık kullanımdan kalkması olabilir. Çocuğun yalnız kaldığında yanına Kur'an-ı Kerim koyulduğu ve bu uygulamanın günümüzde de devam ettiği gözlemlenmiştir. Ayrıca teknolojik aletlerin gelişmesi ile birlikte odalara koyulan kamera, bebek telsizi gibi aletlerin kullanımının sıklaşmasıyla beraber çocuk daima gözlem altındadır. Bu da annelerin bebeklerini yalnız bırakmadıklarını düşündürerek bu inanışların uygulanmasını azaltmış olabilir. Kırkla ilgili inanışlar incelendiği zaman bu inanışlara inanların ve uygulayanların genellikle kadınlar olduğu tespit edilmiştir. Orta ve yaşlı kadınlar bu inanışlara daha çok inanırken, gençlerin bazılarının bu inanışları “batıl” bulduğu, bazılarının ise uyguladıkları tespit edilmiştir.

2.1.1.3.3.1. Aydaş çocuk ile ilgili inanışlar

Aydaş kelimesi derleme sözlüğünde zayıf cılız, bacakları çarpık, yaşına girmemiş, aynı ay içinde doğan çocuk, gelişemeyen cılız bebek anlamlarına gelmektedir. (URL5). Kastamonu’da ise aydaş kelimesi, kırklı birinin kırklı iken başka bir kırklı bebekle, gelinle hatta ölüyle karşılaşması sonucu birinin diğerine ağır basarak, gelişmemesi zayıf kalması, durumunun kötüye gitmesi şeklinde inanılan bir

inaniştir. Aydaş olan çocuk sürekli ağlar, ne kadar iyi bakılırsa bakılsın bir türlü gelişmez. Hangi doktora götürülürse götürülsün hangi tıbbi tedavi uygulanırsa uygulansın bir türlü düzelmez. Çocuk tek üstüne gelen çocukla değil, kırklı bir gelinle, kırklı bir hayvanla, hatta cenazeyle dahi bir araya getirilmez. Getirilirse aydaş olacağına inanılır.

Kastamonu’da aydaşlık inancı ile ilgili anlatı ve tedavi yöntemleri şu şekildedir:

1. Kırklı olan iki tane çocuk kırk gün boyunca yan yana getirmemeye çalışılır. Sadece çocuk değil kırklı olan gelin, cenaze hatta yeni doğum yapmış hayvan bile yan yana getirilmemeye çalışılır. Ben yeni gelinliğimde kayınvalidemlerin ineği yeni buzalamıştı. Kayınvalidem kırkınız karışır diye beni kırk gün ahıra indirmemişti (K.18).
2. Aydaş olan çocukları aydaşlığını geçirmek için balta ile tartmak gerekir. Bizim Seda kız birisiyle kırklı oldu. Ağlaya ağlaya çatlama noktasına geldi. Ne yaptysak ne kadar doktora getirdiysek susturamadık. En son baltayla tartıp yıkadık. Sonra o suyu da bir ağaç dibine döktük. Eğer ağaç kurursa çocuğun aydaşlığı gider derlerdi. O suyu döktüğümüz ağaçta kurudu (K.2).
3. Eğer bir çocuk cenaze ile kırklı olursa çocuğu getirip kırklı olduğu kişinin mezarında yıkamak gerekir. Eğer mezarlıkta yıkanma imkânı yoksa o mezardan alınan toprak ile evde yıkanması gerekir. Böylelikle çocuğun aydaşlığının geçeceğine inanılır (K.25).
4. Ben küçük oğluma doğum yaptım, hastaneden geldik. Daha yerleşmeden Çerçi Köyü’nden gelin el öptürmesine geldiler. Eskiden bebekle gelinin de kırkı karışır derlerdi. Kayınvalidem sen hemen öbür odaya geç dedi ama ben geçemedim geldiler. Artık birbirimizle iğne değiştirdik. Böylelikle geline de benim bebeğime de hiçbir şey olmadı. Kırklı olan iki insan yan yana gelirse mutlaka iğne değiştirmesi gerekir (K.1).
5. Aydaş olan iki çocuk yan yana gelirse araya ekmek koyulması gerektiğine inanılır (K.13).

6. Bizim İlknur bir çocukla aydaş oldu. Bir türlü halıkmadı (gelişmedi). Ne yaptıysak düzelmedi. Bir komşumuz bu kız çok yaşamaz ölür dedi, sonra biz eli olan bir kadın bulduk okuyarak bizim kızı ayva kökünden geçirdi, ağlaması durdu. Günden güne kız iyileşmeye başladı (K.10).
7. Aydaş olan bebeği kömüş gübresiyle tartarlar. Bu uygulamayı yapınca çocuğun aydaşlığının gideceğine inanılır (K.14).
8. Benim gençliğimde ablamın çocuğu aydaş oldu, ne yaptılarsa çözüm bulamadılar. Bir tane türbeye götürdük. Hangi türbe olduğunu hatırlamıyorum. Orada bebeği güzelce yıkadılar. Orada koskoca kestane rengi bir tespihten üç kere geçirdikten sonra çocuğu mezara koydular. Ağlarsa çocuk yaşar, ağlamazsa bu çocuktan ümit beklemeyin dediler. Mezara koyunca ağladı. Sonradan çok zayıf olan kız günden güne kilo almaya başladı (K.4).
9. Şimdi yok eskiden düğün çok olurdu. Köyde düğünü olan iki gelin mutlaka bir düğüne gitmese, başka bir düğüne gitmek zorunda kalırdı. Kırklı gelinler birbirleriyle aydaş olmasınlar diye kırk gün tepesinden aşağı kevgirle sirkeli su dökerler idi. Böylelikle aydaş olmazdı. Eskiler böyle yapmazsanız hiçbir gelinin evliliği rast gitmez iki gelinden birinin yuvası bozulur derlerdi (K.46).
10. Eğer iki gelin yan yana gelirlerse birbirlerinin alınlarından öperler (K.35).
11. Eğer iki gelin bir yerde tesadüfen yan yana gelirlerse birbirleriyle iğne değiştirdiler (K.13, K.37).
12. Bizim Mert kırk günlüken çok yakın bir akrabamız vefat etti cenazesine gitmeyince olmadı. Aslında eskiler evde kırklı bebek varken cenaze evine gidilmez derlerdi. Ama biz mecbur kaldık. Biraz da bunlar kocakarı horanlaması diye pek aldırış etmedik. Cenazeden geldikten bir gün sonra Mert bir ağladı bir ağladı ne yaptıysak fayda etmedi, doktor da fayda etmedi. Biz de Boğaz köyündeki İmitçi Türbesi'ne götürüp orada yıkadık, düzeldi (K.61).

13. Eskiden aydaş olan çocukları Taşköprü’de kırk inehterle (anahtarlar) diye bi kadın vardı. Ona götürülerdi. Kadın çocukları orda güzelce yıkardı. Çocuğun aydaşlığı geçerdi (Görsel: 17,18). (K.29, K.31, K.33, K.34, K.38).
14. Aydaş olan çocuğu kırk yumurta kabuğuyla yıkarlar (K.38).
15. Eğer evde kırk içinde çocuk varsa ve muhakkak bir insanın cenazeysine katılmak gerekiyorsa eve girmeden mutlaka ahıra girmek gerekir (K.65).
16. Evde kırklı çocuk varsa cenazeye katılınmışsa çocuğun yanına girmeden banyoya yapılmalıdır. Cenazenin ağırlığının suyla akıp gideceğine inanılır (K.65).
17. Bizim burada İmitçi Türbesi var, eğer bir çocuk durmaz aydaş olursa mutlaka buraya getirip yıkarlar. Çocuğu okuyarak bu türbede yıkayınca çocuğun aydaşlığı gider.
18. Aydaş olan çocukların tedavisini çok önceden benim kayınvalidemin kayınvalidesi yaparmış. Sonra elini kayınvalideme vermiş. Kayınvalidem de bu işi uzun yıllar devam ettirdi. Kırkı karışan çocukları, huzursuz olan çocukları ya da bazı insanlar çocuklara uğursuz gelir. Çocuk bu insanları gördükten sonra rahatsızlanır. Doktor fayda etmez. Kayınvalidem de böyle çocukları bazı dualar eşliğinde eski kaplarla, bir kafatasına bağlı olan kırk tane anahtarla çocuğu yıkar daha sonra çocuğu bahçedeki ağaç etrafında döndürerek tedavi etmeye çalışırdı. Tabi ki bu bilimsel bir tedavi yöntemi değildir. Fakat psikolojik ya da inanca dayalı olduğundan dolayı insanlar bu uygulamadan olumlu sonuçlar almaktaydı. Ben gelenler ile bu durumu istişare ettiğimde bunun akla ve mantığa dayalı bir şey olmadığı konuştuğumuzda, onların da bu durumu akla ve mantığa sığdıramadıklarını fakat doktorun veya hiçbir tedavi yönteminin fayda etmediği için bu yöntemi denediklerini ve olumlu sonuç aldıkları için memnun olduklarını gözlemlemiştim.

Aydaşlık inancı kırk içindeki bir bebeğin, gelinin kırk içindeki bir bebekle gelinle cenazeyle hatta hayvanla bir araya gelmesi sonucu birinin diğerine ağır basarak, birinin gelişirken diğerinin gelişemeyerek cılız, zayıf hastalıklı, bebekler için sürekli

ağlayan hiçbir tıbbi yöntemle çözüm bulunamayan bir hastalık olduğu belirtilmiştir. Bu bağlam da aydaşlığı önlemek için bebeği, anneyi, gelini diğer kırk içinde olanlarla bir araya getirilmemeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Bir araya gelmesini önlemek için halk kendi arasında yeni gelinleri başka bir düğüne yollamamak kırklı bebeği gelini cenazesi olan eve gelip gitmemek gibi çözümler bulmuştur.

Bazen hiç beklenmedik anda iki kırklı bebek veya gelin bir ortamda karşılaşmıştır. Böyle durumlarda iki gelin birbiriyle iğne değiştirerek aydaş olmamaya önlem alındığı K.1 numaralı kaynak kişi bize aktarmıştır. Çok yakın bir insanın cenazesine katılmamanın ayıp olacağını düşünen kişiler veya işi cenaze yıkamak olan insanlar evde kırklı bebek varken eve girmeden ahıra girdiklerini veya banyo yaparak o cenazenin üstlerindeki etkisini atacaklarını ve çocuğa tesir etmesini bu şekilde engellediklerini K.65 numaralı kaynak kişi söylemiştir.

K.61 numaralı kaynak kişimiz “bunlar kocakarı horanlaması” diye inanmayarak evde kırklı bebek varken bir cenazeye katıldıklarını, daha sonra çocuğun rahatsızlandığını, kaç tane doktora götürdülerse çözüm bulamadıklarını ancak İmitçi Türbesi’nde yıkadıktan sonra çocuğun düzeldiğini ve bu tecrübesinden sonra “her ne kadar batıl inanış da olsa eskilerin bir bildiği vardır diye kulak vermenin doğru olacağını” aktarmıştır.

Kaynak kişilerden tespit ettiğimiz bilgiler bağlamından eski dönemlerde aydaşlık olayına daha çok dikkat edildiği, günümüzde bu duruma fazla dikkat edilmediği gözlenmiştir. Özellikle otuz yaş altı kaynak kişilerin “hastanede bir sürü çocuk aynı anda doğuyor neden birbirleriyle aydaş olmuyor” dediklerini ve bu inanışı “batıl inanış” diye yorumladıklarını belirtmişlerdir.

2.1.1.3.3.2. Kırk çıkarma/kırklama ile ilgili inanışlar

Anne ve bebek kırk gün boyunca bütün tehlikelere açıktır. Her şeyden korunmaya çalışılır. Bu kırk gün sonra anne ve bebeği bu durumdan kurtarmak için yıkanır. Kırklama ile ilgili inanışlar şu şekildedir:

1. Bebeğin kırklama suyuna geleceği parlak olsun diye altın, sözü geçen birisi olsun diye bıçak, nazarlardan korunsun diye bıçak koyarlar (K.29, K.43, K.44).
2. Bebeğin kırkı çıktıktan sonra zengin ve mertebe olarak yüksek bir insana veya bina olarak yüksekte oturan bir insana kırk uçurmaya gidilir (K.20).

Bebeğin kırkı çıktıktan sonra kırk uçurmaya gidilmesi bütün kaynak kişiler tarafından inanılan ve uygulanan bir inanış olduğu tespit edilmiştir. Kaynak kişilerin kırk uçurmaya zengin veya mertebe olarak yüksek bir yere gidilirse çocuğun da zengin veya yüksek mertebede bir insan olacağı inanışının temelinde ise birbiriyle temas halinde olan birbirini etkiler düşüncesi yatmaktadır.

Bebeğin kırkı çıktıktan sonra kırklama suyuna geleceği parlak olsun diye altın, sözü geçen birisi olsun diye bıçak, nazarlardan korunsun diye bıçak atılır. Bu inanışı günümüzde çok popülerliğini sürdüren bir uygulamadır. Diğer kırklama ile ilgili inanışları “batıl” bulan kaynak kişilerimiz tarafından bu uygulamanın “batıl” olarak görülmediği, hatta bu inanışın sosyal medyada çok popüler olduğu için gösterişli törenlerle uyguladıkları tespit edilmiştir. “Youtube” adlı internet platformundaki “Cananca” kanalındaki “Kırklama / Kırk Uçurma / Bebeğimizin Kırkı Çıktı / Kırk Banyosu Nasıl Yapılır? “adlı videonun 119 bin defa izlenmesi buna örnek teşkil etmektedir.

2.1.1.4. Çocuklar ile İlgili İnanışlar

Doğumdan sonraki kırk günlük süreçte olduğu gibi çocuğun belli bir yaşına gelene kadar olan süreçlerde yapılan uygulama ve kaçınmalar vardır. Bu uygulamaların birçoğu yürüyemeyen, konuşmayan çocukları tedavi etmeye yöneliktir. Bu tedaviler halkın kendi içinde bulduğu pratiklerdir. Çocukla ilgili bazı uygulama ve kaçınmalar çocuğu kötü ruhlardan korumaya yöneliktir. Bazıları ise çocuğun huyunu ve gelecekteki hayatını etkileyecek yöndeki kaçınmalardır.

2.1.1.4.1. Konuşamayan/yürüyemeyen/altını ıslatan/çocuklar ile ilgili inanış ve uygulamalar

Çocukların yaşitlarına göre daha geç yürümesi ve konuşması beraberinde şu inanış ve pratikleri meydana getirmiştir:

1. Kıvrakların çocuğu bir yaşına girdiği halde konuşamıyordu. Anne baba bile diyemiyordu. En son Halil diye birisi ahırın temeğinden⁵ bacaklarından sallandırıp “insansan söyle hayvansan mele” demiş. Çok geçmeden konuşmaya başladı (K.6).
2. Benim oğlum bir buçuk iki yaşına girmesine çok az kalmasına rağmen hâlâ konuşmuyordu. Bana birisi papağanın su içtiği kâsedden su içir dedi. Benim oğlan bir konuşmaya başladı artık ne yapsak susturamıyoruz. Konuşamayan çocuklara papağanın su içtiği kaptan su içirilirse çocuğun konuşacağına inanılır.
3. Geç konuşan çocukları dilleri çözülsün diye ağızlarında kilit çevirirler (K.10, K.18).
4. Konuşamayan çocukların dillerinin altında bir şey olurmuş, onu kestirince çocuk konuşmaya başlarmış (K.10).
5. Konuşamayan çocukları değirmenin çakıldağına sürerler (Küçükbasmacı, 2000, s.196)
6. Konuşamayan çocuklara Hz.Pirr’deki Âsa suyundan içilirse çocuğun konuşacağına inanılır (Çağınlar, 2005, s.461)
7. Konuşamayan çocuklara kanaryanın su içtiği kaptan su içirilirse birkaç gün içinde konuşacağına inanılır (Karabüber, 2018, s.63)
8. Yürüyemeyen, düşen çocukları iki ayağına bir ip bağlayarak cuma namazından çıkan insana kösteğini kestirirler (K.1, K.25).
9. Yürüyemeyen çocukların ilk cuma namazından çıkan insana kösteğini kestirilirler. Bizim Mehmet yaşitlarına göre çok geç yürüdü. Ben de aldım bunu caminin önünü getirdim. Hatta Cevizci Hüseyin kesivermişti (K.5).
10. Yürüyemeyen çocukların dizlerine yumurta akı sürülür (Küçükbasmacı, 200, s .229).
11. Altını sürekli ıslatan çocukları çiş türbesine getirir, bezlerini atarlardı. Böylelikle çocuğun altını ıslatmayacağına inanılırdı. Çocukta ne hikmetse bu huyunu bırakırdı. Ama şimdi artık böyle şeyler yapan yok (Görsel: 3) (K. 62).
12. Altını sürekli ıslatan çocuklar çiş türbesine tuvaletlerini yaptırılınca bu huyunun düzeleceğine inanılır (K. 35).

⁵ Temek: Ahırdaki gübreyi dışarı atmak için kullanılan kapaklı veya kapaksız delik, pencere.

Veriler incelendiği konuşamayan çocuklar için “hayvansan mele insan söyle”, dil altındaki gergiyi kesme gibi inanışların Küçükbasmacı’nın 2000’de yaptığı çalışmasında yer aldığı görülmektedir.

Yürüyemeyen veya konuşamayan çocuklar için yapılan uygulamalarda dinsel ve büyüsel bazı uygulamalar dikkat çeker. Bu bağlamda köstek kesme inancında çocuğun yürümesini engelleyen olumsuz bir gücün olduğuna inanılır. Çocuğun iki bacağının arasına bağlanan iple bu olumsuz gücün ortadan kalkacağına inanılır. Kaynak kişilerin çocuğun köstek kesme inanışına inandıkları ama günümüzde önce tıbbi yöntemlere başvurup daha sonra bu pratiği uyguladıkları tespit edilmiştir.

K.10 ve K.18 kısaltmasıyla gösterilen kaynak kişilerin aktardığı “konuşamayan çocukların ağzında kilit açılır” inanışı anahtarının açıcı fonksiyonun temas eden çocuğun üzerinde etki edeceğinin düşünülmesi ve açma işlevinin taklidinin gerçekte olacağına inanılmasından kaynaklanır (Örnek, 2017). Konuşamayan çocuğu ahırın temeğinden sallandırıp insansan söyle hayvansan mele inanışı ise çocuğu korkutarak konuşturmaya yöneliktir. Çocukların dilinin altındaki bağı kesmek ise tıbbi bir yöntemdir. Eskiden ocaklarda uygulanırken bu tedavi günümüzde hastanelerde uygulanmaktadır.

Yürüyemeyen ve konuşamayan çocuklara yönelik uygulamalara baktığımız zaman günümüzde bu uygulamalardan daha çok köstek kesme inancı uygulandığı tespit edilmiştir.

2.1.1.4.2. Çocuk ile ilgili diğer inanışlar

1. Çocuğun ilk doğunca kim ağzını açarsa onun huyuna çekeceğine inanılır (K.19).
2. Çocuk ensesinden öpülürse cimri olacağına inanılır (K.1).
3. Çocuk ensesinden öpülürse hayin (merhametsiz) olacağına inanılır (K.13, K.15).
4. Çocuk boynundan öpülürse her şeye küsen bir insan olacağına inanılır (K.29).
5. Çocuk yaşına girmeden aynaya baktırılmaz, akli gideceğine inanılır (K.29).

6. Çocuğun ayağının altından öpülürse geç yürüyeceğine inanılır (K.1, K.22, K.29).
7. Çocuk yaşından önce dama girerse geç konuşacağına inanılır. Biz inanmadık “kocakarı horanlaması” dedik, çocuğumuzu ahıra sürekli getirdik. Bizim çocuğumuz yaşlıtlarına göre daha geç konuştu. (K. 21, K.61).
8. Çocuğun üstünden atlanırsa veya kırk içindeyken evden ölçülü bir şey verilse boyunun uzamayacağına inanılır (K.27).
9. Çocuk yaşına girmeden tırnağı kesilmez, ömrünün kısa olacağına inanılır (K.2).
10. Eğer çocuğu ayak başparmağından öpersen çocuğun ayağının bereketli olacağına, hazır, zahmetsiz kazancı olacağına inanılır (K.10).
11. Çocuk sakın, mazlum efendi bir çocuk olsun diye adına bir göynek (gömlek) dikilir. Yastığının altına koyulur. Çocuğun büyüyünce sakın uslu bir insan olacağına inanılır (K.5, K.6, K.7).
12. Eğer çocuğu ayak topuğundan öpersen katil olacağına inanılır (K.10).
13. Eskiden bebeğin bezini dar vakitte dışarı attırmazlar, kapının arkasına koydurmazlardı. Öyle yapılırsa çocuğun hastalanacağına inanılır (K.20).
14. Çocuğun bezi dar vakitte dışarı atılmaz. Kapı arkasına koyulmaz derlerdi. Ama şimdi bunları yapan yok. Saat kaç olursa olsun çöpe atıyorlar (K.1).
15. Bebeğin bezinin yakılması iyi gelmez derlerdi. Zamanın birinde hiç ileri gitmelerini istemeyen biri bir eve misafirliğe gitmiş. Yeni gelin ne bilsin geline “kızım bebeğin şu bezini sobaya at bu gece ne seni uyutur ne de beni” demiş. Gelin de ne bilsin gençlik akli sobaya atıvermiş. Çocuk günden güne kötüye gitmiş. Hiç sesi soluğu çıkmayan, baktığı yere bakıp kalan bir çocuk olmuş. Eskiden bebek bezini bu yüzden ortalığa atmazlarmış büyü falan yapmasınlar diye (K.13).

Çocuklarla ilgili diğer halk inanışlarını incelendiğinde çoğu inanışın çocuğun huyunu etkileyecek kaçınmalar olduğu görülmüştür. Günümüzde bu kaçınmalara inanılmadığı, hatta gençlerin bu kaçınmalardan haberdar olmadığı daha çok yaşlı insanların bu kaçınmaları bildikleri tespit edilmiştir.

Eskiden bebek bezi ile büyü yapılacağı veya bebek bezine cin peri gibi varlıkların musallat olacağı düşünüldüğünden kapı arklarına, çöplüklere bebek bezini atmak uygun bulunmazmış. Günümüzde ise bu inanış K.1 numaralı kaynak kişinin aktardığı gibi geçerliliğini yitirmiştir.

2.1.2. Evlenme ile İlgili İnanışlar

Evlenme geçiş dönemlerinin en önemlilerinden ikincisidir. Evlenme, yetişkin ve akli başında olan iki bireyin aile kurmak için toplumun uygun gördüğü gelenek ve görenekler doğrultusunda bir araya gelmesidir. Evlenme dönemindeki erkek ve kadın bu dönemde bir takım kötü ruhlara ve tehlikelere açıktır. Evlenme dönemiyle ilgili inanışlar bir araya gelen iki bireyi kutlamak, kutsamak ve korumakla olan inanışlardır.

2.1.2.1. Kısmet açma ile ilgili inanış ve uygulamalar

Evlenip yuva kurmak her gencin hayal ettiği bir durumdur. Fakat bazen evlilik yaşı geçtiği halde evlenemeyen insanların kısmetinin kapalı olduğuna inanılır. Kısmeti kapalı olan kişilerle ilgili bazı inanış ve uygulamalar gelişmiştir. Yörede kısmet açmakla ilgili inanış ve uygulamalar şu şekildedir:

1. Evlenemeyen kız ya da erkeğe kısmeti bağlanmış diyerek kurşun dökülür (K.25).
2. Geline kına yakıldıktan sonra duvağını kısmeti kapalı olan kızın başına örtülür. Kızın kısmetinin açılacağına inanılır. Benim duvağımı yaşı büyük ama her evlenmeye niyetlendiğinde bir sorun çıkan bir kıza örtmüşlerdi (K.24).
3. Kastamonu’da damat kınasında damat leblebisi dağıtılır. Bu leblebiden çok yiyenin kısmetinin açılacağına inanılır (K.31).

4. Nişan kurdelesı yutan insanın kısmetinin açılacağına inanılır (K.25, K.63).
5. Gelin ayakkabısının altına bekâr insanların isimleri yazılır. İsmi silinen insanın o sene evleneceğine inanılır (K.1).
6. Gelin çiçeğini kim kaparsa o kişinin evleneceğine inanılır. (K.65,K.66)
7. Eskiden kısmeti kapalı olan bekâr insanın yaşadığı evin bütün odalarının kapıları kilitlenir. Cuma namazından çıkan hoca dua ederek bu kapıları açar. Evdeki kısmeti kapalı olan insanın kısmetinin açılacağına inanılır (K.25).
8. Kısmeti kapalı olan insan gece dolunay çıktığı vakit gökyüzüne baktırılarak “aya baktım nur gördüm kısmetimi nur gördüm” denir (K.35).
9. Kısmeti kapalı olup evlenemeyen insanlara ilk cumadan çıkan insana kilit açtırırlarmış. Benim anneannem dayım için ilk cumadan çıkana kilit açtırmış (K.63)
10. Evlenemeyen kız yada erkek yedi ilikli düğmenin her birini her bir kurnanın başında açarsa kısmetinin açılacağına inanılır (Karabüber, 2018, s.70)

Gelin ayakkabısının altına isim yazılarak kısmet açılacağına dair inanış Karabüber'in 2008 yaptığı çalışmasında yer almıştır.

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgiler doğrultusunda, nişan kurdelesı yutmak, gelin çiçeğini tutmak, kına yakılan gelinin kısmeti kapalı olduğu düşünülen kızın başına örtmek gibi inanışların altında büyüsel ritüeller yatmaktadır. Nişanlanmış veya evlenmiş birisine temas eden bir nesnesin kısmeti kapalı olan kişiye etki ederek kısmetinin açılacağına inanılır. Burada temas büyüünün etkisi görülmektedir.

Kaynak kişilerin kısmet açmakla ilgili aktardığı inanışlara bakıldığı zaman gelin çiçeği atma ve gelin ayakkabısı altına isim yazma inanışları yeni oluşan inanışlardır ve inanıştan daha çok bir eğlenceye dönüşmüştür. Fakat inanış yönünü de kaybetmemiştir. Günümüzde popülerliğini sürdürmeye devam etmektedir.

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgilere göre günümüzde artık bir insanın kısmeti açmak için eskisi kadar uğraşmadıkları görülmektedir. Bunun sebebi günümüzde evlenmenin bir sorun olarak görülmemesi, insanların bekâr yaşamalarının normal kabul etmeye başlamasından kaynaklanmaktadır.

2.1.2.2. Dini nikâh ile ilgili inanışlar

Nikâh, bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem olarak tanımlanır (URL 7). Dini nikâh ise din adamlarının şahitler huzurunda evlenecek olan çiftlerin yuva kurmalarında bir sakınca olmadığına dair yapılan bir törendir. Yöreden derlenen dini nikâh ile ilgili inanışlar ise şu şekildedir.

1. Dini nikâh ortamında çok az kişi olmalıdır (K.4).
2. Dini nikâh kıyılırken ortamda bulunan birisi ellerini birbirine bağlarsa o çiftin bağlanacağına, birlikte olamayacağına inanılır (K.5).
3. Dini nikâh kıyılırken ortamdaki bir insan bir ipe düğüm atılırsa o çiftin bağlanacağına, birlikte olamayacağına inanılır (K.6).
4. Dini nikâh kıyılırken ortamdaki birisi yüzüğünü takıp çıkartsa bile o kişi arasında soğukluk olur (K.7).
5. Bize eskiden hep anlatırlardı. Dini nikâh kıyılırken çok dikkat etmek gerekirmiş. İki kişinin nikâhı kıyılırken eğer ortamda bir insan ellerini bağlarsa ya da parmağını şaklatsa o iki insan bağlanırmış. Mesela birisinin nikâhı kıyılırken elinde bir şeyle bilerek ya da bilmeyerek oynarken düğüm atsan o iki kişi bağlanırmış. Babaannem anlatırdı. Peygamber efendimizin (s.a.v.) zamanında bir adam bahçesini suluyormuş. Bakmış ki uzaktan dörtnala bir atlı geliyor. Adamı durdurmuş, “hele bir soluklan nereden geldin nereye gidiyorsun”? Adama meyve ikram etmiş. Adam meğerse hocaymış dini nikâh kıymaya gidiyormuş. Oraya yetişmeye çalışıyormuş. Bizim bahçeyi sulayan adam sohbet ederken kimin nikâhı kıyıldığını öğrenmiş. Hocayı uğurladıktan sonra bir tane dal alıp o nikâhı kıyılacak kişilerin ismini söyleyerek düğüm atmış. Çok zaman sonra onların ayrılıklarını duymuş. Çok pişman olmuş. Peygamber efendimizin huzuruna çıkmış olanları anlatmış. Peygamber efendimiz (s.a.v) git o düğüm attığın meyve ağacına bak,

hurlamış⁶ yerini kes demiş. Adam öyle yapmış ağaçtan üç damla kan düşmüş. Gitmiş bunu peygamber efendimize sormuş. Peygamber efendimiz (s.a.v.) o nikahı kıyılan iki insanın üç tane çocuğu olacakmış. Senin o düğümü atman buna engel olmuşsun. Üç insanı öldürmüş gibi günah işlemişsin demiş (K.1).

6. Nikâh kıyılırken gelinin eline mendil verirler, ucunu bağlatırlar. Gelin ile damadın gerdeğe gireceği gece bu mendil gelin tarafından tekrar çözülür. Büyü yapılmasın diye yaptırırlarmış, benim babam bana da böyle yaptırmıştı (K.10).

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgilere göre dini nikâh genellikle gizli yapılır. Bunun sebebi birisinin evlenecek kişilerin gerdek gecesine bir araya gelmelerini engelleyecek bir büyü yapılması ihtimalidir. Aynı şekilde herkesin elinin dizlerinin üzerine koydurulmasının sebebinin altında ise taklit büyüğü vardır. Çünkü benzer işler benzer sonuçları doğurmaktadır (Örnek, 2017, s. 111). Bu bağlamda nikâh sırasında birisi düğmesini iliklerse, düğüm atarsa, parmağını şıklatırsa⁷ damadın bağlanacağına ve gerdek gecesi başarısız olacağına inanılır.

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgilere göre dini nikâhla olan inanışların geçmişten günümüze kadar aynı şekilde devam ettiği tespit edilmiştir.

2.1.2.3. Düğün sırasında ve sonrası ile ilgili inanışlar ve uygulamalar

Düğün sırasında ve sonrasında yapılan inanış ve uygulamalar daha çok evlenen çifti kutlamak, yeni evlenen çifti kötülüklerden korumak ve gelinin gittiği evde kalıcılığını sağlamak, bereketi arttırmak üzere inanışlardır. Bu uygulamalar genellikle gelin üzerinde uygulanır. Çünkü Türk kültüründe yuvayı yapanın, evliliği ayakta tutanın kadın olduğu düşünülmüştür. Bu düşünce sözlü kültüre dahi “yuvayı dişi kuş yapar” sözüyle yansımıştır. Kastamonu’da düğün sırası ve sonrası ile uygulamalar şunlardır:

1. Gelin eve geldiği zaman bereketli olsun diye eşiğe yağ sürer, geldiği evde sözü geçsin, o evde kalıcı olsun diye kapıya çivi çakar (K.6, K.7, K.8).

⁶ Hurlamak: Kabuk bağlamak

⁷ Şıklatmak: Parmaklarını birbirine değdirince çıkan ses.

2. Gelin evlilikleri bereketli olsun diye, gelin çıkarmaya geldikleri vakit kayınvalidesinin ve damadının yüzüne doğru buğday atar (K.13, K.15, K.18, K.25).
3. Gelin, eşinin evine geldiği zaman evin etrafı bereketli olsun diye su döktürürler (K.29).
4. Ben evlendiğim günün sabahı evin giriş kapısının önündeki paspasın altına jilet koydurdular. Eve girenin fesatlığını, kıskançlığını, kötülük yapma düşüncelerini, büyüğü falan kessin diye. Hâlâ durur (K.23).
5. Yeni gelin eve geldiği zaman ilk gecenin sabahı daha kimseyi görmeden odasına kedi atılmalıdır. Evdeki kimseyle değil kediyle kızıışsın diye. Çünkü gerdek gecesi sabahı gelin ilk kimi görürse onla bir ömür boyu arasının bozuk olacağına inanılır (K.4).
6. Gelin evine geldiği zaman ağzı tatlı olsun diye ağzına tatlı verirler (K.1).
7. Gelin baba evinden çıkarken eline maya verirler. Gelin bu mayayı evlendiği eve götürür. Evde ki mayayla bu mayayı karıştırır. Evliliği çok uzun sürsün diye (K.7).
8. Gelin annesinin evinden çıktığı zaman annesi arkasından süpürgeyle süpürür. Bu evden gittiği belli olsun diye (K.5).
9. Gelin evden gittikten sonra arkasından kaşık kırarlar. Evliliği daim olsun artık baba evinde yiyecek lokması kalmasın diye (K.7).
10. Gelin evlendiği eve gittiği zaman evin giriş duvarına çivi çaktırırlar. Oraya çivilensin, anne evine geri gelmeyeceğine inanılır (K.5, K.7).
11. Gelin gece kırk gün dar vakitte dışarıya bastırılmaz (K.1, K.9).
12. Gelin anne evinden çıkarken geline az maya, az kül koyarlar. Gelin evine gidince mayayı evlendiği evdeki mayaya külü de ocaktaki küle katar (K.6).

13. Gelinin inançlı imanlı bir insan olup olmadığını öğrenmek için gelinin ayağının altına seccade koyarlar. Gelin seccadeye basıp geçerse onun imanlı olmadığına inanılır (K.28).
14. Samet gün gelinin yemek yediği kap köpeğin yemek yediği kaba sürülür. Hamile kalınca midesinin bulanmayacağına inanılır (K.13).
15. Gelin evden çıkarken gelin eviyle damat evi birbirleriyle helva ve ekmek değiştirirler. Böylelikle iki tarafın da iyi anlaşacağına inanılır (K.43, K.44).
16. Gelin evlendiği eve geldiği zaman ağzı dualı olsun diye eline Kur'an-ı Kerim, çoluk çocuk sahibi olsun diye de kucağına küçük çocuk verirler (K.25).
17. Eskiden gelin annesinin evinden alınırken ve arabalar yokken gelini katıra bindirmezlerdi. Mutlaka gelinin bindiği hayvan dişi olması lazımdı. Erkek hayvana binen gelinin çocuğunun olmayacağına inanılırdı (K.22).
18. Gerdek gecesi gelin, gelinliğini damadın kıyafetlerinin üstüne atarsa o evde gelinin sözünün geçeceğine inanılır (K.10).
19. Yeni gelin eve gelince damın ve hayvanların tepesine doğru tükürttürürlerdi (K.18).
20. Yeni gelin eve girerken ağzı kapalı girmeli açık girerse ölü çıkacağına inanılırlar (K.18).
21. Yeni gelin eve gelince çoluklu çocuklu olsun diye kucağına çocuk verirler. Çocuğun erkek olmasına dikkat ederler (K.34).
22. Düğün günü gelini baba evinden almaya gelince gelin, kayınvalidesinin yüzüne buğday atar. Bereketli olacağına inanılır. (K.37).
23. Gelin eve gelince o bereket getirsin diye ocak başına yağ sürdürürler (K. 24).
24. Gelin eve gelince evin bütün etrafına su attırırlar. Bereketli olacağına inanılır (K.13).

25. Eskiden düğünden sonra samet⁸ olurdu. Sametde kayınvalide bağdaş kurup oturur. Gelin de kayınvalidesinin eteğinin altında başına kafasını 3 kere koyup çıkarır. Bu uygulamayla gelinle kayınvalidenin çok iyi anlaşacağı evlerinin huzurlu olacağına inanılır (K.4, K.10).

26. Eskiden düğünün ertesi günü samet yaparlardı. Kayınvalideyi bağdaş kurup oturturlardı. Gelin üç kere kayınvalidenin eteğinin altına başını koyup çıkarırdı. Böyle yapınca o evin bereketinin artacağına inanılır (K.10).

Kaynak kişilerden derlenen bilgiler bağlamında evlilik sırası ve sonrasında uygulanan inanışlardan 1, 2 ve 3 numaralı inanışlar bereket ile ilgili inanışlardır. 1 numaralı inanışta gelinin eşiğe yağ sürmesi, eşik iyesinin gönlünü hoş tutmakla alakalı bir durumdur. 2 numaralı inanışta gelinin damadın ve kayınvalidesinin yüzüne buğday atması Türklerdeki saçı saçma geleneğiyle ilgilidir. Gelinin eve geldiğinde evin etrafına su dökmesi ise ev iyelerine kendisini tanıtmaya ve sevdirmesiyle ilgilidir.

4 numaralı halk inanışı ise jiletin keskinliğinden yararlanılmıştır. Türk kültüründe genellikle kötü ruhlardan korunmak amacıyla metal ve keskin eşyalardan yararlanıldığı sık olarak görülmektedir. Bu inanış Kastamonu’da nadir uygulanan bir inanış olduğu tespit edilmiştir.

7, 8, 9, 10 numaralı halk inanışları gelinin gittiği evde kalıcı olması için yapılan uygulamalardır. Bu uygulamalardan maya vermek, kaşık kırılması, arkasından ev süpürülmesi gibi yapılan inanışların artık uygulanmadığı tespit edilmiştir. Ocağa çivi çakma inanışı ise ocağı kutsal kabul etmeyle ilgili bir inanış olduğu için nadir de olsa devam etmektedir.

Gelinin dili tatlı olsun evlerinde mutluluk olsun diye yapılan inanışlar gelinin huyunu yönlendirmeye yönelik inanışlardır. Günümüzde hâlâ uygulandıkları tespit edilmiştir.

Gelinin kucağına çocuk verip “çoluklu çocuklu olsun” düşüncesi ise taklit ve temas büyüsü ile alakalıdır. Genellikle Kastamonu’da kucağına verilen çocuğun erkek çocuk olmasına dikkat edilir. Eskiden daha sık yapılan bu uygulama günümüzde uygulandığı görülmemektedir.

⁸ Samet: Düğün gününün ertesi gün yapılan kadınlar arasındaki eğlenceler.

2.1.3. Ölüm ile İlgili İnanışlar

Ölüm somut olarak yaşamın sona ermesi olarak tanımlansa da ölümden sonra da yaşamın var olduğuna dair inanış, ölümün de doğum ve evlilik gibi geçiş dönemi olduğunu düşündürmüştür (Boratav, 2013, s. 221). Diğer geçiş dönemlerinde mutluluk, heyecan hâkimken ölümden çaresizlik, üzüntü ve keder hâkimdir. Ölümle ilgili inanışlar kendi içinde, ölümü düşündüren halk inanışları, ölüm sırası ve sonrası halk inanışları olarak ayrılmıştır. Ölüm sırası ve sonrasındaki halk inanışları ölen kişinin, yakınlarının ölen kişiye yaptıkları son vefa borçlarını kapsamaktadır.

2.1.3.1. Ölümü Düşündüren İnanışlar

Ölüm olayının gerçekleşmesin ne zaman, nerede nasıl olacağı belli olmadığı için insanların hep merak ettikleri bir konu olmuştur. Bu merak duygusu beraberinde korkuyu da getirmiştir. Korku ve merakla insan zihni çevresinde olup biteni, eşyaların duruş şekillerini, rüyalarını çoğu kez ölümle yorumlamalarına sebep olmuştur (Örnek, 2017). Bu yorumlamalar bazı inanış ve uygulamaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

1. Rüyada dişlerinin döküldüğünü görürsen ölü çıkacağına inanılırlar (K. 14).
2. Durduk yere köpek ulursa ölü çıkacağına inanılır (K. 1, K. 5, K. 10, K. 15).
3. Evin tavanından ses gelirse evden ölü çıkacağına inanılırlar. Azrail'in can almak için eve geldiğine çatıda dolaştığına inanılır (K. 64).
4. Rüyada bir evin önü kalabalık görmek hiç iyi sayılmaz. Rüyasında hangi evin önü kalabalık o evden birinin öleceğine inanılır (K. 37).
5. Rüyada dişlerinin döküldüğü görülürse birisinin öleceğine inanılır (K. 38).
6. Rüyada et görmek birisinin öleceğine işarettir. Ben annemlerin evinde sürekli et yağlı gördüm. Bir hafta sonra annem vefat etti (K. 32).
7. Ölünün başı ne tarafa bakıyorsa bir dahaki cenazenin o evden çıkacağına inanılır (K. 7).
8. Tabut ne tarafa doğru başını atarsa o taraftan ölü çıkacağına inanılır (K. 30).

9. Eskiden baykuş kimin evinin önünde bacasının önünde öterse o evden ölü çıkacağına inanılırdı. Ama şimdi hocalar onlar batıl inanış, onlara inanmayın diyorlar (K.1).
10. Rüyada erkek veya erkek cinsiyet organı görülürse birisinin öleceğine inanılır (K. 38).
11. Saç ayağının üstü açık bırakılmaz. Üzerine maşa falan koyulması gerekir. Üstü açık bırakılırsa evden ölü çıkacağına inanılır (K. 45).
12. Eğer ilkbaharda daha hiç kelebek görmeden bir insan beyaz kelebek görürse o insanın evinden o sene birisinin öleceğine inanılır (K. 15).
13. Cama veya insana kuş çarparsa birisinin öleceğine veya ölüm haberi alınacağına inanılır (K. 26).
14. Gece evden tencere, tava, kazan verilirse evden ölü çıkacağına inanılır (K. 85)
15. Makasın ağzı açık kalırsa, kefen biçmeye işaret eder. Bu yüzden makasın ağzı açık bırakılmamaya çalışılır (K.85).
16. Ayakkabıyı çıkarırken ayakkabı kendiliğinden ters dönerse o evden cenaze çıkacağına inanılır (K. 85).
17. Ölü yıkamak için kurulan kazanların ölü yıkama işi bitince hemen kaldırılması gerekir. Eğer beklerse ölü çıkacağına inanılır (K.30).
18. Değirmenden ilk gelen unla yapılan ekmeği yiyen kişinin karısının öleceğine inanılır (K. 85).
19. Saç ekmeği yapılırken ilk yapılan ekmek köpek veya kediye verilmelidir. İlk ekmeği yiyenin karısı /kocası öleceğine inanılır (K.1, K.13, K.15, K.32, K. 48).

Köpek uluması, baykuş ötmesi, evin çatırdaması gibi olay olduğunda ölüm olayının yaşanacağı düşüncesi Akman'ın *Kastamonu'da Ölümle İlgili Adet ve İnançlar* makalesinde de yer almaktadır.

İnsanların tecrübeleri, atalarından gördükleri ve bazı tesadüfler, durum ve vakalar ölümüne sebebiyet vereceğine inanılmasını sağlamıştır. Kaynak kişilerden tespit edilen bilgiler doğrultusunda ölümü haber verdiğine en çok köpek ulumasının ve baykuş ötmesinin olduğuna inanılır. Köpek sezi yeteneğinin çok gelişmiş bir hayvan olduğu

için ölümü haber veren bir hayvan olarak kabul edilmiştir (Örnek, 2017, s. 23). “Baykuş öterse ölü çıkar inanışının” temelinde baykuşun terkedilmiş yıkık dökük yerlerde yaşaması, oralara yuva yapması yatmaktadır. Bir evden ölü çıkarsa o evin dağılacağı ve baykuşun o eve yuva yapacağı düşüncesi ile bağdaştırılmıştır. Bu inanış Kastamonu’da yaygın bir inanıştır. Cinsiyet, yaş durumu fark etmeden herkes tarafından inanılır. Ancak din görevlilerinin bu inanışı batıl olarak yorumlamaları bu inanışa inanma oranını etkilemiştir. Cama veya insana kuş çarparsa ölü haberi gelir inanışı ise kuşun haber taşıyıcılığından kaynaklanan bir durumdur.

Hayvanlarla ilgili bu iki inanışa bakıldığında durduk yere köpek uluduğunda veya bir evin etrafında baykuş öttüğünde ölü çıkar inanışını günümüzde devam ettiği, her yaştan insanın inandığı ve içlerini bir korku kapladığı tespit edilmiştir.

Rüyada görülen olayların, birisinin öleceğine dair yorumlanması günümüzde devam eden inanışlardır. Rüyada kimin evinde et ya da kalabalık ev görüldüyse hemen aranır.

18 ve 19 numaralı halk inanışları ise ölümle ilgili kaçınmaları konu edinmektedir. Genellikle bu inanışlara çok dikkat edilmeye çalışıldığı görülmüştür. Bu inanışlarda “yer alan ilk ekmeği yememe” inanışı Kastamonu’da çok yaygın olarak devam ettiği görülmektedir.

2.1.3.2. Ölü etrafındaki inanışlar

Her devirde, her millette ölüm sırası ve ölüm sonrası ile ilgili inanış ve uygulamalar mevcuttur. Bu pratiklerin şekillenmesinde milletlerin uygarlık seviyesi, gelenekleri ve dini inanışları belirleyici rol oynamaktadır. Ölüm sonrasında uygulanan inanışlar ölüye karşı saygıyı, yaşanan üzüntüyü, ölüme karşı duyulan saygıyı yansıtmaktadır (Çağınlar, 2010, s. 29). Bir insanın öldüğü duyulduktan sonra ölen kişinin yakınlarını teselli etmek, ölen kişiye son vefa borcunu ödemek için insanlar ölü evinde ve ölü etrafında toplanırlar. Bunun sonucunda bazı inanış ve uygulamalar meydana gelmiştir.

1. Eskiden birisi öldüğü zaman üzerine şişmesin diye urgan koyarlardı. Bıçak koyarlardı. Başında Kur’an-ı Kerim okunurdu. Ölünün yanına soğan koyarlardı. Ölü evden gittikten sonra o soğanı bir hayvana verirlerdi. Soğan acı ya ölünün acısını alsın gitsin diye böyle yaparlardı (K.46).

2. Ölü evden çıktıktan sonra onun bütün eşyalarının yıkanması gerekir. Çünkü ölen kişinin o eşyaların içinde ruhunun dolaşacağına inanılır (K.18).
3. Ben bunu yeni yeni görmeye başladım. Biz eskiden böyle yapmazdık. Geçen şehirde bir tanıdığımız oğlu genç yaşta vefat etti. Ayakkabılarını kapının önüne koydular. Hem ölenin erkek mi kadın mı olduğu belli olsun diye yapıyorlarmış hem de acısını alsın götürsün diye böyle yapıyorlarmış (K.21).
4. Eskiden evde sular musluktan akmaz iken evden birisi ölünce bütün kaplardaki sular dökülürdü. Azrail'in kılıcını temizlemek için bu sulara kılıcını soktuğuna inanılır. Şimdi hâlâ evde kapta su varsa dökülür. Sadece ev halkı değil ölü olan evin yakınındaki bütün komşular aynı şekilde sularını dökerler (K.1, K.2, K.3, K.5, K.6).
5. Ölünün yanına un koyarlar. Cenaze çıktıktan sonra bir fakire verirler (K.39).
6. Ölen kişinin mezarını kazarken eğer kemik çıkarsa mezara para atarlar. Ölü mezara yatınca o kemiklerin sahibi rahatsız etmesin, ederse ben bu mezarı paramla satın aldım diyebilsin diye böyle yaparlar. Böylece ölen kişinin ruhunun rahat edeceğine inanırlar (K.10).
7. Cenazenin bütün kıyafetleri, yattığı yatağı döşeği üç gün içinde yıkanması gerekir. Yoksa ölen kişinin ruhunun geri döneceğine inanılır (K.18).
8. Ölünün burnuna kulağına çörek otu koyulursa şeytanın ölen kişinin içine giremeyeceğine, mezarda sorulan sorulara rahat cevap verebileceğine inanılır (K.37, K.83).
9. Ölen kişinin odasında kırk gün ışık yakılır (K.1, K.2, K.3) .
10. Ölen kişinin kırk gün evine ziyaretine geldiğine inanılır (K.13, K.45).
11. Evde beyaz kelebek ortaya çıkarsa ölülerin eve ziyarete geldiğine inanılır (K.1 K.2).
12. Ölen kişinin cenazesine sabun verilirse acısını alacağına inanılır (Karabüber, 2018, s. 27).
13. Cenazeye elini süren kişinin acısının azalacağına inanılır(Akman, 2011, s. 193).
14. Ölen kişinin arkasından ağlanmazsa ölen kişinin beddua edeceğine inanılır (Akman, 2011, s. 194).

Kaynak kişilerden tespit ettiğimiz bilgilere göre cenazenin üzerine urgan koyulması, cenazenin yanına soğan kabuğu koyulması, kaplardaki suların dökülmesi gibi inanışlar eskiden daha çok uygulanırken günümüzde eskisi kadar uygulanmadığı

görülmüştür. Bu inanışların günümüzde uygulanmama sebebi ise eskiden evlerde su yokken sular kaplarda biriktirilirken, günümüzde her evde suyun olmasından ve cenazelerin soğutuculu tabutlarda veya hastane morglarında bekletilmesinden kaynaklanmaktadır.

K.21 kısaltmasıyla gösterdiğimiz kaynak kişimizin aktardığı gibi ölen kişinin evinin önüne ayakkabı koyulması uygulamasına eskiden rastlanılmazken televizyondan görme ve şehirleşmenin etkisiyle yeni yeni yörede görülmeye başlandığı tespit edilmiştir.

10 ve 11 numaralı inanışlar atalar kültüyle alakalıdır. Türk düşünce sisteminde bir insan ölse bile evini sık sık ziyarete geleceğine inanılır. Bu yüzden odasında kırk gün ışık yakılır. Bu uygulamanın TV’de hocaların “hurafe” olarak adlandırmasıyla uygulanışı azalmıştır. Evde aniden beliren kelebeğin ölülerden birinin evi ziyaret ettiği inanışı devam etmektedir.

Ölü gömülmeye hazırlanırken ve ölü gömdükten sonra yapılan inanış ve uygulamalar vardır bunlar şu şekildedir:

1. Kastamonu’da bir insan öldükten sonra köylerde sela verilir. Şehir merkezinde ise ölünün vefatı belediyeden anons ettirilir. Ölüm haberinden sonra ölü evine taziyeye gelmeye başlanır. Gelenler genellikle ölünün başında Kur’an-ı Kerim okurlar. Ölü evine gelenlere ev sahibi tarafından yemekler hazırlanmaya başlanır. Ölüyü yıkamak için kazanlarda su ısıtılmaya başlanır. Anca artık günümüzde çoğu köyde cenaze yıkama aracı bulunmaktadır. Bu yüzden kazanla su ısıtma olayı ortadan kalkmıştır (K.77)
2. Cenaze gömüldükten 3 veya 7 gün sonra “ziyarat” yapılır. Ölünün mezarı başında toplanılır. Kur’an-ı Kerim okunur. Gelenlere simit dağıtılır (K.55).
3. Ölünün kırkı çıktıktan sonra köyüne ve yakın akrabalarına helva ekmek dağıtılır. Bu inanışlar toplumun genellikle bütün kesimleri tarafından uygulanmaya çalışıldığı ve devam ettiği görülmektedir (K.65).

2.1 Kùltler ile İlgili Halk İnanışları

2.2.1 Ağaç ile İlgili İnanışlar

Ağaç kùltü, dünyadaki birçok kùltürlerde olduğu gibi, Türk kùltüründe de önemli bir yere sahiptir. Türk düşüncesine göre ilk insan yaratıldığında dokuz dallı bir ağacın altında yaratılmıştır. Tanrı'nın insanla ilk muhatap olduğu yer dokuz dallı ağacın altıdır ve dokuz dallı ağaç dokuz insan ırkını temsil eder (Ergün, 2012, s. 23).

Destanlarda ağaç kùltü karşımıza Oğuz Kağan destanıyla çıkar. Oğuz-Han, İt-Barak kavmi ile yaptığı savaşta mağlup olup bir adacığa sığınmak zorunda kalmıştır. Bu esnada Oğuz-Han'ın ölen askerlerinden birinin eşi bir ağaç kovuğunda çocuk doğurmuş ve bu çocuğa Kıpçak adı verilmiştir (Ögel, 1993, s. 171). Uygur rivayetine göre Oğuz Kağan'ın evlendiği kızlardan ikincisi küçük bir adacık ortasında bulunan bir ağaç kovuğunda bulunmuştur (Ögel, 1993, s. 117). Bu kızdan doğan çocuklara Kök, Tağ ve Tengiz adını vermişlerdir (Ercilasun, 1986, s. 101).

Kozmolojik olarak açıklandığında ise üçlü evren tasarımının içerisinde gök, yer ve yeraltı arasında bir bağlantı oluşturan ağaç “Göğün Direği” olarak da kabul edilmektedir. Ağaç, insanların gök ile yer bağlantısını sağlayandır (Ergun, 2002, s. 23).

Şamanların davullarında ağaç motifi görölmektedir. Bunu Ögel (2014, s 103) şöyle açıklamaktadır:

Şaman davullarında da bu gök ağaçlarını görüyoruz. Davullarındaki bu ağaçların kökleri dünyada değil; daha ziyade göğün başladığı yerden itibaren başlıyordu. Altay yaratılış destanında olduğu gibi bu ağaçların dokuz tane de dalları vardı. Bu gök ağaçları genel olarak, gökteki bir dağ veya tepe üzerine oturtulmuşlardı. Ağacın bir yanında ay ve diğer yanında güneş bulunurdu.

Ayrıca şamanların yaşadığı sürece kendine ait bir ağacı vardır. İnançları gereği Şaman öldükten sonra ağacı da yok edilir. Şamanlıkta daha çok kayın ağacına önem verilmektedir. Şamanların davullarına daha çok kayın ağacı resmi çizilir. Mitolojik anlatılarda en sık rastladığımız motif ise “Hayat Ağacı”dır. Türk hakan soylarının kurdukları devletler hayat ağacıyla sembolleştirilmişlerdir (Ergun, 2004, s. 117).

Ağaçla ilgili bütün inançların kökeninde hayat ağacının olduğu düşünülmektedir. Hayat ağacına mitolojik olarak çeşitli anlamlar yüklenmiştir; ağacın hayat bahsettiği, kozmolojik olarak da üç âlemi birbirine bağladığı düşünülmektedir. Türkler için sadece ağacın kökü ve gövdesi değil, yaprakları da son derece önem arz etmektedir. Hayat ağacı denilen ağaçta her insanın bir yaprağı bulunduğu ve bu yapraklardan bir yaprak düştüğünde bir insanın öleceğine inanılır (Ergun, 2004, s. 117).

Ağaç, Türkler için hep çok önemli olmuştur. Hayatlarının her anında ağaca önem vermişler ve ağaç etrafında inanışlar geliştirmişlerdir. Genellikle kutsal olarak, yıl boyu yeşil kalan çam, iğde gibi ağaçlar ve tek başına bulunan ağaçlar kutsal sayılmıştır. Bu ağaçların yanında dut ağacı, kayın ağacı karaağaç, servi, gül ağacı, nar ağacı kutsal sayılmaktadır (Arslan, 2014, s. 69).

Türk mitolojisinde ağaç her zaman yeraltı ve gökyüzü ile iletişimi sağlayan bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Pervin Ergün ise insan hayatında ağacın işlevlerini şu şekilde sıralamıştır; beslenme, türeyiş, Tanrı ile bağ kurma, dilekte bulunma, şifa aracı olarak belirtmiştir (Ergün, 2004, s. 17). Kastamonu yöresinde ise ağaçlar ile ilgili inanışlar şu şekildedir:

1. Yemişen ağacının meyvesi yenilmez derler. Yemişen ağacının nazarı keseceğine, nazarlık olarak kullanılması gerektiğine inanılır. (Görsel:19 (K.1).
2. Yemişen ağacının odunun yakılmayacağına inanılır (K.10).
3. Yemişen ağacının nazarı keseceğine inanılır. Bir adam oğlunu yollamış “git oğlum falanca inek kesecek, bir kilo et iste de gel” demiş. Oğlan gitmiş adama babam senden bir kilo et istiyor demiş. Adam da “sen babana selam söyle benim ineklerin boynunda yemişen ağacından nazarlık var” demiş. (K18).
4. Benim teyzemin eşi devamlı ceviz ağaçlarını keserdi. Yaş kuru demeden bütün ceviz ağaçlarını kesermiş. Yaşlı adamlar bir araya toplanmışlar “sen ceviz ağaçlarını yaşken kesiyorsun işin rast gitmez” demişler. Eniştem de “işinize bakın bana karışmayın. Bunlar hep eski insanların horonlaması” demiş. Torununu yıldırım çarptı öldü. Kendisinin de kestiği bir ağaç tepesine devrildi, öldü (K.10).

5. Ceviz ağacı gölgesinde uyunmaması gerektiğine, uyuyan insanın da bir daha uyanamayacağına inanılır (K.77).
6. Ceviz altında uyumanın insanın başına uğursuzluk getireceğine inanılır (K.85).
7. Salkım söğüt ağacı bahçesinde olan insan ilerleyemez. Sürekli geri gideceğine inanılır (K.4)
8. Mezarlıktaki ağaçların odunları toplanmaz. Mezardaki çam ağaçlarının kozalakları toplanmaz (K18).
9. Selvi kavağının sürekli Allah'ı zikrettiğine inanılır (K.25).
10. Mübarek gün ve gecelerde veya perşembe akşamı ve cuma günü ağaç kesene üç harflilerin musallat olacağına inanılır (K.72).
11. Karaağacın nazarı keseceğine inanılır (Görsel:20) (K.15).
12. Yaş ağaç kesenin ömrünün hayrını görmeyeceğine inanılır (K.59)
13. Mezarlık ve türbelerdeki ağaçların kesenlerin çarpılacağına inanılır (K.85).
14. Bizim gençliğimizde köyün üstündeki tepede kocaman ulu bir çam ağacı vardı. O ağaca kimse yaklaşılamaz, kozalağını bile toplayamazdı. Benim kız kardeşim böyle şeylere pek inanmazdı. Bakalım ne olacak diye ağaçtan iki, üç dal kırmıştı. Olacağından mı bilmem ama kardeşimi kaza kurşunuyla vurdular, öldü (K.25)
15. Kırk ağaç dikenin cennete gideceğine inanılır (Yaman, 1934, s.20).
16. Ağaçları kesmemek gerektiğine, onların bereket olduğuna inanılır (Karabüber, 2018, s.106).
17. Dut ağacının kesmenin uğursuz sayılacağına, dut ağacını kesenin başına bir iş geleceğine inanılmıştır (Karabüber, 2018, s. 108).
18. Karaağacın çok kinli olduğuna, kininden dolayı Allah'ın ona meyve vermediğine inanılır (Karabüber, 2018, s.108)
19. Ardıç ağacının dalı eve uğur getirsin diye asılır (Halıcı, 2021, s. 79)
20. Kestane ağacı diken kişinin o ağaç boğazı kalınlığına geldiğinde öleceğine inanılır (Halıcı, 2021, s. 79)
21. İncir ağacının yakınına çiş yapanın çarpılacağına inanılır (Halıcı, 2021 s. 80)

Ceviz ağacının gölgesinde yatmanın iyi gelmeyeceğine dair inanış Abdülkadiroğlu'nun 1997, ve Halıcı'nın yaptığı 2021, yaptığı çalışmalarda da görülmüştür.

Yöreden derlenen ağaçla ilgili inanışlara baktığımız zaman ağacı nazarlık olarak kullanma, geleceği tahmin etme, ağaç kesenin başına uğursuzluk geleceğine inanılması gibi inanışlar tespit edilmiştir. Bu gibi inanışlar doğal dengeyi korumada da etkili olmuşlardır.

Kastamonu’da diğer yörelerdeki gibi “ağaçlara çaput bağlayarak dilek dileme” gibi bir uygulama tespit edilmemiştir. Fakat bu uygulamayı bildikleri görülmüştür.

Yemişen ağacı nazarı önleyen bir ağaç olduğuna inanılmış ve yemişen ağacından bir parça bulunan hayvana ne olursa olsun nazar değmeyeceğine inanılmıştır. Bu inanışın daha çok kırsal kesimde yaşayan ve hayvancılıkla uğraşan insanların uyguladığı tespit edilmiştir. Ama günümüzde çok az kişinin yemişen ağacını nazarlık olarak kullandığı görülmüştür.

Yörede genel olarak ağaç kesmenin uğursuz sayıldığı özellikle ceviz ağacı kesmenin insanın başına felaket getireceğine inanılır. Ceviz gölgesinde uyuyanın uyanamayacağı ise yaygın bir halk inanışıdır.

Mezarlıktaki ağaçlara dokunmanın veya o ağaçların meyvesinin toplanması, odunun yakılmasının herkes tarafından çok büyük bir günah olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

2.2.2. Su ile İlgili İnanışlar

Su, tüm canlıların hayat kaynağıdır. Bu yüzden su, bütün kültürlerde kutsal kabul edilmiş ve saygı duyulmuştur. Evren, “anâsır-ı erbaa” denilen ‘toprak, hava, ateş, su’ olmak üzere dört temel unsurun bir araya gelmesinden oluşmuştur (Türkan, 2012, s. 135).

Canlıların en temel besin kaynağı olan su, ilk olarak karşımıza yaratılış mitinde ortaya çıkar. Yaratılış mitlerine baktığımız zaman daha dünyada hiçbir şey yokken sonsuz su vardı. Dünya bir sudan ibaretti. Bütün inançlarda su büyük öneme sahiptir. Suyun hak didarını gördüğüne inanılır. Suyun kutsallığı atasözü ve deyimlerde de kendini göstermektedir. “Su gibi aziz ol!” deyiminde, suyun azizliği başlangıca, yaratılışa şahitlik etmesi, Tanrı dîdârını görmesindendir” (Küçükbasmacı, 2017).

İslam’da suya büyük önem verilir. Hz. Hacer, oğlu Hz. İsmail’e su bulmak için Merve Sefa tepesinde gidip gelir. Sonunda Hz. İsmail’in ayaklarını vurduğu yerden su çıkar. Bu suya zemzem adı verilir ve büyük saygı duyulur. Kibleye dönülerek ayakta içilir. Ölüm döşeğinde yatan hastalara acılarını önlemek için bu sudan verilir. Cennette aktığına ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bahsedileceği söylenen Kevser Irmağı da İslam dininde büyük yer tutar.

Türkler suyu kuvvet ve bereket kaynağı olarak kabul ettikleri gibi koruyucu iye olarak da görmüşlerdir. Su, tüm toplumlarda eski ve kutsal bir varlık olarak kabul edilir (Akman, 2002). Yukarıda bahsettiğimiz gibi su insanlık tarihinden beri hep kutsal kabul edilmiştir ve etrafında inanışlar oluşmuştur. Kastamonu’da su ile ilgili inanışlar şu şekildedir:

1. Hz. Pir Türbesi’nde asa suyunun zemzem suyu olduğuna inanılır. Sünnet, evlilik gibi geçiş dönemlerine dua edip bu sudan içirildiğinde o işin daha hayırlı olacağına inanılır (K.25).
2. Bir insana nazar değdiğine inanılırsa, o insanı kuyuya baktırırlar. Kuyudaki suyun o nazarı alacağına inanılır (K. 46).
3. Kıyamet kopacağı zaman ilk Kastamonu’nun sular altında kalacağına inanılır (K.48, K.72).
4. Akan su görüldüğünde suya selam verilmesi gerekir. Bana büyükannem suya şu şekilde su vermem gerektiğini öğretmişti;
 “ Esselamü aleyküm arı su
 Ve aleykümüssellam duru su
 Hakın divanına duran su
 Seni muradına erdiren Rabbim
 Bizi de muradımız erdir inşallah” (K.46).
5. Kastamonu’da denizden geçildiği zaman bir insana yapılan sihrin, büyüünün denize geçeceğine inanılır (K.32, K.12).
6. Uzun yola giden bir insanın arkasından su dökülürse o insanın tez zamanda gidip geleceğine inanılır (K.1).
7. Dar vakitte dışarı su dökülmez. Dökülse destur diyerek su dökülmesi gerekir. Eğer böyle yapılmazsa o insana cinlerin musallat olacağına, sürekli korkutulacağına inanılır. Eğer böyle bir durumla karşılaşılsa su dökülen

yerlerin üç Fatiha süresi, bir Kevser süresi bir de Ayet-el Kurs-i süresi ile şerbetlenmesi gerekir.

8. Aydaş olan çocukları türbelerin yanında bulunan sudan yıkandığı zaman aydaşlığının geçeceğine inanılır (K.25).
9. Akan su pisletilirse cinlerin musallat olacağına inanılır (K.87).

Hiz. Pir Türbesi'nde bulunan suyun âsa suyu olduğuna inanış Abdülkadiroğlu 1997, Küçükbasımacı 2000 ve Çağımlar 2005'te yaptıkları çalışmalarda da yer almaktadır.

Kastamonu'da bulunan Hiz. Pir Türbesi'nde bulunan asa suyu olarak da bilinen suyun zenzem suyu olduğuna inanılır. Bu su hasta döşeginde yatanlara şifa niyetine içirilir. Sünnet, askerlik ve evlilik gibi geçiş dönemlerinde gençler bu sudan içirilir. Burada suyun kutsallığının gençleri koruyacağına inanılır. Derlemelerden tespit ettiğimiz bilgiler bağlamında Hiz. Pir deki suyun zenzem suyu olduğuna herkes tarafından inanıldığı tespit edilmiştir.

Akan suyun pisletilmemesi, dar vakitte dışarı su dökülmemesi, dökülmek zorunda kalınırsa destur alınarak dökülmesi gibi inanışların artık daha çok yaşlılar tarafından inanıldığı tespit edilmiştir. Aydaş çocukların yukarıda belirtilen türbelerde yıkanırsa aydaşlığının geçeceği inanışı ise nadir olsa da hâlâ yaşayan bir inanıştır.

2.2.3. Demir ile İlgili İnanışlar

Demir bütün kültürlerde, en önemli mitolojik sembollerden biridir. Tüm kültürlerde, tanrısal bir kaynağa bağlanmış ve çoğunlukla göksel nitelikli kavramlarla ifade edilmiştir. Demire mitik dönemlerden beri büyük önem verilmiş hayatlarının her anında insanlar demiri kullanmışlardır. İnsanın hafızasının algılamaya ve anlamlandırmaya çalıştığı evren içinde demirin, gökle ilişkisinin olması ve sahip olduğu güçler, onun tanrısal olabileceğini düşündürmüştür. Böylece demir, göksel de olsa, yeraltından da çıkarılsa iyi ve kötü zıtlıkları bünyesinde barındıran tanrısal bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Çerikan, 2014, s. 8). Demir, Türklerin ve çeşitli toplumların inanç, inanış ve uygulamalarında; dinî ritüellerinde, eğlencelerinde vb. kültür ürünlerinde sık sık görülür.

Türk kültürüne baktığımız zaman demir, halk hekimliğinde kullanılmış, kötü ruhları uzaklaşmak ve nazara karşı korunmak için kullanılmıştır. Kastamonu’da demirle ilgili halk inanışları şu şekildedir;

1. Halk takviminde çürüten olarak geçen zaman da sebzeleri sularken sebzeler de çürük olmasın diye suyun içine demir parçası atılırsa o sene o sebzelerde hiç çürük olamayacağına inanılır (K.48).
2. Halk takviminde çürüten olarak geçen zamanda banyo suyuna demir parçası veya bıçak atılmazsa vücutta kahverengi lekeler oluşacağına inanılır. Benim yeni gelinliğimde kaynanam “kızım bu çürüten banyo suyuna demir, bıçak bir şey at” demişti. Ben de kocakarı horanlamaları diye pek kulak asmamıştı. Benim boynumda ondan sonra bir leke oluştu. Hâlâ durur (K.47).
3. İlkbaharda gök gürlerken annesinin ilk çocuğuna demir yalatırlar. Böyle yapılıncı yıldırım düşmeyeceğine inanılır (K.47).
4. Anne ve bebek kırklyken anne ve bebeği kötü ruhlardan korumak, onları korkutmak amacıyla yastığın altında bıçak, balta gibi aletler koyulur. Anne ve bebeği böyle yaparak kötü ruhlardan korunacağına inanılır (K.1, K.6).
5. Genç kız ergenliğe ilk adım attığında banyo yaparken saç ayağına oturulur. Banyo suyuna bıçak atılır.
6. Kaynak kişilerden tespit edilen bilgiler doğrultusunda demirin genellikle koruyucu, hastalıkları sağaltıcı ve sağlamlaştırıcı özelliklerinden yararlanıldığı görülür (K.44).

Bir, iki ve üç numaralı halk inanışlarına baktığımız zaman bu inanışların kırsal kesimde ve tarımla uğraşan insanlar arasında yaygın olan bir inanış olduğu tespit edilmiştir. Ancak halk takviminin zamanla unutulmaya başlaması nedeniyle bu inanışın da zamanla unutulmaya yüz tuttuğu görülmüştür. Dört numaralı inanışın günümüzde çok sık uygulanmadığı tespit edilmiştir.

2.2.4. Ateş ve Ocak ile İlgili İnanışlar

Ateş, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Ateşin insanlara Tanrı Ülgen tarafından gönderildiğine inanılır. Bu yüzden ateş kutsal sayılır. Ateşe destursuz su dökmek, ateşle külle oynamak yasaklanmış bunları yapanın başına kötü ruhların musallat olacağına inanılmıştır. Ateşle ilgili bütün bu kaçınmalar ateş ruhunun

gönlünü hoş etmekle ilgilidir (Kırcı, 1998, s. 402). Animist düşünce sisteminde ise ateş canlı bir varlık olarak kabul edilmiş ve ona saygı duyulmuştur. Şamanizm inanışına göre ateş her şeyi temizler, kötü ruhları kovduğuna inanılır (İnan, 1986, s. 68).

Türk kültüründe ateş kötülükleri yok eden, hastalıkları iyileştiren, nazardan koruyan, gelecekte haber veren bir varlık olarak kabul edilmiştir (Kırcı, 1998: 400). Nevruz ve Hıdırellez’de ateş üstünden atlayarak bütün kötülüklerden arınacağına inanılmıştır.

Boratav, ocak kelimesinin üç anlamını şöyle açıklamıştır: birincisi soy, ikincisini Alevi-Kızılbaş topluluklarının bölge bölge, bağlı bulundukları kutlu merkezler, üçüncü anlamı ise, belirli bir hastalığı ve rahatsızlığı sağaltma gücünde olan kişi olarak tanımlamıştır (Boratav, 2013, s. 129). Ancak inanışlarda geçen ocak kavramı evde ateşin yakıldığı yemeklerin pişirildiği yerdir. Evin merkezini temsil eden ocak, zamanla aileyi temsil etmiştir. Bu temsil sözlü kültüre de yansımıştır. Bir ailenin başına bir felaket geldiği zaman “ocağım söndü” ifadesi kullanılır.

Türklerde ateş kutsal kabul edildiği gibi ocak da kutsal kabul edilir ve ocak iyisi olduğuna inanılır. Genellikle ocak ve ateş birbirinden ayırt edilmez, ikisine de saygı duyulur. Ocağa duyulan saygı ocak etrafında birçok inanış ve uygulama oluşmasına yol açmıştır. Gelin yeni geldiği evin ocağına çivi çakar. Bu uygulamasıyla iyelerine kendini tanıtır.

Ocak aynı zaman da atalar kültürüyle ilişkilidir. Mübarek gün ve gecelerde mutlaka ocakta yağlı yiyecekler yapılır veya tütsü yakılır. Bu uygulama evi ziyarete gelen ölmüş ataların evin ocağının tüttüğünün göstergesidir. Abdülkadir İnan (1986, s. 66) ocak kültü ile atalar kültü arasında ilişki olduğunu “şamanların dualarında geçen atalarımızın yaktığı ocak” cümlesiyle açıklar.

Görüldüğü gibi ocak ve ateş birbirinden ayrılmayacak inanışlardır. Etraflarında birçok inanış ve uygulama gelişmiştir. Kastamonu’da ocak ve ateşle ilgili inanış ve uygulamalar şu şekildedir:

1. Gelin düğünden sonra eve geldiği zaman ocak başına çivi çaktırırlar. (K.26).

2. Eskiden akşam vaktinden sonra ocağın külünü aldırılmazlardı. Hele kırklı gelinleri hiç yaklaştırmazlardı. Ama ben şimdi gece de alıyorum gündüz de alıyorum. Allah korur inşallah bir şey olmaz (K.10).
3. Ocakta kül bırakılmaması lazım, bırakıldığı zaman orada cin ve şeytanın dolaşacağına inanılır (K.13).
4. Ocaktaki su boşu boşuna kaynarsa düşmanlar olacağına inanılır (K.85).
5. Yanan ateşin üzerine su fırlatmak iyi gelmez derler. Süpürgenin ucuyla yavaş yavaş su atmak gerektiğine inanılır (K.13).
6. Ateşe tükürmek, tırnak atmak ve su dökmek uğursuzluk getireceğine inanılır (K.85).
7. Sabah evinden başkasına ateş verersen ocağının söneceğine inanılır (K.85).
8. Ölüyü yıkamak için suyunu ısıtmak için yakılan ateşin dumanı ne tarafa tüterse o taraftan ölü çıkacağına inanılır (K.1, K.34, K.72).
9. Sobada veya ocakta ateş çatır çatır ses çıkararak yanarsa birisi o aile hakkında dedikodu yaptığına inanılır (K.78).

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgiler bağlamında ocak ve ateş ile ilgili inanışların kırsal kesimlerde yaşayan ve daha çok yaşlılar tarafından inanıldığı tespit edilmiştir. Şehirde yaşayan ve genç insanların inanmama sebebi ise artık mutfakta bulunan ocakların modern yapılardan kaldırılmasıdır. Giderek modernleşen şehir hayatında tüpün, doğalgazın elektrikli ocakların yaygınlaşmasıyla insanlar artık ateşle birebir temas halinde olmaması bu inanışların unutulmasına yol açmıştır. Ancak külle oynamanın, gece vakti küle basmanın insanlara kötü ruhların bulaşacağı inanışı günümüzde yaygın ve herkes tarafından bilinen bir inanış olduğu gözlenmiştir.

Mübarek gecelerde ocakta yağlı yiyecekler yapıp kokutma ve o yiyecekleri “ölenlerin canı için” dağıtma inanışının yerini şehir merkezlerinde kandil simidinin yer aldığı görülmektedir. İnanışların birebir aynı olarak devam etmese de özündeki anlama bağlı kalarak değişerek halk kültüründe yaşamaya devam ettikleri görülmektedir.

2.3. İnsan Uzuvarlarıyla ve Davranışlarıyla İlgili Halk İnanışları

2.3.1 İnsan Uzuvarlarıyla İlgili İnanışlar

Halk arasında insan uzuvlarının bazı özellikleri ve istem dışı hareketleri değişik manalarda yorumlanmıştır. İnsan vücudunda kusur olarak görülebilecek olan durumların hayatlarına olumlu yönde etkileyeceğine inanmışlardır.

1. İnsanın ayak başparmağının yanındaki parmak başparmaktan uzun olursa evleneceği kişiden yana şanslı olacağına inanılır (K.4, K.5, K.6).
2. Bir insanın elinin içi sürekli terliyorsa, hiç gitmediği bir evin merdivenlerine elini sürerse elinin terinin geçeceğine inanılır (K.2).
3. Bir insanın sağ eli kaşınıyorsa bir yerden para geleceğine, sol eli kaşınıyorsa para çıkacağına inanılır. (K.9,K16,K17)
4. Saç tarayınca tarakta kalan saçların dışarı atılmaması gerekir. Bu saçlardan kuşların yuva yapacağına insanın başının ağrıyacağına inanılır (K.10).
5. Bir insanın saçında ne kadar saç ayrımı varsa o kadar evlilik yapacağına inanılır (K.27).
6. Boyu uzun olanın ömrü uzun olacağına inanılır (K.10).
7. Alın açık olanın bahtının güzel olacağına inanılır (K.10).
8. Dişi seyrek olanın kocasının zengin olacağına inanılır (K.10).
9. Ayakları çatal olan insanın kaderi kötü olacağına inanılır (K.10).
10. Bir insanın kulağı çınılıyorsa birisi tarafından anıldığına inanılır (K.28).
11. Çekilen diş kiler veya samanlık dibine gömülürse çocuğun ziraatçi olacağına inanılır (Abdülkadiroğlu, 1997, s.165).
12. Kulakları büyük olan insanın ömrünün uzun olacağına inanılır (Akman,2018, s. 20).
13. Sağ kulak çınılarsa iyi anılacağına sol kulak çınılarsa kötü anılacağına işarettir (Akman, 2018 s.21).
14. Ayak başparmağı yanındaki başparmaktan büyükse o kişinin eşi kendisinden önce ölür (Akman, 2018, s.21).

Saçın dışarı atılmamasına gerektiğine dair derlenen inanışların Akman'ın (2008)'de yaptığı çalışmasında ele alındığı görülmüştür.

İnsan uzuvlarıyla ilgili olan inanışların günümüzde devam ettiği görülmektedir. Bu uzuvlarla ilgili olay ve durumla karşılaşıldığı zaman bu inanışların söylenildiği tespit edilmiştir. Dişi seyrek olunması ve alnı açık olunması bir kusurken bunlar güzel yorumlanarak insan psikolojisini rahatlatmıştır. Bu bağlamda inanışların insanların kendilerini psikolojik olarak iyi hissetmelerini sağladıkları görülmektedir.

2.3.2. İnsan Davranışlarıyla İlgili İnanışlar

1. Göz seçirmesi iyi sayılmaz. Kötü bir haber duyulacağına inanılır (K.12).
2. Kişi elini, koynuna koyarak otursun eşinin kendinden önce öleceğine inanılır (K.72).
3. Parmak kütletmenin iyi olmadığına şeytanı çağırdığına inanılır (K.1 K.3).
4. Birisinin ağzına tükürünce o kişinin huyunun geçeceğine inanılır (K.50).
5. Yemek yerken elinden ekmek tabağın üstüne düşerse aç bir misafirin geleceğine inanılır (K.62).
6. Yemek yerken elinden kaşık düşerse misafir geleceğine inanılır (K.17).
7. Erkeğin birden bire bıyıkları kaşınırsa misafir geleceğine inanılır (K.62).
8. İnsanın gözleri dalarsa misafir geleceğine inanılır (K.18, K.62).
9. Küçük çocuk iki bacağından arasından bakarsa misafir gelecek derler (K.62).
10. Yürüyemeyen çocukların dizlerine yumurta akı sürülür (Küçükbasmacı, 200, s .229).
11. Altını sürekli ıslatan çocukları çiş türbesine getirir, bezlerini atarlardı. Böylelikle çocuğun altını ıslatmayacağına inanılırdı. Çocukta ne hikmetse bu huyunu bırakırdı. Ama şimdi artık böyle şeyler yapan yok (Görsel: 3) (K. 62).
12. Altını sürekli ıslatan çocuklar çiş türbesine tuvaletlerini yaptırılınca bu huyunun düzeleceğine inanılır (K. 35).
13. Ben rüyamda ne zaman kaynanamı görsem bana çok uğursuz gelir, uzun süre hiçbir işim rast gitmez (K.18).
14. Bir iş göreceğin zaman veya hayvan satmaya gideceğin zaman ters birisi gelirse o gün o işten hayır çıkmaz. Veya bir kadın önünden geçerse işin rast gitmez bunun için yoldan geri dönüp, tekrar eve girmek lazım (K.10).
15. Bir insanı hık tutuyorsa birisinin onu andığına, hık tutan kişi aç ise kötülüğüne, tok ise iyiliğine andığına inanılır (K.30).
16. Bir insan canı bir şey çektiği zaman onu yiyemezse göğüslerinin şişeceğine inanılır. Eğer bir insan canı çektiği yiyeceğe ulaşamazsa avucunun içini

yalayıp “ben onu yedim” diyerek göğüslerini ellerse göğüslerinin şişmeyeceğine inanılır (K.19).

17. Ben lisede kuaförde staj yaptığım zaman saç kestirmeye gelen bazı insanlar saçlarını bir poşete koydurup yanlarında götürürlerdi. Bunun sebebini sorduğumuzda “kuşlar bu saçlardan yuva yaparlar, insanın başını ağrıtır derler” veya “bu devirde kimseye güven olmaz saçtan büyü yapılır” derlerdi (K.79).
18. Hamileyken saç kesilirse çocuğun ömrünün kısa olacağına inanılır (K.10).
19. Saç ve tırnakların dışarı atılmaması gerektiğine bunları kötü niyetli birisinin eline geçerse büyü yapabileceğine inanılır (K.22).
20. Bir insanın gözü seğiriyorsa başına bir bela geleceğine inanılır (K.22).
21. Cuma günü gözü seğriyenin sadaka vermesi gerektiğine inanılır (Abdülkadiroğlu, 1997, 164)
22. Ayak tabanı kaşınırsa yola çıkacağına inanılır (Karabüber, 2018, s. 2018)
23. İnsan birden bire ürperirse Azrail’in onu sığadığına inanılır ve Bismillah Azrail yokladı denir (Akman, 2011, s.193)

Ellerin kaşınınca para bir yerden para geleceği ve göz seyrimesinin iyi gelmeyeceğine dair derlenen inanışların Abdülkadiroğlu’nun (1997), Akman’ın, (2005) yaptıkları çalışmalarda da yer aldıkları görülmektedir.

İnsan davranışlarıyla ilgili olan inanışlara günlük hayatta inanılmaya devam edilmektedir. Bu inanışların bazıları günümüzde uygulanmasalar bile “eskiden böyle derlerdi” diye inanışların günlük konuşmalarda geçtiği tespit edilmiştir.

2.3.3. Bereket ile İlgili İnanışlar

Bereket kavramı “iyi faydalı şeylerle malın, paranın bir yiyeceğin artması manasına” gelir. Bereketle ilgili inanışlar çok eski zamanlardan beri var olan inanışlardır. Yağmurun yağması, sabahları erken uyanılması gibi olaylar insana bereket getireceğine tüm kültürlerde inanılmıştır. Bereketle ilgili inanışlar çok çeşitlilik göstermektedir. Bereket insanlar için çok önemlidir bu da günlük işlerine ve sözlü kültürlerine yansımıştır. Para alışverişi yapıldığı zaman “bereket versin”, kurulu bir sofranın veya işin üstüne gelince bereketli olsun cümleleri sık sık kullanılmaktadır.

1. Eskiden tarlaya tohum ekerken nenem bereketli olsun diye tarlanın başında namaz kılardı (K.29).

2. Eskiden tohum ekerken “pirimizin ruhuna değsin” diye ekerdik pek bereketli olurdu. Böyle olunca pirlarin dört bir tarafından tutup salladığına inanılır. Hani bir şeyi sallarsın her şey yerine oturur ya böyle deyince pirlarin tarlayı salladığına, tohumların düzgün biteceğine inanılır (K.22).
3. Eğer bir tarla o sene çok mahsul verdiyse oradan Hızır’ın (a.s.) abdest almaya giderken o tarlayı kendine yol ettiğine inanılır. Bu yüzden çok bol mahsül verdiği ve bereketli olduğu düşünülür. (K.72)
4. Siftah parasını üç kere tükürüp yere atılmalıdır. Böyle olursa paranın bereketinin artacağına inanılır (K.89).
5. Siftah parası çok önemlidir. Bazı insanlar çok bereketli bazı insanlar ise çok bereketsizdir. Bereketsiz olduğuna inanılan insan varsa o alışveriş yapmadan kasaya başkasından alınıp siftah parası atılması gerektiğine inanılır (K.90).
6. Aşure günü eve yiyecek içecek almanın eve bereket getireceğine inanılır (K.56).

Kırsal kesimde yaşayan insanlar tarafından tarlaya bir şey ekecekleri zaman tohumdan az bir şey tavuklara atılması, K.22 numaralı kaynak kişinin aktardığı “pirimizin ruhuna değsin” sözünün söylenmesi, tarla başında namaz kılınması, ürünün bereketine etki edeceğine inanılmaktadır. Bu uygulamaların günümüzde devam ettiği görülmektedir.

Siftah parası ile ilgili olan inanış günümüzde küçük iş yerlerinde yaşatılmaktadır. Buraya gelen müşteriler bu işyerlerine bu inanışa dikkat ederken aynı müşteriler büyük alışveriş merkezlerinde bu inanışı uygulamadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda inanışların uygulanması ortamına göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Bereketle ilgili olan inanışlar insanların günlük yaşamlarının her anında karşlarına çıkmaktadır. Bereket kavramı şehirli-köylü, yaşlı-genç, eğitimli-eğitimsiz fark etmeden inanılan ve herkes tarafından önemsenen bir inanış olduğu tespit edilmiştir.

2.3.4. Nazar ve Nazarlıkla İlgili İnanışlar

Nazar kelimesi, Arapça ’da bakış anlamına gelmektedir. Nazar bir insanın bakışlarındaki zararlı gücün bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmasıyla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık hatta ölüm; nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi

olumsuz bir etkinin meydana gelmesi şeklinde açıklanmaktadır (Boratav, 2013, s. 119).

Nazar inancı bütün toplumlar da yaygın olarak görülür ve kökeni Neolitik Çağlara kadar uzanmaktadır. İnsanlar nazar inancına çok önem vermişler ve nazardan korunmak için çeşitli yöntemler denemişlerdir. Nazardan korunmak için bitkilerden, hayvan kemik, iskelet ve boynuzlarından; taşlardan değerli madenlerden yararlanmıştır. Bunun en güzel örneği olarak Girit'te, Aşağı Mısır'da, Malta'da, Kuzey Fransa'da ve Britanya'da Bronz Çağı'na ait balta şeklinde yapılmış nazarlıklar bulunmuştur (Çıblak, 2004, s. 1).

İslam dininde nazara önem verilmiştir. Hz. Peygamber “Nazardan Allah’a sığınınız. Çünkü nazar değmesi gerçektir”, “Allah’ın kaza ve kaderinden sonra benim ümmetimden ölenlerin çoğu göz değmesindendir” diye hadisi şerifleri vardır. Hadislerden de görüldüğü üzere İslam dini nazara önem vermiş ancak batıl inançları yasaklamıştır. Nazardan Allah’a ve duaya sığınmak emredilmiştir.

Nazarın sağlıklı çocuklara, güzellikleriyle imrenilen insanlara, derslerinde ve mesleğinde başarılı olanlara, yeni ev veya araba alanlara, kısmeti açık olanlara, mutlu çiftlere, verimli bağ ve bahçelere ya da iyi süt veren ineklere daha çok değdiğine inanılır. Bu gibi özelliklere sahip canlı ya da cansız varlıklara karşı herkesin kıskançlık besleyeceği inancı oldukça yaygındır (Çıblak, 2014, s. 104). İnsanlar hastalıkları, aile içi huzursuzlukları, durduk yere eşya kırılmasını, çatlamasını, bitkilerin birden kurummasını, çocukların sürekli ağlamasını nazara dayandırmışlardır.

Kendilerine ve yakınlarına nazar değebileceğini düşünen insanlar çeşitli yöntemlerle nazarı önlemeye çalışmışlar ve nazar değdikten sonrada çeşitli yöntemler deneyerek nazardan kurtulmaya çalışmışlardır.

Kastamonu yöresinden derlenen inanışları şu üç başlık altında toplamak uygun görülmüştür.

1. Nazardan korunmayla ve nazarlıkla ilgili olan inanışlar
2. Nazardan kurtulmayla ilgili olan inanışlar
3. Nazar, Nazarlıkla ilgili inanış ve hikâyeler

2.3.4.1. Nazardan korunmayla ve nazarlıkla ilgili inanışlar

İnsanlar tarih boyunca nazara inanmışlar ve nazardan korunmanın çeşitli yollarını aramışlardır. Kendi yörelerine etrafındaki canlı canız varlıklara göre çeşitli malzemelerden oluşan nazarlıklar geliştirmişlerdir. İnsanlar nazardan korunmak için sadece nesnelere değil sözlü kültüre de başvurmuşlardır. Bunun sonucu olarak “maşallah” “Allah nazarlardan saklasın” gibi kalıp ifadeler oluşturmuşlardır. Kastamonu’da nazardan korunmak için şu yöntemlere başvurulmaktadır.

1. Tavuk pisliği, soğan, sarımsak kabuğuyla nazarlık yapıp eve, ineklere asılırsa nazar değmeyeceğine inanılır (K.18).
2. Üzerlik otunun nazarı önleyeceğine inanılır (K.18, K.19, K.73).
3. Karaağacın nazarı keseceğine inanılır (K.18).
4. Yemişen ağacının nazarı keseceğine inanılır. Bir adam oğlunu yollamış “git oğlum falanca inek kesecek bir kilo et iste de gel” demiş. Oğlan gitmiş adama babam senden bir kilo et istiyor demiş adamda sen babana selam söyle benim ineklerin boynunda yemişen ağacından nazarlık var demiş. (K.18).
5. Benim kayınpederim rahmetli çok bilgili bir insandı. Biz ona hep ineklerin yemine okuturduk. Bütün köy ona ineklerin yemine okutturmaya gelirdi. Bu yemi yiyen ineklere asla nazar da değmezdi. İneklerde sağarken falan hiç tepmezdi. (K.15).
6. Nazarı değen insanın ayakkabısına nazarı değmesin diye mık⁹ çakarlar. (K.4, K.7, K.13).
7. Çocuğa bir yere giderken nazar değmesin diye apış arasına sürüp yüzüne sürülürse nazar değmeyeceğine inanılır (K. 50).
8. Eve, bahçeye nazar değmesin diye geyik boynuzu, inek kafası asarlar, kömüş nalı mıklarlardı. Sarımsak ve üzerlik otu asarlardı (K. 10).
9. Çocuğa nazar değmesin diye atlet ters giydirilir (K. 45).

⁹ Mık :Çivi

10. Çocuğa nazar değmesin diye külotu ters giydirilir (K. 47).
11. Nazar boncuğu takan insana nazar değmeyeceğine inanılır. Ama artık hocalar nazar boncuğunun “hurafe” olduğunu söylüyorlar. Nazar boncuğu takmak yerine nazar duası okumanın daha etkili olduğunu söylüyorlar (K. 62).
12. Bir insan üzerinde çörek otu bulundurursa o insana nazar değmeyeceğine inanılır. Eskiden babaannem biz düğüne bayrama giderken koynumuza çörek otu koyardı (K. 81).
13. Bana nazar çok değer, üstümden nazar boncuğunu hiç eksik etmem. Nazar boncuğu takmayı unuttuğum gün başıma mutlaka bir iş gelir (K. 82).
14. Kendisine çok nazar değen kişi cevşen takarsa nazar değmeyeceğine inanılır (K. 60).
15. Kaplumbağa kabuğunun üzerindeki şekillerinin kötü ve kıskanç bakışları hapsettiğine inanılır. Ev, ahır, samanlık, bahçe kapılarına asılır (K. 73, K. 90).
16. Nazardan korunmak için ev, samanlık, ahır gibi yerlere koç, geyik inek boynuzu asılır. Boynuzun sivri uçlarının insanların bakışlarını engellediğine, kestiğine inanılır. Ev, ahır, samanlık bahçe kapılarına asılır (K. 73, K. 90).
17. At, inek kafası nazarlık olarak kullanılır. Bunlar daha çok ahır kapılarına asılır. At, inek kafasının kötü bakışları korkutarak uzaklaştıracağına inanılmıştır (K. 91)
18. Çörek otunun nazara karşı koruyucu olduğuna inanılır (Halıcı, 2014, s. 84)

Kaynak kişilerden derlenen nazar ve nazarlıkla ilgili inanış ve uygulamalarda Eski Türk inanışlarından “kötü ruhları kandırma” motifi karşımıza çıkmaktadır. Başkaları tarafından nazar değebilecek özellikte olan kişilerin, özellikle çocukların yüzüne kara sürülmesi, apış arasını elini sürüp yüze sürülmesi, çamaşırların ters giydirilmesi, “çirkin”, “kötü kokulu”, “kusurlu” göstererek kötü, fesat ve nazarlı bakışları başka yöne çekerek, kötü etkiyi o kişiden uzaklaştırmaya yöneliktir. Eskiden bu inanışlar daha sık tekrarlanırken, günümüzde kırsal kesimde yaşayan insanlar uygularken ve şehirde yaşayan insanlar tarafından uygulanmamakta ve “saçma” olarak nitelendirilmektedir.

Tavuk pisliğinden, soğan-sarımsak kabuğundan nazarlık yapıp hayvanların boynuna asılması, yemişen ve karaağacın nazar kestiğine olan inanış kırsal kesimlerde hâlâ etkisini göstermekte ve hayvanların boynuna nazarlık olarak kullanılmaktadır.

Kaynak kişilerden derlenen bilgiler doğrultusunda nazardan korunmak için en çok nazar boncuğu kullanılmış ve nazar boncuğunun koruyuculuğuna herkes tarafından inanılmıştır. Kıyafetlerde, süs eşyalarında, dekoratif ürünlerde nazar boncuğu ve motifi kullanılması bu inanışı daha da yaygınlaştırmıştır. Ancak son birkaç yıldır din görevlilerinin K.62 numaralı kaynak kişinin de aktardığı gibi “nazar boncuğuna inanmanın günah olduğunu, bunun yerine dua okumaları” gerektiğini söylemeleri nazar boncuğuna olan inanışı azaltmıştır. Bu bağlamda din büyüklerinin verdiği vaazların inanışlar üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

2.3.4.2. Nazardan kurtulmayla ilgili olan inanışlar

İnsanlar nazar değdikten sonra nazarın etkisinden kurtulmanın yollarını aramışlar ve çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. Bu yöntemlerden en bilindik olanı kurşun dökme işlemidir. Kurşun dökme işini sıradan kişiler değil el almış kişilerin dökmektedir. Kurşun dökerken ilk önce kurşun bir kepçe veya tava içinde eritilir. Bir tepsi hazırlanır. Bu tepsiye bakır bir kabın içinde su konulur ve suyun içine bir iğne atılır. Yanına da ekmek, soğan kabuğu ve keskin bir bıçak konulur. Keskin olması için nazar değen kişinin üzeri bir örtüyle örtülür ve bu tepsi üzerine konularak kurşun dökülür. Kurşun dökerken “benim elim değil Fatma annenin babaannenin eli denir”. Bu işlem üç defa tekrarlanır. İlk olarak başa sonra karna son olarak ayağa dökülür. Bu uygulama nazarın ucundan çıkıp gitmesi için yapılır. Bu uygulama yapılırken bazı sözler söylenir “ya Şafiyan ya Kafiyan ya Allah atmış yetmiş çıkmış gitmiş. Elemterefîş kem gözlere şiş”, “nazarı çürüsün” “nazarı değenlerin gözü çıksın” gibi kalıp sözler söylenir (Çıplak, 2004). Kurşun dökme işlemi bitince kişinin yüzüne nazar duaları okunur. Kurşun suyu yüzüne serpilir ve gökyüzüne baktırılır. Kurşunun aldığı şekil yorumlanır işlem bitmiş olur. Ekmek de köpeğe verilir.

1. Nazar değen insanın bir yerinden çul kesip yakıp evin içinde kokutunca o insanın nazarının etki etmeyeceğine, nazar değen kişinin de nazardan kurtulacağına inanılır (K.4).
2. Nazarı değen insanın ayakkabısına mık kakılmalıdır (K.90).

3. Her bir çocuğa nazar değdiyse evde köz çatlatıp çocuğun yüzüne sürünce nazarın geçeceğine inanılır (K.5).
4. Nazar değen insana kurşun dökürler. Ben kurşun döküveririm. Bir komşunun torunu misafirliğe gelmiş. Hoca mektebine yollamışlar. Orada bütün süreleri okumuş. Bende tesadüfen ordaydım. Eve gelince kıza bir şey oldu. Kız ateşler içinde yanıyor. Hemen kurşun döküverdim. Kız düzeldi (K.22). (Görsel 4,5,6)
5. Nazar değen insana kurşun dökülür (K.20).
6. Bir sene bizim tavuklara nazar değdi. Hep birbirlerinin arkalarını yemeğe başladılar. Annem beni bir kaba işettirdi. Tavukların üstüne attı. Kız çişinin nazarı keseceğine inanılır (K.18).
7. Kendisine nazar değdiği düşünülen insan sirkeli suyla duş almalıdır (K.84).
8. Felak ve Nas süreleri okuyup nazar değen kişinin yüzüne doğru üflenmelidir (K.41).

Nazardan kurtulmak için başvurulanan inanışlar incelendiğinde, nazar değen kişinin ayakkabısına çivi çakılması, elbisesinden bir parça kesilip yakılması gibi uygulamalar Frazer'in temas büyüsiyle açıklanabilir. Bu uygulama yapıldığında nazarın etkisinin kaybolacağı düşüncesi eskiden çok uygulanan bir uygulama iken günümüzde sadece yaşlı insanlar tarafından yapıldığı tespit edilmiştir.

Köz çatlatma, ateşe tuz atma gibi pratikler ise ateşin kötü ruhları arındırma özelliğinin yansımasıdır. Eskiden bu uygulamaların daha çok yapıldığı görülürken günümüzde bu uygulamaların çok nadir yapıldığı görülmüştür.

Nazardan kurtulma yöntemlerinden eskiden günümüze kadar devam eden inanışının "kurşun dökme" inanışının olduğu tespit edilmiştir. İçi sıkılan, kendini kötü hisseden insanlar kurşun dökünce rahatladıklarını hissetmektedirler. Kurşun dökme inanışına inanların şehirli-köylü, eğitilmiş eğitimsiz fark etmeden herkesin inanıldığı görülmüştür.

2.3.4.3. Nazar, nazarlılıkla ilgili inanış ve hikâyeler

1. Daha çok mavi gözlü insanların nazarı değdiğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.86).
2. Eğer bir insan hamileyken cenazeye bakarsa çok nazargah (nazarı çok değen) olacağına inanılır (K.22).

3. Eğer bir insana nazar değdiyse kurşun dökülür. Dökülen su da bir ağaç dibine koyulur. Eğer nazar çoksa o ağacın kuruyacağına inanılır. Annem bana döktürdüğü kurşun suyunu kiraz ağacına dökmüş ve kiraz ağacı kurumuş (K.18).
4. Çocuğa nazar değince çocuk durmaz sürekli ağlar. Biz de eskiden böyle olunca çocuğun üstünde bir kaba su koyardık. Sobadan bir köz alırdık. Suyun içine atardık cozz deyince nazar çıkardı (K.13).
5. İnsan nazardan ölür derler. Bizim Cevriye yeni gelinmiş. Bir hastalanmış. Hocaya götürmüşler. Hoca size iki tane kadın gelmiş onların çulunu yakarsanız bu gelinin hastalığı geçer demiş. Nazar değen insanın çulunu yakarsan nazarın geçeceğine inanılır (K.13).
6. Bize bir misafir geldi neyse adı lazım değil. Bizim Ahmet oğlana da pek nazar değer. O misafirin yanında meyve yiyip ellerini falan sildi, sehpaları siliverdi. Misafirler gittikten sonra oğlana bir şey oldu, ateşlendi. Bağıra bağıra ağlamaya başladı. Geline şu oğlana bir kurşun dökelim dedik. Gelin kurşunu döküverdi. Öyle bir sıçradı ki yerler gelinin kıyafeti her şey kurşun oldu. Oğlan ondan sonra iyileşti koşup oynamaya başladı (K.13).
7. Ben bir kere tereyağı yaptım. Dolaba koydum. Bir akrabamız misafirlğe oturmaya geldi, dolabı açtı. Yağları görünce “anamm yağlara bak” dedi. O gittikten sonra ben dama gittim. Hayvanlara deli gibi bir şey olmuş. Afurlara¹⁰ falan çıktılar. Bağırıyorlar. Okudum az sonra düzeldi.
8. Kaçakgilin Hacı Tafık vardı. O bir gün yoldan birisiyle yürüyormuş kim olduğunu unuttum. Lan Tafık “şu koyun sürüsünden koyunlardan bir tanesini aşivereyim mi” demiş. Bakmasıyla koyunun yerde sürünmesi bir olmuş. Bazı insanın bakışı çok hain olur. Çok nazargah olur (K.13).
9. Ben oğluma doğum yaptım. Ama bembeyaz kar gibi bir çocuk oldu. Ben de yeni doğum yapmama rağmen hiç ağrım sızım kalmadı hemen ayaklandım. Bir mahalle kadın hayırlı olsun demeye geldi. Onlar gittikten sonra oğlum bir bağırmaya başladı. O bağırdı. Ben bağırdım. Sonra İşdokuzgilin Hikmet ablayı çağırdılar. O kurşun döküverdi. Ben de rahatlardım, oğlan da rahatladı (K.15).
10. Yemişen ağacı nazarlık için kullanılır. Eskiden yün ipi de nazarlık yapılırmış. Çok eskilerden bizim köyde bir adam varmış. Çok nazarı değermiş. Bir bakışıyla her şeyi devirmiş. Bir gün birisiyle oturuyormuş.

¹⁰ Afur : Ahırlarda ineklerin yemleri yemeleri için yapılmış oluk şeklindeki bölme.

Şu arabayı devireyim demiş. Ama dediğini yapamamış. Bu arabada yün ipliyle yemişen ağacıyla nazarlık var demiş. Arabacıya sormuşlar. Gerçekten de öyleymiş (K.54).

11. Mesela ben eskiden nazara inanmazdım. Kayınvalidem “kızım bir şeyi olmadan sakının. Olunca ne yaparsan yap faydası olmaz” derdi. “her şeyinizi çoluğunuzu çocuğunuzu nazardan sakının” derdi. Mesela bir tavuk kestiniz üstüne kem gözlü birisi geldi. Onu güle güle yemek nasip olmaz derdi. Ben de aman bunlar hep “kocakarı horonlaması” nazarda nereye gideceğini şaşırdı derdim. Ama hep gençliktenmiş bazı şeylerden sonra anladım. Bizim eskiden hem burada hem de köyde evimiz vardı. Yazın inekleri de alıp köye gideriz. İnekleri tam traktöre yükledik. Römorkun kocaman kasası var. Kasanın üstüne çitası var. Çitanın da üstünde iki tane daha tahta var yani bir ineğin atlaması imkânsız. Biz de yayık çalkaladık. Yalmacına¹¹ bastık sapsarı oldu. Bunun üstüne mahalleden bir kadın geldi. “Bir inekten bu kadar çok yağ mı çıktı” dedi. İnek römorktan atladı boynunda yılar vardı. İnek boğuluyordu. Kayınbabam hemen bıçak aldı ineği kesti. Hem o kadının nazarı yüzünden oldu (K.1).
12. Benim çok güzel çok süt veren bir ineğim var. Geçen onun göğsü şişti. İneğin ne zaman göğsü şişse nazar değdiğine inanılır. Hemen köz çatlattım. O közün buğusunda¹² ineğin memesine tuttum hemen geçti (K. 4).
13. Benim kızım yaşlıtlarına göre yapılıydı. Mahalledeki bir kadın senin kızın küçük ama maşallah hepsinin tepesinden bakıyor dedi. Kız 500 metre gitmeden yere düştü. Kolu kırıldı (K. 1).
14. Ben çocuklu bir eve gidersem oradan ayrılırken şöyle etrafıma bakarım kolay yırtılabilecek çulum varsa hemen ev sahibine veririm yaksın diye. Eskiden kadınlar hep böyle yaparlardı. Ne olursa olsun insan kötü niyetli olmasa bile ters bakmasına gider nazar değer ne olur ne olmaz. Çul yakınca o nazar değmeyeceğine inanılır (K. 13).
15. Bazen insan istemeden, birisine kem gözlü bakmadan da olsa nazarı değer. Çok sevenin çok değermiş derler. Ağızdan “Maşallah” lafını eksik etmemek lazım (K. 63).

¹¹ Yalmaç: Tereyağı koyulan genellikle tahtadan yapılmış kap.

¹² Buğu: duman

Nazar inanışı ile ilgili derlenen hikâyelere bakıldığı zaman genellikle gözleri mavi renkli ve keskin bakışlı insanların nazarı değdiği inaniılmaktadır. Bazı insanların 8.ve 10. sırada yer alan hikâyelerdeki anlatılanlar gibi bilerek isteyerek bir bakışla nazar değdirebileceğine inanılırken, 14. ve 15. sırada yer alan hikâyelerde olduğu gibi istemeden, “o anlık ters bakmayla” nazarın değebileceğine dikkatli olunması gerektiğine inanılmaktadır.

Bazı insanların nazarının çok etkili olduğuna inanılır. K.18 kısaltmasıyla gösterilen kaynak kişinin kurşun dökülen suyun ağacı kuruttuğunu söylemesi bunu destekler niteliktedir.

Günümüzde nazar inanışı daha çok kırsal kesimde yaşayanlar tarafından yaygın olarak varlığını sürdürmektedir. Eğitim seviyesi yüksek ve şehirlerde yaşayan insanların nazar inancını daha az benimsedikleri tespit edilmiştir. Ancak bazı insanlar 11. sırada yer alan kaynak kişi gibi nazara önceden inanmazken yaşadığı bir tecrübe sonucu nazara inanmaya başlamıştır.

2.4. Hayvanlar ile İlgili Halk İnanışları

Hayvanlar insan hayatında sosyal, ekonomik olarak son derece önemli yere sahip canlılardır. İnsanlığın ilk zamanlardan beri konar göçerlikle hayatını sürdüren insan sürekli yaşadığı coğrafyada hayvanlarla içli dışlı olmuş bunun sonucu olarak da hayvanlar etrafında birçok inanış gelişmiştir. Dünyanın farklı yerlerinde yapılan kazılarda ortaya çıkan duvar resimlerindeki hayvan motifleri, hayvanların insan yaşamında ne kadar etkili olduğunu ortaya koymuştur. Hayvanlarla ilgili inanışlar o bölgedeki hayvanlarla ve hayvanlardan nasıl yaraladıklarıyla ilgili olarak şekillenmiştir. Yörede hayvanlarla ilgili inanışlar şu şekildedir:

2.4.1. Kedi ile İlgili İnanışları

1. Kara kedi uğursuz sayılır (K.1, K.2, K.3, K.4).
2. Eskiden pazara bir şey satmaya giderken önlerinden kara kedi veya kadın geçerse uğursuz sayılırdı. Eve dönüp tekrar yola çıkılırsa uğursuzluğun gideceğine inanılır (K.69).
3. Kedi elini kapıya doğru yalarsa misafir geleceğine inanılır (K.18, K.62).

4. Kedi elini yüzünü ne tarafa yalarsa o taraftan misafir geleceğine inanılır (K.10, K.18).
5. Kedi gece kimin koynunda yatarsa onun ruhunu alacağına inanılır (Yaman, 1934, s.11).
6. Gece görünen kedi iyi sayılmaz (Abdülkadiroğlu, 1997, s.166)
7. Kedinin nankör bir hayvan olduğuna , bu yüzden kediye besmele çekerek yiyecek verilmesi gerektiğine, o besmelenin kişinin kediye verdiği ahirette şahitlik edeceğine inanılır (Karabüber, 2018 s .114)

2.4.2. Kelebek ile İlgili İnanışlar

Türk kültüründe kelebek genellikle ata kültüyle bağdaştırılmıştır. Türklerde ölen kişinin evini ziyaret ettiği yaygın bir inanıştır. Genellikle ölen kişinin kelebek kılığına girerek evini ziyaret ettiğine inanılmıştır.

1. İlkbaharda ilk önce beyaz kelebek gören insanın o sene evinden ölü çıkacağına inanılır (K. 15).
2. Gece vakti ansızın evin içinde kelebek görülürse, eve ölmüşlerden birisinin ziyarete geldiğine inanılır. O kelebeğe kimseye zarar verdirilmez. (K.1, K.2, K.3).
3. Tarlada kelebeğin çok olduğu sene kavga olacağına inanılır (Yaman ,1934, s.12)

Kastamonu inanışlarında kelebek genellikle ölümle bağdaştırmıştır. Baharda kelebek görmenin ölüm habercisi olduğuna, evde geceleyin ansızın belirleyen kelebeğin kelebek donuna girmiş bir ata ruhu olduğuna inanılmıştır.

2.4.3 Köpek ile İlgili İnanışlar

Köpek yüzyıllardır insanların en iyi dostu, en sadık hayvanları olarak bilinir. Türk mitoloji ve efsanelerinde köpek yerine barak adı geçmektedir (Onat, 2018, s. 38). Köpek yaratılış mitlerinde de karşımıza bekçi olarak çıkmaktadır. Anadolu'da ise

köpek evin bekçisi olarak kabul edilirken, İslamiyet'in etkisiyle mundar hayvan olarak görülmüştür. Genellikle köpeğin ulumasının gelecekte haber verdiğine inanılmaktadır.

1. Köpek dar vakitte uluduğu zaman o eve ölüm veya bir acı haberin geleceğine inanılır (K.8).
2. Köpek beslenen evde meleklerinin gelmeyeceğine inanılır (K.25).
3. Köpek bulunan evde namaz kılınmaz (K.74).
4. Köpeğin ağzını sürdüğü kap artık kullanılmaz. Kullanılması gerekirse kırk kere şartlanması gerekir (K.76).
5. Eskiler köpek öldürmek iyi gelmez derlerdi. Bizim köyde bir adam vardı. Köpek Hasan derlerdi. Hep köpek öldürürdü. Bir gün kendi evinde ölü bulundu. Ölüsü felaketti. Köpek gibi ölmüş kalmıştı ortada (K.6).
6. Eskiden köpeğin pisliğinin kurusunu havanda dövüp toz haline getirip insanın boğazına doğru üflersen bademcik hastalığına iyi geleceğine inanılır (K.70).

“Köpek uluyunca o evden cenaze çıkacağına” dair olan inanş Yaman (1937), Abdülkadiroğlu, (1997), Akman, (2009), Karbüber (2018) yıllarında yapılan çalışmalarda yer aldığı görülmüştür.

Köpekler sezgileri gelişmiş, her şeyi önceden sezen hayvanlar olarak bilinirler. Köpeğin dar vakitte bilinmedik bir sebeple acı acı uluması sonucu o evden birisinin ölmesi kaynak kişiler tarafından tecrübe edilen bir olaydır. Bu olay “köpek uluyan evden ölü çıkar” inanışının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Günümüzde köpeklerin acı acı ulumasını insanlar üzerinde korku ve tedirginliğe yol açtığı tespit edilmiştir.

2., 3. ve 4. sıradaki halk inanışlarında ise İslam dininin köpeği mundar hayvan olarak kabul etmesinden kaynaklanır. Bu yüzden köpek giren evde ibâdet edilemeyeceğine inanılır. Daha muhafazakâr düşünceye sahip ve kırsal kesimde yaşayan insanların bu inanışı devam ettirdikleri tespit edilmiştir. Kentleşme ve giderek apartmanlaşmanın etkisiyle şehirlerde hayvan besleme alanları daralmıştır. Bu durum insanları evlerde

hayvan beslemeye yöneltmiştir. Evde köpek besleyen insanların bazıları “köpek beslenen eve melek girmez”, “köpek bulunan evde ibâdet edilmez” gibi inanışları “batıl inanış” olarak bulurken bu inanışlara inanan insanlar da çözüm olarak ibâdet edilen odaya köpek almayarak inanışın etkisinden kurtulmaya çalışmışlardır.

2.4.4. Kurbağa ile İlgili İnanışlar

Kurbağalar tarih boyunca hem su hem de kara hayvanı olarak kabul edilmişlerdir. Yumurtadan çıktığında suyun içinde olan kurbağa gelişimini tamlamak için karaya çıkmaktadır. Kurbağa birçok kültürde genellikle yağmur yağdırma törenlerinde kullanılmıştır. Bunun sebebi Çin ve Hindistan gibi ülkelerde Bereket Tanrısı olarak kabul edilmesidir (Uğurtelli, 2020, s. 44). Frazer’e göre kurbağa vücudunda su toplayan bir hayvandır. Eski kültürlerde genellikle kuraklığın sebebi olarak görülmüştür. Bu yüzden neredeyse bütün yağmur törenlerinde kullanılmıştır (Frazer, 2021, s. 34). Türk mitolojinde tufan mitlerine göre yer bir kurbağanın üzerindeymiş ve bu kurbağa hareket ettiği için tufan kopmuş. Kastamonu’da ise kurbağa ile ilgili çok az inanışa rastlanmıştır.

1. Kurbağaya bakılmaz, dokunulmaz, taş atılmaz siğil atar derler (K.18).
2. Kurbağalar çok bağırırsa yağmurun yağacağına inanılır (K.69).

Kurbağanın insanlara siğil atacağı inanışı Yaman 1937, Karabüber 2018’ de yapılan çalışmalarda derlendiği görülmüştür.

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgilere göre kurbağaya taş atmanın ve dokunmanın insanın cildinde siğil çıkacağına, bütün kaynak kişiler tarafından inanıldığı tespit edilmiştir. Buradaki inanışın altında yatan neden temas büyüsüyle alakalıdır.

İkinci numaralı inanış ise kurbağanın gelecekte haber verme ve kurbağanın yağmur dualarında kullanması ile alakalı bir inanıştır. Bu inanışa kırsal kesimde yaşayan ve kırsal kesimle bağlantısı olan kaynak kişilerin inandıkları tespit edilmiştir.

2.4.5. Kurt ile İlgili İnanışlar

Türk mitolojisine bakıldığı zaman en sevilen ve en saygı duyulan hayvanın kurt olduğu görülmüştür. Kurt, Türkler tarafından kutsal sayılmış ve Türklüğün simgesi olarak kabul edilmiştir. Türeyiş destanında Türklerin kurttan türediğine inanılmıştır. Ergenekon destanında kurt, Türklere yol gösterici olmuştur. Kısacası kurt, Türk kültürünün her anında yerini almıştır. Anadolu’da kurt dişleri nazarlık olarak kullanılmıştır. Kastamonu’da ise kurtla ilgili inanışlar şu şekildedir;

1. Kurt vurmak uğurludur derler. Hele kurt ölmeden arkasını kesip kurutursan ve onu cüzdanına koyarsan cüzdanında bereket üstüne bereket olacağına inanılır (K.70).
2. Kurt dişinin nazara iyi geldiğine inanılır ve nazarlık olarak kullanılır (K1, K13, K.22).

Kastamonu coğrafyasına baktığımızda kurtla pek haşır neşir olunmadığı genellikle av hayvanı olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Yörede kurt avlamanın uğur getireceğine, bereket olacağına ve nazarlık olarak kullanılabileceğine inanılmıştır.

2.4.6. Kuş / Karga/Güvercin /Leylek/Baykuş ile İlgili İnanışları

Kuşlarla ilgili inanış ve uygulamaların kökenleri çok eskilere dayanmaktadır. Geçmişten günümüze çeşitli kültürlerin etkisiyle değişerek veya aynı kalarak günümüze kadar gelmişlerdir. Kuşlar bazen uğurlu sayılır, bazen gelecekte bize haber getiren varlıklar olarak kabul görmüşlerdir.

Kuş Türklerde genellikle Gök Tanrı’nın iradesinde olan bir hayvan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaratılış efsanelerinde rastlanılan ilk hayvan kuştur. Kuşlar genellikle bütün kültürlerde kutsal kabul edilmişlerdir.

1. Kuş yuvası bozanın elinin tutulacağına inanılır (K.71).
2. Kuş araba camına çarparsa uğursuzluk getireceğine inanılır (K.62).
3. Kuş birisinin üzerine pislerse onun şansını açık olacağına inanılır (K.24).
4. Kuş ev veya araba camına kendisini çarparsa acı bir haberin geleceğine inanılır (K.29).

5. Kuş birisine çarparsa ölüm haberi getirir derler. Ben bir gün inekten geliyordum. Ne olduğumu bilemedim. Göğsüme bir kuş kendini bir kere vurdu ama canım çıktı sandım. Kayınvalideme dedim; “bak anne görürsün bir acı haber gelecek” kayınvalidem “kız ağzına hayra aç dedi” akşamüstü teyzemin vefat haberi geldi (K.26).
6. Kargalar bir araya gelip öterse çok şiddetli yağmur yağacağına inanılır (K.74).
7. Karganın uğursuz hayvan olduğuna inanılır (K.24, K.63).
8. Eskiler güvercin yuvası bozan insanın çocuğu hiç yaşamaz derlerdi. Gerçekten de öyle. Bizim annemlerin köyünde bir kadın sürekli güvercin yuvarlarını bozarmış. Şimdi hiç yok eskiden çatılarda güvercin çok olurdu. Güvercin yuvalarını hep dağıtır, içindeki yavrularını da öldürürmüş. Kadının sekiz dokuz tane çocuğu oldu. Karnında gördü. Kucağında görmedi. Bakıcı kadına baktırmışlar. Kadın “Aaa kızım sen güvercin yuvası bozuyormuşsun ondan oluyor. Tövbe et. Güvercinlerin konabileceği yerlere ekmek ve buğday saç demiş. Kadın böyle yaptıktan sonra çocuğu yaşadı fakat onu da gencecik yaşta yıldırım çarptı, öldü (K.10).
9. Güvercin yuvası bozanın yuvasının bozulacağına inanılır (K.72).
10. Leyleğe dokunmak da iyi gelmez derler. Leylek yuvası bozanın evi köyü dağılır derler. Bizim köyde bir evin çatısına leylek yuva yapmış. O yuvayı dağıttılar. O ev sonra dağıldı (K.18).
11. Baykuş bir evin bacasında öterse o evde ölü çıkacağına inanılır (K.1, K.71).
12. Leylek ağzında o yıl al getirirse, gelin çok olacağına, beyaz getirirse ölüm olayının çok olacağına inanılır (Karabüber, 2018, s.111).

Yöreden derlenen bilgilere göre kuşlar, baykuş ve karga hariç sevilen ve haber getiren hayvanlardır. Kuşların özellikle güvercine ve yuvasına zarar verenin başına bela geleceğine genel olarak bütün kaynak kişiler tarafından inanılmaktadır.

2.4.7. Geyik/ Elik ile İlgili İnanışlar

Halk inanışlarında dokunulması, avlanması yasak olan hayvanlardan bir tanesi de geyiktir. Geyikle ilgili inanışların kökenleri daha çok Orta Asya’ya dayanmaktadır.

Kimisi ise Anadolu'nun eski dinlerinden, efsanelerden kalma inanışlardır (Boratav, 2013, s. 69).

Türk mitolojisi incelendiği zaman hayvanlardan türeyiş efsanelerinden “geyikten türeme” motifi karşımıza çıkmaktadır. Türk dünyası anlatılarına da bakıldığında geyik avlayanların başına mutlaka bir uğursuzluk gelmiştir. (Yeşildal, 2007, s. 3-10).

Şamanların yer altına iniş çıkış sırasında kullandıkların davul da geyik derisinden yapılmaktadır. Bu davul şamanların ruhunu yeraltına ve gökyüzüne taşıyan bir taşıt görevi görmektedir (İnan, 1986, s. 96).

İslam dinine baktığımız zaman ise geyik Hz. Hamza Müslüman olmasında, Hz. Peygamberin (s.a.v) peygamberliğine şahitlik etmesiyle bilinir. Dolayısıyla geyik, İslam dininde kutsal bir hayvan olarak kabul edilir (Yeşildağ, 2007, s. 9).

Neredeyse bütün kültürlerde geyik avlanması uğursuz görülmüş ve yasaklanmıştır. Kastamonu'da bu inanışın devam ettiği görülmektedir.

1. Geyik vuranın eli tutulacağına inanır (K.1, K.2, K.25).
2. Benim çocukluğumda anlatırlardı. Geyik Fatma annemizin ineği sayarlarmış. Bir gün Fatma annemiz geyiği sağarken bir avcı geyiğe nişan almış, geyiği vurmuş. Fatma annemiz “Allah taş ol” diye beddua etmiş. Bu yüzden geyik ve elik vuranın hayatta işi rast gitmeyeceğine inanılır (K.1).
3. Geyik vuranın iki yakasının bir araya gelmeyeceğine inanılır (K.33).
4. Geyik mübarek bir hayvan sayılırmış. Allah yolunda olan herkese yardım edeceğine inanılır (K.33).
5. Geyik ve eliğin mübarek hayvanlar olduğuna inanılır. O yüzden vurulmaz. Vurulursa ölene kadar başından belanın eksik olmayacağına inanılır (K.72).
6. “Geyik etini yiyen doymaz, avına giden onmaz” derler. Bizim komşumuz sürekli ava giderdi. Zevkine geyikleri öldürürdü. Sonra annesinin eline birden bire bir şey oldu. Herkes geyik vurmasından bildi (K.36).

7. Geyiklerin evliyalara yardım eden hayvanlar olduğuna inanılır. Benli Sultan dergahını yaparken orada bulunan köylülerden dağdan ağaç taşımak için öküzlerini istemiş. Ama kimse öküzlerini vermemiş. O akşam bütün geyikler toplanıp dergahın etrafına odunları yığmış. Benli Sultan o gün tüm köylülere beddua etmiş, “Allah iki öküzü yan yana koşamayın” diye . o günden sonra o köyde kimse o öküzleri yanyana koşamamış. (K.88)

Geyik hem Türk dünyasında hem de İslamiyet dininde kutsal hayvan olarak kabul edilmektedir. Kaynak kişilerden tespit ettiğimiz bilgilere göre geyik Kastamonu’da mübarek hayvan olarak kabul edilir ve geyik vuranın başına iyi şeyler gelmeyeceğine inanılır. Bunun sebebini K1 kısaltmasıyla gösterilen kaynak kişi anlattığı hikâyeyle aktarmıştır. Geyik vurmayla ilgili inanışların geçmişten günümüze neredeyse aynı şekilde devam ettiği görülmektedir.

2.4.8 Örümcek ile İlgili İnanışlar

Peygamber efendimiz (s.a.v.) Hz. Ebu Bekir ile Yahudilerden kaçarken Sevr mağarasına saklanmışlardır. Bu mağaranın kapısına örümcek kapısına ağ örünce Yahudiler kimse yok diye mağaraya bakmaktan vazgeçmişlerdir. Örümcek, peygamber efendimizi kurtardığı için kutsal bilinir. Tüm İslamiyet inanışlı kültürlerde örümcek kutsal kabul edilmiştir.

1. Cuma vaktinde ve dar vakitte örümcek yuvası bozulmaz. Bozanın elinin tutulacağına inanılır (K.1, K.32).
2. Örümcek, peygamber efendimizin saklandığı mağaranın kapısına ağ örüp onu düşmanlarından koruduğu için mübarek hayvan kabul edilir ve bu yüzden öldürmek iyi sayılmaz (K.25).
3. Örümcek tarlaya boydan boya ağ çekerse annem o tarlaya tohum falan ektirmezdi. Tohum ekmeyi bırak o ağ oradan kaybolana kadar çift bile sürdürmezdi (K.10).
4. Örümceğin müjdecisi olduğuna inanılır (K.85).
5. Örümcek yuvaları bozulursa yoksulluk olacağına, Cuma günü örümcek yuvalarını oynamanın iyi sayılmayacağına insanın kısmetinin azalacağına, örümceği öldürünce de başa bir uğursuzluk getireceğine inanılır (Karabüber, 2018, s.114)

Örümcek Peygamber efendimizin (s.a.v.) saklandığı mağaraya ağ ördüğü ve efendimizi ölümden kurtardığı için kutsal hayvan kabul edilir. Örümcek yuvasının bozulması doğru sayılmaz ama temizlik için ağların alınması gerekir. Bunun için bazı mübarek zaman ve günlerde örümcek ağının alınmasının doğru olmayacağına inanılmıştır. İnanışların birçoğu İslam tarihiyle alakalıdır. Kaynak kişilerden tespit edilen bilgilere göre bu örümcek ağlarının temizliği ile ilgili inanışların gençler tarafından pek umursanmadığı tespit edilmiştir.

2.4.9 Tavuk ve Horozla İlgili İnanışlar

1. İki tavuk birbiriyle konuşursa misafir geleceğine inanılır (K.21).
2. Horozun ötmesinin cin, peri şeytan gibi kötü ruhları kovduğuna inanılır (K.49).
3. Ekin (buğday arpa ekerken) tohum bereketli olsun diye ekmeye gitmeden tavuklara tohumlar az bir şey atıverirler. Böylece o tarlada ekilen buğdayın bol olacağına inanılır. (K.26).

2.4.10 Tavşan ile İlgili İnanışlar

Türk kültüründe ve mitolojisinde tavşan çok fazla yer tutmayan hayvanlar arasındadır. Daha çok Budist mitolojisinde Tanrılarla ilişkili bir hayvan olarak kabul edilir. Türklerin on iki hayvanlı Türk takviminde tavşan yılı da yer almaktadır. Göktürklerde tavşan bolluğun bereketin simgesi iken Alevi Bektaşî kültürün etkisiyle tavşan uğursuz bir hayvan olarak kabul edilmiştir (Çoruhlu, 2011, s. 178).

1. Hamile kadın hamileliğinde tavşana bakarsa veya tavşan eti yerse çocuğun dudağının yerük (yırtık) olacağına inanılır.
2. Tavşan uğursuz hayvan olarak kabul edilir. Eskiden deste arabasıyla biz deste çekerken önümüzden tavşan geçti. Az gitmeden araba devrildi (K.13).
3. Tavşan avlamak uğursuzluk getirir. Bizim köyde bir adam vardı sürekli ava giderdi. Bir gün ezan okunurken bir tavşan ellerini kaldırmış kayanın üstünde duruyormuş. Tavşanı çekmiş vurmuş. Daha köye gelmeden düşmüş. Hem bacağı hem kolu kırıldı. O yüzden tavşan vurmak pek uğurlu gelmez (K.10).

4. Tavşan çok uğursuz hayvandır. Benim küçüklüğümde annemler hep anlatırdı. Bir gün Ankara'dan geliyorlar. Gelirken arabanın önüne tavşan çıkıyor. Arabanın ışıkları gözlerine vurunca tavşan yolun ortasında kalakalıyor. Annemler tavşanı sevip serbest bırakıyorlar. Araba daha Kastamonu'ya gelmeden kaza yapıyor. Arabanın içinden iki tane ölü çıkıyor (K.18).
5. Bizim köyün imamı vardı. Can sıkıntısından sürekli tavşan avına giderdi. Herkes ona nasihat verirdi. “Bak hoca senin ava ihtiyacın yok sürekli ava diyorsun gitme, çoluğundan çocuğundan bulursun, elin ayağın tutulur, evin yanar duymazsın” dediler ama hoca kimseyi dinlemezdi. Bir gün evde silahını temizlerken yanlışlıkla oğlunu vurdu. Tavşan avı uğruna oğlunu şehit etti (K.10).
6. Tavşanın evde beslemesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (Karabüber , 2018, s.110).

Türk kültürüne baktığımız zaman tavşan hep uğursuz hayvan olarak kabul edilmiştir. İnsanlar yıllarca tavşan gördükten sonra yaşadıkları olumsuz olaylar, büyüklerinden duydukları anlatılar sonucunda tavşanın uğursuz olduğuna inanmışlardır. Tavşanı görmenin uğursuz sayıldığı gibi avlanmanın da uğursuz sayılması aynı zamanda tavşanlara zarar vermeyi önleyen ve doğanın dengesini sağlayan bir inanıştır. Tavşanı yolda giderken görmenin uğursuzluk getireceği hâlâ daha yaşayan bir inanış olduğu tespit edilmiştir.

2.4.11 Tilki ile İlgili İnanışlar

Tilki, Kırgız, Kazak, Yakut ve Moğol Türklerince eş ruhlar inancına bağlı olarak kutsal sayılmaktadır. Bektaşî geleneğine göre ise yolda tilki görmek uğurlu sayılır. Bu inanışın temelinde Hızır'ın tilki donuna girme inancı yer almaktadır.

1. Tilki uğurlu sayılır. Tilki görenin işinin rast gideceğine inanılır (K.1, K.54)
2. Tilki uğurlu hayvan derler. Çünkü tilki her ezan okunduğunda yüksek bir kayalığa çıkıp ayakta dinlermiş (K.2).

3. Tilkiyi ezelden beri uğurlu hayvan derler. Bizim küçüklüğümüzde anlatırlardı. Eskiden ekinleri deste arabalarıyla getirirlerdi. Yine bir gün böyle deste arabasıyla gelirken önlerinden tilki geçmiş. İşleri o gün o kadar çok üremiş ki iki üç kat iş yapmışlar neredeyse. Ne zaman tilki görsen o gün hep işlerin yolunda gider (K.13).

4. Yedi tilki vuran cennet yüzü görmeyeceğine inanılır. (K.13)

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgilere göre tilki bütün kaynak kişiler tarafından uğurlu hayvan olarak görülmüştür. Tilkinin uğurlu bir hayvan olarak görülmesinin nedeni tilkinin ezanı dinlemesine bağlanmıştır. Kaynak kişiler tilkinin uğurlu olduğu inancını daha çok yolculuk sırasında önlerinden tilki geçince hatırladıkları tespit edilmiştir.

2.4.12 Yılan ile İlgili İnanışlar

Yılan birçok kültürde karşımıza hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle çıkmaktadır. Yılanlar görünüşleri itibarıyla korkutucu görünseler de bazen şifa kaynağı, bazen de koruyucu iye olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk yazılı kaynaklarda, mağara resimlerinde ölümsüzlüğün simgesi olan yılan on iki hayvanlı Türk takviminde yerini almıştır. Yılan hakkındaki ilk inanışlar ilk insan olan Hz. Havva İle Hz. Adem'e kadar dayanmaktadır. Yılan cennetteki ebedi hayatım simgesi olan elmayı Hz. Havva'nın yemesini sağlayarak onları cennetten kovulmasına yol açmıştır.

Yılanın uğursuz, kötü olduğuna inanıldığı gibi koruyucu kollayıcı olduğuna, ev iyesi olan yılanlar olduğuna da inanılmıştır. Boratav yılanı ev iyesi olarak nitelendirmiştir. Yılanın hem iyi hem de kötü olmasının sebebini zararlı ve zararsız yılanlar olmasına bağlamıştır (Boratav, 2013).

Türk kültüründe her zaman barındıkları çadırın evin bir iyesi olduğuna inanılmaktadır. Bu iye genellikle yılan olarak kabul edilir (Kalafat, 2010: 181). Anadolu'da yılanın ayrı bir yeri vardır. Yılan genellikle evin koruyucu iyesi kabul edilmiştir. Ev iyesi olarak kabul edilen yılanın öldürülmesi yasaklanmıştır. Yörede yılanın evin bekçisi olarak kabul edilmiş ve öldürülmesi hoş karşılanmamıştır;

1. Her evin bir yılanı olduğuna, yılanın evin bekçisi olduğuna inanılır (K.1, K.2, K.3).
2. Bir tanıdığımız anlatmıştı. Bir gün bakmış evinde bir yılan tenceresinden süt içiyormuş. Yılanı öldürmüş. Sonra hep rüyasında yılanı görmüş. Yılanı öldürdükten sonra çocukları peş peşe ölmüş. Yılan rüyasında “ben sana ne yaptım bir yudum sütünü içtim” demiş. Her yılanı öldürmek iyi gelmez. Öldürdüğü yılan evin yılanıysa evinin dağılacağına inanılır (K.10).
3. Yılanı canlı görmek iyi gelmeyeceğine inanılır. Ben bir kere yılanı gördüm. Oğlumun gözünü cam kesti. İkinci defa gördüğümde bir akrabamızın kaza yaptığı haberini aldım (K.56).
4. Yılan öldürülüp suya atılırsa ve yılan suda kaybolursa sel felaketinin olacağına inanılır (K.85).

Yörede her evin yılanı olduğu inancı çok yaygındır. Ama günümüzde bu inanış daha çok kırsal kesimde yaşayan yaşlı insanlar tarafından inanılmaktadır. Giderek betonlaşmanın etkisiyle yılanların yaşama ortamları da azalmaya başlamıştır. Bu azalma şehirlerde yılan görme sıklığını azaltmasıyla beraber yılanla olan inanışların unutulmasına sebep olmuştur.

2.5 Ev ve Ev Eşyalarıyla İlgili Halk İnanışları

İnsanın en önemli ihtiyaçlarından birisi barınma ihtiyacıdır. Türk toplumunda barınma ihtiyacının ve ev sahibi olmanın önemi “dünyada mekân ahirette iman” sözüyle vurgulanmıştır (Tan, 2008, s. 5). Türk kültüründe ev sadece barınmayı değil aile olmayı da temsil eder. İnsan hayatının büyük bölümünü, geçirdiği ev ve o evin içindeki eşyaların etrafında inanışların olması kaçınılmazdır. Yöreden derlediğimiz inanışlar şu şekildedir:

1. Yeni bir ev yapılırken temelinde kurban kesilmesi gerektiğine inanılır (K.37).
2. Evin kapısına nazarı kessin diye inek kafası, nazarlık, üzerlik otu asılması gerektiğine inanılır (K.1, K.34, K.77).
3. Evin temelinin mezarlık türbe gibi yerlere yapılmaması gerektiğine inanılır (Tan, 2008, s.5).

4. Evin içi temiz olmazsa o eve meleklerin değil şeytanların, cinlerin ve perilerin gireceğine, o evde geçimsizlik olacağına inanılır (Karabüber, 2018, s.133)

Kaynak kişilerden tespit ettiğimiz bilgiler bağlamında bir ev, ahır, samanlık ve kuruluk gibi yapıların temelinde mutlaka kurban kesildiği tespit edilmiştir. Türk kültürü incelendiğinde bunun çok yaygın bir inanış olduğu görülmektedir. Temelinde ev iyesini memnun etme amacı taşımaktadır. Bu inanış günümüzde hâlen daha devam etmektedir.

2.5.1. Bıçak ve Makas ile İlgili İnanışlar

Bıçak ve makasla ilgili inanışların temelinde demir kültü vardır. Bıçak ve makasla inanışların en yaygın olanı cinsiyet tayinidir. Bu uygulama nerdeyse bütün Türk kültürlerinde uygulanan bir uygulamadır.

Bıçak kesiciliği sebebiyle genellikle hastalıkları iyileştirmede ve nazarı kesmede sıkça kullanılır. Tüm kültürlerde bıçak ve makasın elden ele verilmesi uygun görülmemiş, kavga çıkacağına inanılmıştır.

1. Elden ele bıçak verilmez. Kavga çıkacağına inanılır (K.1, K.66).
2. Bir kadın hamileyken ondan habersiz minder altına bıçak ve makas koyulur. Kadın makasa oturursa kız, bıçak olan mindere oturursa erkek çocuğu olacağına inanılır (K.1-K.88).
3. Nazar değen veya kendisine nazar değdiğini düşünen insan banyo suyuna bıçak atarsa nazarın kesileceğine inanılır (K.28).
4. Çocuk kırkı çıkınca yıkanır. Yıkama suyuna sözü keskin olsun diye bıçak koyulur (K.18).
5. Ölünün üzerine şişmesin diye bıçak koyulur (K.6).
6. Halk takviminde çürüten olarak geçen zaman da banyo suyuna demir parçası veya bıçak atılmazsa vücutta kahverengi lekeler oluşacağına inanılır.

Benim yeni gelinliğimde kaynanam “kızım bu çürüten,banyo suyuna demir, bıçak bir şey at” demişti. Ben de kocakarı horanlamaları diye pek kulak asmamıştım. Benim boynumda ondan sonra bir leke oluştu. Hâlâ durur (K.47).

7. Birisinden yiyecek bir şey geldiği zaman eğer içinde büyü falan vardır diye içine kuşku düştüyse o şeyi bıçakla kestiğin veya çizdiğin zaman o büyüünün etki etmeyeceğine inanılır (K.10).

8. Makas elden ele verilirken tükürülüp verilmelidir. Yoksa kavga çıkacağına inanılır (K.34).

9. Makasın ağzının açık kalırsa düşmanların senin hakkında konuşacağına inanılır (K.71).

10. Makasla çok oynanırsa kavga çıkacağına inanılır (Yaman, 1934, s.1).

Kaynak kişilerden derlenen bilgiler bağlamında makas ve bıçakla olan inanışların devam edildiği tespit edilmiştir. Günümüzde hâlen daha yaşayan ve en yaygın olarak uygulanan inanış elden ele bıçak veya makas verilmeyeceği inancıdır. Makas ve bıçak ile ilgili inanışların günümüzde aktif bir devam etmesinin sebebi bu aletlerin günlük hayatta sık sık kullanılmasıdır.

2.5.2. Eşik ile İlgili İnanışlar

Eşik ve kapı ev yaşamını dış ortamdan ayıran bir yapıdır. Eşik tüm kültürlerde canlı bir varlık olarak kabul edilmiş ve ona saygı duyulmuştur. Eşik ve onun kutsallığı evin ve ocağın kutsal kabul edilmesinden kaynaklanır. Eşik de yılan gibi ev iyesi olarak kabul edilir. Ona basanın ve oturanın başına kötü olaylar geleceğine inanılır.

Eşik kutsal olanla olmayanı birbirinden ayıran, mekânı kötülüklerden koruyan, kutsal mekânlara geçerken manevi kötülüklerden arındıran bir sınır simgesi olarak kabul edilmiştir (Kaya, 2010, s. 39). Eşiğe basmanın ve oturmanın insanın başına uğursuzluk getireceği tüm Türk kültürlerinde inanılan bir inanıştır. Eşiğin ağaçtan yapılmış olması ağacın kutsallığının ona geçmesini sağlamıştır. Eski Türk

inancılarından günümüze kadar eşik, eve gelen kötülükleri dışarıda bırakması sebebiyle canlı olarak görülmüş ve evin bekçisi gözüyle bakılmıştır (Kaya, 2010).

Kastamonu’da eşikle ilgili inanışlar şu şekildedir:

1. Eşiğe basmanın uğursuzluk getirdiğine inanılır (K.37).
2. Kapı eşine oturanın iftiraya uğrayacağına inanılır (K.1, K.55).
3. Eşiğe oturulursa düşmanlar ayağa kalkar (Yaman, 1934,s.1).
4. Eşikte su içenin başının kel olacağına inanılır (Yaman, 1934, s.1).
5. Sokak kapısının eşiğini karıncalar yuva yaparsa o evde oturanların zengin olacağına inanılır (Tan,2008, s.8).

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgilere göre eşiğe saygı duyulmuş, ona oturanın, basanın başına kötü işler geleceğine inanılmıştır. Bu inanışın giderek azaldığı tespit edilmiştir. Giderek değişen ev yapıları ev eşiğini ortadan kaldırmış, bunun sonucu olarak da inanış unutulmaya yüz tutmuştur. Ancak eşik olan evlerde yaşlılar tarafından eşiğe oturan biri görüldüğü zaman “eşiğe oturma iftiraya uğrarsın” diye uyarıldıkları gözlenmiştir.

2.5.3. İğne ve Düğme ile İlgili İnanışlar

İğne hem sivriliği hem de demirden yapılmış olması sebebiyle kötü ruhları korkutan nesneler arasındadır. İğneyle ilgili inanışların temelinde demir kültü vardır.

Kıyafetlerin hemen hepsinde bulunan düğme, üzerinde birçok uygulama ve inanış bulunmaktadır. Türk düşünce sisteminde düğmenin yuvarlak olması sebebiyle parayla arasında bağ kurulmuş ve düğme bereket, şans, uğurla ilişkilendirilmiştir (Şenesen, 2016, s. 398). Bu yüzden eğer düğme yukarıdan aşağı iliklenirse şanssızlık getireceğine, insanın hayatta hiç yükselemeyeceğine inanılmıştır. Bu inanışları Frazer taklit büyüyle açıklamamıştır. Çünkü Frazer’e göre benzer benzeri getirir.

Nerdeyse bütün kültürlerde “birinin kıyafeti üzerindeyken düğmesi dikilirse o insanın aklının dikileceğine inanılır”. Çünkü düğme yapısı ve fonksiyonu itibarıyla

bağlayıcı, kısıtlayıcı özelliklere sahiptir. Taklit büyüünün etkileri bu inanışta da geçerlidir. Düğme ve iğne ile ilgili inanışlar şu şekildedir;

1. Bir insanın üstünde kıyafet varken o kıyafet dikilmez dikilirse o kişinin aklının da dikileceğine inanılır. İlla da dikilmesi gerekiyorsa ağzına bir şey alması gerektiğine inanılır (K.18, K.25).
2. İki kırklı yan yana gelirse iğne değiştirirler böyle olunca hasta olunmayacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4).
3. Bir insanda iğne almak iyi gelmeyeceğine, kendi eliyle bile verse helal ediyor musun diye sorarak almak lazım olduğuna inanılır (K.4, K.5, K.25).
4. Nefesimizin yukarıdan çıktığı için düğmenin aşağıdan başlayıp yukarıya doğru iliklenmesi gerekir (K.21).
5. İnsan düğmesini yukarıdan aşağıya doğru iliklerse hayatta yükselemeyeceğine hep aşağıya gideceğine inanılır (K.68).
6. İşlerinin rast gitmesi için düğmenin aşağıdan yukarıya doğru iliklenmesi gerektiğine inanılır (K.60).
7. Ceketinin düğmesini yanlış ilikleyince insanın başına o gün bir şanssızlık geleceğine inanılır (K.85).
8. Çocuğu ölen kadına arefe günü dikiş diktirilmez. Ahirette çocuğuna iğne batıracaklarına inanılır (Karabüber, 2018,s.135).

Kaynak kişilerden derlenen bilgiler bağlamında iğne ve düğmeyle ilgili inanışların devam edildiği tespit edilmiştir. İki insan arasında olan iğne alışverişinde birbirinden helallik istemenin altında İslami bir düşünce inanışı vardır. Bu inanış daha çok kapalı kadınlar arasında yaygın bir inanış olduğu görülmektedir.

2.5.4. Kaşık ile İlgili İnanışlar

Kaşık genellikle ocak gibi aileyi ve o ailenin bireylerini temsil etmektedir.

1. Kaşık girdiği evi de çıktığı evi de dağıtacağına inanılır (K.1, K.2, K.13, K.22, K.44).
2. Kaşık başkasının evine girdiği zaman bu “ev dağılsın ben kendi evime gideyim” diye sürekli beddua ettiğine inanılır (K.4).
3. Birisinin elinden yemek yerken kaşık düşerse aç bir misafir geleceğine inanılır (K.10).
4. Aman kızım kaşık mevzusuna çok dikkat et kızım. Benim annem iki evlilik yaptı. Üvey babam hapishaneye girince annem bütün kapı kaşığı toplamış anneannelere geldi. Hep anneanneler dağıldı. Hem de üvey babamlar dağıldı. Biz bazen kapının önlerinde falan kaşık buluruz. Onu hiç eve getirmeyiz. Cıvıclara falan yem karıştırırken kullanırız (K.13).
5. Kız gelin olduğu zaman baba evinden kaşık kırarlar. Evlendiği evde kalıcı olacağına inanırlar (K.5, K.6, K.7).

Kaşığın bir evden başka bir eve gidince “girdiği evi de dağıtır, çıktığı evi de dağıtır” inancı daha çok yaşlı insanlar tarafından bilinmekte ve inanılmaktadır. Yemek yerken birinin elinden kaşık düşerse “aç misafir gelir” inancı, günümüzde devamlılığını koruyan ve bu durumla karşılaşıldığı zaman yaş, cinsiyet fark etmeden dile getirilen bir inanıştır. Gelin olunca evden kaşık kırma inancı ise Kastamonu’da çok nadir görülen bir inanış olduğu tespit edilmiştir. Bu inanışa inanan kişilerin zamanında Çorum ilinden Kastamonu’ya göç etmiş kişiler olduğu görülmüştür.

2.5.5. Sac/Sacayağı ile İlgili İnanışlar

Sacayak, ocağın simgesi olarak kabul edilir. Birçok kültürde sacayağı demir, ocak ve ateş kültleriyle ilişkilidir (Oğuz, 2006). Sacayağı Türk kültüründe kutsal kabul edilen eşyalardan bir tanesidir. Şamanların kullandığı bir araçtır ve evin kutsal eşyaları arasında kabul edilir.

1. Serme ekmeği¹³ falan yapılırken ekmek sacın üstündeyken yırtılırsa bir insanın geleceğine inanılır (K.4).
2. Sacayağının üstü açık bekletilmemesi gerektiğine inanılır. Üstünde saç yoksa odun koyulması gerekir. Saç ayağının üstü açık kalırsa ölü çıkacağına inanılır (K.1).
3. Saç ayağının üstüne maşa koyulması veya ters çevrilmesi gerekir. Yoksa sacayağının “cenaze cenaze” diye bağıracağına inanılır (K.13).

Sacayağının üstünün açık bırakılmamasına dair inanışların Karabüber’in 2018 yılında yaptığı Tosya Halk İnanışları adlı çalışmada da derlendiği görülmüştür.

4. Dolu yağarken bahçeye sacayağı atılırsa dolunun kesileceğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.6).
5. Sacayağı nazar için kullanılır. Sacayağını, büyük olsun küçük olsun kimin tepesinde gezdirirsen o insana nazar değmeyeceğine inanılır (K.13, K.56).
6. Genç kız ergenliğe ilk adım attığında saç ayağına oturup banyo yaparsa o genç kızın kadın hastalıklarına yakalanmayacağına inanılır (K.43, K.44).
7. Saçayağını ocağa kim koyarsa onun kaldırması, eğer başkası kaldırırsa onun üzerine kuma geleceğine inanılır (K.7).

Sac ve sacayağı ile ilgili inanışlar incelendiğinde bu inanışların daha çok kadınların, yaşlıların ve kırsal kesimde yaşayan insanların inandığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi genellikle yörede ekmek pişirme işinin kadınlar tarafından yapılmasıdır. Kırsal kesimde daha çok bilinmesinin sebebi ise sürekli saç ekmeği yapmalarıyla dolayısıyla sacı ayakla haşır neşir olmalarıyla alakalıdır. Şehir kültüründeki ev yapısında ocak bulunmaması sacayağına olan ihtiyacın ortadan kaldırmıştır. Bu ihtiyacın ortadan kalkması inanışların unutulmasına yüz tutmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına engel olmuştur. Bu bağlamda bir eşyanın kullanılıp kullanılmaması o eşya ile olan inanışın devamlılığını etkilemektedir.

¹³ Serme ekmeği: saç üzerinde yapılan yufka tarzı ekmek

2.5.6. Süpürge ile İlgili İnanışlar

Süpürge ile ilgili inanışlar neredeyse bütün Türk coğrafyasının kültürlerinde yer almaktadır. Süpürge bazen nazarlık olarak kullanılmış bazen haber verme unsuru bazen bereketin sembolü bazen de kötü ruhlardan korunma aracı olmuştur (Kalafat, 2009, s. 53).

Azerbaycan Türk kültüründe süpürgeyle insana vurmanın şer getireceğine inanılırken, Avarlarda yağmur yağması için süpürgeğin etrafında üç kez tavaf edilir, böylece yağmur yağacağına inanılır. Kastamonu’da süpürge ile ilgili inanışlar şunlardır:

1. Süpürge duvara dik yaslanmaz. Düşmanların ayakta hazır bekleyeceğine inanılır (K.13).
2. Kırk gün içinde çocuk yalnız bırakılmaz. Eğer yalnız bırakılması gerekiyorsa çocuğun yanına bıçak veya süpürge koyulması gerektiğine inanılır (K.4).
3. Gelin baba evinden çıkınca arkasından süpürge ile süpürülür. Böylece gelinin gittiği evde kalıcı olacağına inanılır (K.4, K.5, K.6).

Kaynak kişiler derlenen bilgiler bağlamında süpürge yeri geldiğinde bebekleri kötü ruhlardan koruyan, yeri geldiğinde düşmanları ayaklanmasını engelleyen, gelin olan kızın evlendiği yerdeki yerini sağlamlaştıran bir eşya olarak inanıldığı tespit edilmiştir. Süpürgeye olan inanışlara daha çok yaşlı ve kırsal kesimde yaşayan insanlar tarafından inanılır. Teknolojik gelişmelerle birlikte el süpürgesinin yerini elektrikli sürgülere hatta akıllı robotlar bırakmıştır. Zamanlarla evlerde kullanımı azalan el süpürgesiyle inanışlar da unutulmaya yüz tutmuştur.

2.5.7 Diğer Ev Eşyaları ile İlgili İnanışlar

1. Durduk yere ayna kırılması uğursuzluk getireceğine inanılır (K.5, K.6, K.7).
2. Elden ele sabun verilmez. Uğursuzluk olacağına inanılır (K.62).

1.6.Yiyecek-İçecek ile İlgili Halk İnanışları

Yiyecek ve içecekler tüm insanlık tarihinde kültürlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Toplumların yaşam tarzları beslenme şekillerinde etkili olmuşlardır. Toplumların yaşam tarzları yiyecek kültürlerinin oluşmasında etkin rol oynamıştır. Türklerin ilk yaşam tarzlarına bakıldığı zaman et ve kımız önemli yiyecek ve içeceklerdir. Türkler her zaman yiyeceklere saygı duymuşlardır. Yiyeceğe yapılan saygısızlığın Tanrı tarafından cezalandırılacaklarına inanmışlardır. Bu inanış İslamiyet'in kabul edilmesinden sonra da devam etmiştir. Çünkü Allah tarafından gönderilen her şey nimet sayılmış ve israf etmesi yasaklanmıştır.

Bazı yiyecekler zamanla etraflarında belirli bir kültür, inanış oluşarak simgeleşmiştir. Örneğin elma neredeyse Türk kültürlerinin inanışlarında, masallarında ve destanlarında yer almıştır. Kastamonu'da tespit edilen inanış ve uygulamalar şu şekildedir:

1.6.1. Ekmekle İlgili İnanışlar

İlk insanlar besin ihtiyaçlarını genellikle avcılık ve toplayıcılıkla sağlıyorlardı. Tarımla tanışmalarıyla beraber beslenme şekilleri değişmeye başladı. Tarımla birlikte insanlar arpa, buğday, mısır gibi tahılla tanışan insan zamanla ekmek yapmayı öğrendi (Göktaş, 2011, s. 11). Ekmek neredeyse tüm toplumların olmazsa olmazları arasında yer alır. Ekmek insan için o kadar önemlidir ki hayatların her döneminde, inanışların, sözlü kültürlerinde yer almıştır. Ekmeğin sadece kendisi değil kısıntılarına da büyük önem verilmiş, ekmek kısıntısına bakmak çok büyük günah sayılmıştır. İnsanlar ekmeği kutsal görmüşler, onun üzerine "Ekmek Kur'an çarpsın" diye yemin etmişlerdir. Görüldüğü gibi Türkler ekmeği Kur'an-ı Kerim'le eş değer tutmuşlardır.

İnanışlar dünyasında ekmek bereketin, bolluğun, uzun ömrün ve baht açıklığının sembolü olmuştur (Göktaş, 2011, s. 12). Doğumdan ölüme bütün dönemlerinde ekmekle ilgili inanışlar vardır. Kastamonu'da ekmekle ilgili inanışlar şu şekildedir:

1. Eskiler ekmek ufağını yere atmayın. Hem günah hem de ekmek ufağı bulunan eve melekler gelmez derlerdi (K.10).

2. Serme ekmeğini devamlı yapmanın insanı fakirleştireceğine inanılır. Çünkü serme ekmeğinin unu sürekli saçta yanar. Nimetinin ateşte yakılması insanı fakir edeceğine inanılır (K.5, K.6, K.7).
3. Ayakta ekmek yenmez. Yenilirse bacaklarına gideceğine inanılır (K.11).
4. Yere ekmek düştüğü zaman, düşen ekmeği üç kere öpüp başa koymak gerektiğine inanılır (K.12, K.21).
5. Yemin eden kişinin yemini bozması gerektiği durumlarda başında ekmek bölünür. Böylelikle yeminin etkisinin geçeceğine inanılır (K.75).
6. Eğer ekmeği ters çevirip bırakırsan “çiftçi” veya “davacıyım” diye arkandan bağıracağına inanılır (K.48, K.79).
7. Gelin evden çıkarken gelin eviyle damat evi birbirleriyle helva ve ekmek değiştirirler. İki taraf da böylelikle iki tarafın da iyi anlaşacağına inanılır (K.43, K.44).
8. Birisi öldükten kırk gün sonra helva ekmek dağıtılır (K.55, K.72).
9. Serme ekmeği yapılırken açarken veya saçta pişirirken yırtılırsa aç misafirin geleceğine inanılır (K.4).
10. Yere ekmek kırıntısı dökülünce hemen süpürmemenin eve bereketsizlik getireceğine inanılır (K.87, K.88, K.89).
11. Sürekli serme ekmeği yapılan evde fakirlik olacağına, bereketin azalacağına inanılır (K.4, K.5, K.6).
12. Ekmek kırıntılarını yere atmak, ayakta yemek yemek bereketsizlik getireceğine inanılır (K.85).
13. Saç ekmeği yaparken, ekmek çok kabarırsa, o sırada ekmek yiyen kişinin cüzdanın bereketli, parasının çok olduğuna inanılır (K.19).

14. Ekmeğin küflüsünü yiyen insanın akıllı olacağına inanılır (Yaman, 1937, s.15).

Ekmek ile ilgili olan inanışlar incelendiğinde ekmeğe hep saygı duyulduğu, ekmeğe saygı duymayanın fakirlikle cezalandırılacağına eskiden beri inanılmıştır. Ekmekle ilgili çoğu inanışın günümüzde devam ettiği bazılarının unutulmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Ancak günümüzde ekmeğe duyulan saygı giderek azalmış ekmek israfı çoğalmıştır.

Geçiş dönemlerinde ekmekle ilgili inanışlar günümüzde varlığını sürdürmektedir. Özellikle ölen kişinin arkasından kırkıncı gün ruhu için ekmek dağıtma inanışı halen yaşamaktadır. Bu inanışın sürdürülme sebebi hem ölüye duyulan saygıyla alakalı hem de toplum tarafından “bak bir ekmeğini, helvasını bile dağıtamadılar” diye toplum tarafından eleştirilme sıkıntısıdır. Bu bağlamda inanışlar varlığını sürdürmesinde sosyal normların etkili oldukları görülmektedir. Ekmek üzerine yemin etmek de yaşayan bir uygulama olduğu görülmektedir.

1.6.2. Nar ile İlgili İnanışlar

Nar, Türk kültüründe bereket simgesi olarak bilinmektedir. Kur'an-ı Kerim'in Rahman Süresi'nde ise nar, cennet meyvesi olarak geçmektedir. Nar her milletin kutsallaştırarak simgeleştirdiği bir meyvedir. Mitolojide nar, bereketi simgelediği gibi doğumu, üremeyi ve çoğalmayı sembolize etmektedir. Yöreden derlenen nar ile ilgili inanışlar ise şu şekildedir:

1. Narın bin bir tanesi olduğunu bu tanelerin bir tanesini bile düşürmeden yiyebilen insanın cennetlik olacağına inanılır (K.74).
2. Narı evde bulundurmanın eve bereket getireceğine inanılır (K.23, K.45)
3. 21 Aralık'ta eve nar alırsan evin bereketli olacağına inanılıyormuş. Eskiden böyle bir şey yoktu. İnternette öğrendik biz de. Önce saçma geldi sonra baktık herkes alıyor. Biz de evimiz bereketli olsun diye o gün sırf manava nar almaya gittik (K.79).

Kaynak kişilerden tespit ettiğimiz bilgiler bağlamında narın bereketli olduğuna bütün kaynak kişiler inanmaktadır. 21 Aralıkta nar yemenin “eve bereket getirir” inancı ise K.79 kaynak kişinin aktardığı gibi internet yoluyla günümüzde popüler olan bir inanıştır. Bu bağlamda internettin inanışların yaygınlaşması konusunda önemli rol oynadığı görülmektedir.

2.6.3. Soğan-Sarımsak ile İlgili İnanışlar

Soğan ve sarımsak insanoğlu tarafından bilinen ve tüketilen en eski sebzelerdendir. Soğanın birçok hastalığa şifa olduğu bilindiği gibi, nazara ve büyüye karşı koruyucu olduğu da bilinmektedir (Kalafat, 2016, s. 110).

Sarımsak halk hekimliğinde, birçok tedavide sıkça kullanılmaktadır. Yetmiş derde deva olan sarımsak halk inanışlarında da yerini almıştır.

1. Eskiden “soğan sarımsak kabuğunu yakmayın günah, onlar meleklerin kanadı” derlerdi (K.10).
2. Soğan, sarımsak kabuğunu şeytanın parası olduğuna inanılır (K.13).
3. Soğan, sarımsak kabuğu ve tavuk pisliğinden nazarlık yapıp hayvanın boynuna asılırsa nazar değmeyeceğine inanılır (K.1, K.15, K.73).
4. Evdeki kötü ruhları kovmak için pencere kenarlarına pişmiş soğan koyulur (K.85).
5. Soğan,sarımsak şeytan ve cinin yiyeceği olduğuna inanılır (K.41).

Soğan, sarımsak kabuğu ile ilgili olan inanışlardan sadece nazarlık olan kullanılması yönündeki inanışının günümüzde devam ettiği, bu inanışın uygulayıcılarının kırsal kesimlerde yaşayan insanlar olduğu ettiği tespit edilmiştir.

2.6.4. Sirke ile İlgili İnanışlar

Sirke, tarihi çok eskilere dayanan bir gıda olarak bilinmektedir. Anadolu’da sirke bulundurmanın evin bereketini arttıracığına inanılır. Türk kültüründe sirkenin inanışlara yansması İslamiyet’in kabulüyle birlikte gerçekleşmiştir. Hz.

Muhammed'in (s.a.v.) "sirke ne güzel katıktır", içinde sirke bulunan ev fakir olmaz" sözleri sirke ile olan inanışların gelişmesine yol açmıştır. Çoğu insan sofrada sirke bulundurmaya peygamber efendimizin sünneti olarak kabul etmiştir. Sirkenin nazarı keseceğine, büyüü ve kötü ruhları evden uzaklaştıracağına inanılmıştır. Kastamonu'da bu inanışların devam ettiği görülmektedir.

1. Sirkenin nazarı kestiğine, üzerinde nazar olduğu düşünülen kişinin sirkeli suyla yıkanırca nazarın kesileceğine inanılır (K.55).
2. Sirke peygamber efendimiz tarafından çok sevilen bir yiyecektir ve tüketilmesi sünnettir. Bu yüzden sofradan eksik edilmemesi gerektiğine inanılır (K.27).
3. Sirkenin büyüü ve nazarı keseceğine inanılır. Cuma vakti kapıları sirkeli suyla yıkanması gerektiğine inanılır (K.3).

Sirke ile Peygamber Efendi'mizin Hadisleri vardır. K.27 numaralı kaynak kişinin aktardığı gibi sofrada sirke bulundurmak sünnet kabul edilir. Sirkenin büyüü nazarı keseceğine dair inanış günümüzde de devamlılığını korumaktadır. Cuma günleri sirke suyula temizlik yapmanın yaygın bir inanış olduğu gözlenmiştir.

2.6.5. Tuz ile İlgili İnanışlar

Sodyum klorür adıyla bilinen tuz tarih boyunca yiyeceklere tat vermek ve onları uzun süre saklayabilmek amacıyla kullanılmasının dışında, inanışlarda sözlü kültürde sık sık kullanılmıştır (Gedik, 2019, s. 171). Tuz mitolojilerde, masallarda, destanlarda kısacası Türklerin bütün sözlü kültürlerinde, gelenek göreneklerinde, inanışlarında yer almıştır. Doğumla birlikte tuzla tanışan insanın ölene denk bütün anlarında, hayatının içinde tuz olmuştur. Tuz bütün Türk dünyasında kutsal kabul edilmiş Kırgızlar tuz üzerine yemin etmişlerdir. Bir rivayete göre tuzu israf etmenin, yere dökmenin çok büyük günah olduğu, ahirette o tuzları kirpikleriyle toplatılacağına inanılmıştır. Tuz aynı zamanda nazar sağaltıcı ve ter kokusunu önleyici özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır.

1. Tuzun çok kutsal olduğuna, tuzu yere dökmenin günah olduğuna, tuzu yere dökmenin öbür dünyada o tuzları kirpikleriyle toplatacaklarına inanılır (K.32).

2. Nazar değen çocuğa tuz çatlatarak, çörek otunu ve soğan kabuğunu yakarak odanın içinde tüttürülürse, çocuktaki nazarın kesileceğine inanılır (Görsel:7) (K.15).
3. Evde küçük çocuk varken eve misafir gelip gittiği zaman tuz çatlatılırsa o çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K.13).
4. Rahmetlik dedem birisine tereyağı, süt ya da başka bir şey verirken nazar değmesin diye sol elinizle iki üç kere tuz atıverin derdi. O sütü veren ineğe, ağaca ya da tarlaya nazar değmeyeceğine inanılır (K.18).
5. Ben çarşıya pazara süt tereyağı satmaya gidiyorum. Evden çıkmadan bu sattığım bu ürünlere nazar değmesin diye az tuz atarım. Eskiden büyüklerimiz bize böyle yapmamızı söylerdi (K.27).
6. Yeni doğan çocuk tuzlanırsa kokmayacağına inanılır (K.1, K.37, K.34).
7. Tuzun nazarı keseceğine inanılır (K.25).
8. Hava kararınca evden tuz çıkmayacağına, çıkarsa evin bereketinin kaçacağına inanılır (Tan, 2008, s. 10)

Tuzun genellikle nazar gidereceğine inanılmıştır. Eskiden misafir gelip gittikten sonra evdeki küçük çocuğa nazar değmesin diye tuz çatlatılırken günümüzde bu uygulamanın yapılmadığı görülmektedir. Yörede nazar değmesin diye süt ürünlerine tuz atılması bilinen bir uygulamadır ve bu yaygın bir inanıştır. Günümüzde hayvancılıkla uğraşan insanların bu inancı devam ettirdiği görülmektedir. Yeni doğan çocukların tuzlanması eskiden çok yaygın olarak yapılan bir uygulama iken günümüzde zararlı olduğu doktorlar tarafından söylendiği için nadir olarak yapılan bir uygulamaya dönüşmüştür.

2.6.6. Yumurta ile İlgili İnanışlar

Yumurta, yaratılış mitlerinde genellikle karşımıza yaşamı var eden gizli bir güç olarak karşımıza çıkar (Karakaş, 2021, s. 360). Türk kültüründe de yumurta üzerinde bir sürü inanış ve uygulama gelişmiştir.

1. Anne hamileliğinde karnına yumurta sarılırsa çocuğun beyaz tenli olacağına inanılır (K.16).
2. Evden yumurta verilmez. Bereketsizlik getireceğine inanılır (K. 62).

3. Yumurta kabuğu sobaya atılmaz, tavuğun arkasının yumurta yaparken acıyacağına inanılır (K18).
4. Çocuklara beşik mevlüdü yapılır. Çocuğun beşiğinde yumurta yuvarlanılır. Bu uygulamayla çocuğun döllü döşlü olacağına inanılır (K.44).
5. Yumurta kırılınca çift sarılı çıkarsa evlilik ya da çocuk olacağına inanılır (K.85).

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgiler bağlamında yumurta ile inanışların geçiş dönemleri pratiklerinde kullanıldığı ve evden başkasına verildiği zaman eve bereketsizlik getireceğine inanıldığı görülmüştür. Bu inanışlardan sadece beşik mevlitlerinde uygulanan “yatakta yumurta yuvarlama” pratiğinin devam ettiği görülmüştür.

2.7 Gök ve Tabiat Olaylarıyla İlgili Halk İnanışları

Tabiat karşısında güçsüz ve çaresiz duruma düşen insan, doğadaki bazı olayları kendince yorumlamaya çalışmış ve karşı karşıya kaldığı sorunları kendince çözmeye çalışmış bunun sonucunda da bir takım inanış ve pratikler ortaya çıkmıştır. Edindiği tecrübelerle atalarından duyduklarıyla çeşitli canlı cansız varlıkların hâl ve hareketleriyle tabiat olayları hakkında tahminlerde bulunmakta ve tabiat olaylarının, hangi diğer olaylara zemin hazırlayacağı ile ilgili pek çok inanmayı günlük yaşamlarına yansıtmışlardır (Abalı, 2011, s. 123).

Her kültürde tabiat olayları önemli yer kaplamıştır. Çünkü tabiat olaylarının kaynağının Tanrı olduğuna inanmışlardır. Gök gürültüsü Tanrı'nın sesi, yıldırım cezası, güneş ve ay tutulması Tanrı'ların kavgası, yağmur ise Tanrı'nın bereketi olarak görülmüştür (Küçüktuncer, 2020, s. 101). Gök gürültüsü, yıldırım düşmesi, güneş ve ay tutulması gibi olaylar daha seyrek görünen tabiat olayları olduğu için bu olaylardan korunmak istemişler ve bu inanışları kendilerince yorumlamışlardır.

2.7.1. Güneş ve Ay ile İlgili İnanışlar

Güneş ve ay eski çağlardan beri insanlığın dikkatini çeken bazen korku bazen mutluluk saçan, Tanrı'nın mekânı olan gökyüzünün varlıklarıdır (Eyüpoğlu, 2007, s. 44). Ay Türklerin ilk mitlerinde destanlarında sıkça geçmiştir. Eski Türk

inancılarında ay ve güneşin kardeş olduğuna inanılırdı (Ögel, 1995, s. 186). Şamanların inancına göre güneş ve ay kötü ruhlarla sürekli mücadele eder. Bazen bu kötü ruhlara yenik düşerek esir olurlar. Güneş ve ay tutulmasının bu yüzden olduğuna inanan şamanlar, güneşi ve ayı kurtarmak için bağırıp çağırırlar. Davul çalarlar. Böyle yaparak kötü ruhlardan kurtulacağını düşünmüşlerdir (İnan, 1995, s. 30). Günümüzde hâlâ bu uygulamaların devam ettiği görülmektedir. İnsanlık tarihinden beri insanlar gökyüzünde açıklayamadıkları bir doğa olayı karşısında şaşkınlığa ve korkuya düşmüşlerdir. Bu olaylarla ve korkularıyla baş edebilmek için atalarından gördükleriyle ve kendi deneyimleri sonucu çözümler geliştirmeye çalışmışlardır. Güneş ve ay ile ilgili inanış ve pratikler şu şekildedir;

1. Güneş ve ay tutulması iyiye yorumlanmaz, o sene çok kötü haberlerin duyulacağına felaketler olacağına inanılır (K.29).
2. Ay ve güneş tutulması kıyamet alameti sayılır (K.85).
3. Ay ve güneş tutulunca bir felaket salgın bir hastalık olacağına inanılır (K.85).
4. Güneş ve ay tutulduğu zaman kaşıkla sahanlara vurulur. Çocuklara teneke çaldırırlar. Böyle yapınca tutulmadan kurtarılacağına inanılır (K.30)
5. Güneş tutulunca eskiden havaya tüfek atarlardı (K.22).
6. Güneş ve ay tutulunca ezan okunması gerektiğine inanılır (K.13).
7. Ayı gören isan “ayı gördüm Allah Amentü bi’llah deyip Amentü süresini okuması gerektiğine inanılır (Abdülkadiroğlu, 1997, s.177)

Eski insanlar güneş ve ay tutulduğunda onları kötü ruhlar tarafından tutulduğuna inanıyorlardı. Teneke ve sahanlara vurarak, tüfek atarak ayı ve güneşi kötü ruhları korkutarak uzaklaştıracaklarına düşünüyorlardı. Günümüzde bu inanışların artık uygulanmadığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise gelişen teknolojiyle birlikte güneş ve ay tutulmasının normal bir gök olayı olarak öğrenilmesi ve uzun yıllardır ülkemizde güneş ve ay tutulmasının görülmemesidir.

2.7.2. Yıldızlar ile İlgili İnanışlar

Yıldızlar, insanlık tarihinin ilk zamanlarından beri gelecekte haber veren tabiat unsuru olarak kabul edilmişlerdir. Yıldızlar halk inanışlarında doğumdan başlayarak

insanların tüm yaşamında rol belirleyici olarak karşımıza çıkar (Eşmeli, 2014, s. 201). Yıldızlar ile insanların kader arasında bir bağlantı olduğuna inanılır. Bu yüzden fallarda sık sık yıldızlardan yararlanılır. Yörede yıldızlarla ilgili inanışlar şöyledir:

1. Her insanın bir yıldızı olduğuna inanılır. Yıldız kayması olduğu zaman dünyadan bir insanın öbür dünyaya göç ettiğine inanılır (K.67).
2. Her insanın bir yıldızı olduğuna inanılır. Eğer yıldızların hepsi sanki bir araya toplanmış gibi olursa o zaman bir felaket olacağına, deprem olacağına inanılır. Biz 98 depreminin olduğu akşamdan bir önceki akşam eşimle balkonda otururken eşime yıldızlar sanki hepsinin bir yere toplandığını eşime söylediğimde o da bana eskiden ninesinin ‘yıldızlar bir araya toplanırsa deprem olur’ dediğini söylemişti. Öyle de oldu (K.68).
3. Yıldız kaydığını görünce dilek tutulması gerektiğine inanılır (K.11, K.66, K.55).
4. Herkesin bir yıldızı olduğuna inanılır. Sürekli hasta olan çocukların yıldızının düşük olduğuna ve bu yüzden hasta olduklarına inanılır (K.77).

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgilere göre yıldızların genellikle bir haber vereceğine ve her insanın bir yıldızı olduğuna inanılmıştır. Yıldızlar ile ilgili en yaygın inanış ise yıldızın kaydığını gören kişinin tuttuğu dileğinin gerçekleşeceğine inanılmasıdır. Her insanın bir yıldızı olduğu inanışı eski Türklerde de olan bir inanıştır. Bu inanış geçmişten günümüze yaygın bir şekilde devam etmektedir.

Yıldızlara bakarak fal bakma inanışı Mısırlılar, Hititliler ve İran gibi kültürde görülen yaygın bir inanıştır. Günümüzde bu inanış gündelik hayatta kullanılsa bile astroloji yorumları yıldızlara bakılarak yapılmaktadır.

2.7.3. Gök Gürlemesi/ Şimşek Çakması/Yağmur/Kar /Dolu ile İlgili İnanışlar

Doğanın bir kanunu olan gök gürlemesi, şimşek çakması, kar, dolu gibi meteorolojik olaylar insanların zihninde farklı inanış ve uygulamaların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Gök gürlemesi, yıldırım ve şimşek insanlara bazen korku salmış, bazen bereket ve şifa unsuru olarak görülmüş bazen de geleceği tahmin etme unsurları olarak karşımıza çıkmıştır. Kırgızlar ilkbaharda ilk şimşek çaktığında gök gürlediğinde, çadırın dışına çıkıp ellerinde kımız, süt ve ayran dolu kapları

dolaştırırlardı. Böylelikle tanrının hoşnutluğunu kazandıklarına inanırlardı (Ögel, 1995, s. 280).

Eski Türkler gök gürelemeye ve şimşek çakmaya başladığı zaman insanlar demir parçasını ısırlardı. Bu inanış diğer toplumların inanışlarında kendisini göstermektedir.

Bu inanış Kastamonu’da hâlâ yaygın olarak devam etmektedir.

1. İlbaharda ilk gök gürelesinde eskiden kalbur yuvarlanırmış. Eğer kalbur üstü açık düşerse o yıl bolluk olacağına, kapalı düşerse kıtlık olacağına inanılırmış (K.55).
2. İlbaharda gök gürelediği zaman anbar taşlanırsa o senenin bereketli olacağına inanılır (K.86).
3. Gök gürelediği zaman demir ısırlılır (K.56).
4. İlbaharda gök gürelerken annesinin ilk çocuğuna demir yalatırlar (K.47).
5. İlbaharda gök güreleyip şimşek çaktığı zaman sütlerin kesileceğine (ekşiyeyeceğine) inanılır (K.67).
6. İlbaharda ilk gök gürelesinde o yıl bereketli geçsin diye kalbur yuvarlanır (K.1, K.3, K.37).
7. İlbaharda annem ilk gök gürelesini duyar duymaz hemen namaz kılardı. Eve bereket yağacağına inanılır (K.10).
8. Gök gürelerken sırtını duvara ayağını yere vuran insanın kuvvetli olacağına inanılır (Yaman, 1937, s.17).
9. Gök güreleyince bereket olsun diye ambar kapısı taşlanır (Yaman, 1937 s.17).

Kaynak kişilerden tespit edilen inanışlar bağlamında gök gürelediği zaman “bereketli olsun diye kalbur yuvarlanması ve anbar taşlanması”, “demir ısırlması” gibi inanışların eski Türk inanışlarını devamı olarak günümüzde sürdürüldüğü görülmektedir. Kastamonu’da bu inanışları daha çok kırsal kesimde yapıldığı görülmüştür. Fakat kırsal kesimde ambar ve kalburun kullanımının giderek azalmasıyla birlikte bu inanışın geçmiş dönemlerdeki kadar sık uygulanmadığı ama

bu olaylar yaşandığı zaman büyükler tarafından yapılmasının tavsiye edildiği tespit edilmiştir.

2.7.4. Yağmur ve Yağmur Duası ile İlgili İnanışlar

Birçok kültürde yağmur büyük bir sevinç ve bereket kaynağı olarak görülmektedir. Özellikle geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayanlar için bolluk, bereket ve şifa kaynağı olarak görülmüştür. Her kültürde yağmur mukaddes sayılmıştır. Bunu ifade etmek için tüm Türk dünyasında yağmura “rahmet” denilmiştir (Kalafat, 2010, s.345). Kastamonu ve çevresinde de yağmura rahmet denilmektedir. Yağmur gibi dolu etrafında birçok inanış meydana gelmiştir. Kastamonu’da yağmur ve doluyla ilgili inanışlar şu şekildedir;

1. Nisan yağmurundan içen insanın şifa bulacağına inanılır (K.1, K.2, K.81).
2. Eskiden hasıl zamanı¹⁴deste arabasını üzerinde su içirilmezdi. Deste arabasının üstünde su içince yağmur yağacağına inanılırdı (K.42).
3. Kastamonu’da doluya sepken derler. Sepken yağdığı zaman dinsin diye saç ayağı fırlatılır (K.32).
4. Dolu yağdığı zaman saçığa kız külodu atılırsa dolunun dineceğine inanılır (K.13).
5. Dolu yağdığı zaman evin ilk erkek çocuğu kapıya çıkıp ezan okursa dolunun duracağına inanılır (K.45, K.81).
6. İlk yağın doluyu yemenin şifa olacağına inanılır (K.33).

Yağmur her zaman bereket olarak görülmüştür. Özellikle nisan yağmurları şifa olarak görülmüştür. Bütün kültürlerde nisan yağmurunun şifa kaynağı olduğuna inanılmıştır. Her ne kadar yağmurun her zaman yağması istense de buğday hasadı döneminde yağmur yağması çok istenilen bir durum değildir. 2 numaralı inanış bu durumla ilgilidir. Burada taklit büyüsünün etkisi görülmektedir.

Dolu çiftçiler için bir genelde bir felaket olarak görülse de bazen K.33 numaralı kaynak kişinin dediği gibi şifa olarak görülmüştür. Dolu, sebzelere, meyvelere ve ekinlere zarar veren bir doğa olayı olduğu için halk tarafından genellikle kısa sürmesi

¹⁴ Hasıl zamanı: hasat zamanı.

istenmiş ve doluyu dindirmek için çeşitli çözüm yolları aranmıştır. Doluyla ilgili inanışlar genellikle kırsal kesimde yaşayan insanlar tarafından devam ettirilmektedir.

Yağmur her zaman yaşam kaynağı olarak görülmüştür. Türklerin ilk kültürlerinden beri kurak olduğu ve yağmura ihtiyaç duyulduğu zamanlarda, ihtiyaç olan yağmuru yağdırmak için törenler yapılmıştır. Genellikle bu törenlere “yağmur duası” adı verilmiştir (Acıpayamlı, 1963, s. 222). Türklerin ilk zamanlarında beri var olan yağmur yağdırma ritüellerinden en dikkat çeken yada taşıdır. Yada taşı sayesinde istenildiği zaman yağmur yağdırıldığı gibi, istenildiği zaman da yağmur dindirilmektedir. Yada taşı neredeyse bütün kültürlerde hakimdir. Yada taşı sıradan bir taş olmadığı gibi bu taşı sıradan insanlar da kullanamamaktadır (Tanyu, 1968: 41). Yada taşını kullanan kişilerin genellikle Şaman olan kimseler olması gerekmektedir. Bu kişilerin yağmura hükmedebildiklerine inanılmaktadır. Kastamonu’da yağmur duası törenlerinde yada taşının izlerinin taşıdığı görülmektedir. Kastamonu’da ise yağmur duasıyla ilgili inanış ve törenler şu şekildedir:

1. Köylüler kendi aralarında para toplarlar ve bu toplanan paralarla kurban alınır. Türbelerde toplanıp dualar edilir. Dualar genellikle avuç içi ters çevirip yaptırırlardı (K.59).
2. Eskiden türbelerde toplanıp dualar edilirdi. Kurbanlar kesilirdi. Genellikle duayı harama kuşak çözmemiş, kul hakkına girmemiş, kimseyle dargın olmayan insana yaptırırlardı. Yağmur duası edilmeden önce taş toplanırdı. Bu taşlar genellikle ayak basılmamış yerden ve yaslı olmasına dikkat edilirdi. Yağmur duasına mutlaka çocuklar getirilirdi. Çünkü onların duasının daha çok kabul olacağına inanılırdı. Aynı şekilde hayvan yavruları annelerinden ayrılırdı. Onların feryatlarına acıyıp Allah’ın yağmur yağdıracağına inanılırdı (K.69).
3. Yağmur duası olacağı zaman bütün köyden para toplanıp kurbanlar alınırdı. Bu kurbanlar kesilip yemekler yapılırdı. Kalan etler fakirlere dağıtıldı. Civardaki bütün köylüler de yağmur duasına çağırırlardı. Gelen kişiler de elleri boş gelmez, kurbanlıklar getirirlerdi. Bütün açlar doyulurdu. Çaydan temiz taşlar toplanıp dua okunurken bu taşlara tükürülüp bir çuvala doldurulup okunduktan sonra çaya bırakılırdı. Yağmur yağmaya başlayınca

çuvalın ağzı açılırdı. Yoksa yağmurun çok yağacağına sel baskını olacağına inanılırdı. Bir de yağmur duası eden kişinin hiç günahı olmayan kimseyle dargın olmayan, hiç harama kuşak çözmemiş bir insan olması gerekir (K.15).

4. Eskiden peygamberlerin birinin zamanında çok kıtlık olmuş. Bütün halk toplanmışlar yağmur duası etmişler. Ama yağmur yağmamış bir iki gün sonra total bir karınca bir kerede ben çıkıp dua edeyim demiş. Karınca sürüsüyle birlikte çıkıp dua etmişler. Öyle güzel bereketli bir yağmur ki, bu peygamberin gücüne çıkmış. “Ey Allah’ım isyan etmiyorum ama ben senin peygamberin iken benim duamı kabul etmeyip, niye total karıncanın duasını kabul ettin?” diye sormuş. Allah’u Teâlâ cevap vermiş; “Ya peygamber sen dua edene değil arkasında âmin diyene bak” demiş. Yağmur duası edenler arasında küs dargın, günahkâr kimse olamayacak yoksa duanın kabul olmayacağına inanılır. Herkes o gün orada helalleştirilir. Toplanan insanların etrafına dört hoca yerleştirilir. Dördü birden dua eder. Hayvanlar yavrularından ayrılır. Onların feryadıyla duaların kabul olacağına inanılır. Yerden taşlar toplanır. Toplanan taşlara okunur. Tükürerek çuvala doldurulur (K.72).
5. Yağmur duasında parmak uçları yere doğru sarkıtılır. Yağmur duasına çocuklar getirilmeye çalışılır. Çünkü onların günahsız olduğu dualarının daha çok kabul olacağına inanılır (K.25).
6. Günümüzde yağmur duaları kurak geçen zamanlarda Cuma namazı sonrası camilerde yapılmaktadır (K.59).
7. Yağmur yağarken bacada oturulursa eve bacadan yıldırım düşeceğine inanılır (Yaman,1937 s.12).
8. Yağmur yağarken damlalık altından geçilirse cin çarpılacağına inanılır (Karabüber, 2018 s.105)

Kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre yağmur duası eski zamanlarda tepelere çıkılıp yapılırken günümüzde artık cuma namazının hemen arkasından yapıldığı gözlenmiştir. Yağmur duasını icracıları genellikle erkeklerdir.

Eski Türk kültüründe yağmur yağdırma törenlerinde genellikle yada taşı kullanılmaktaydı. Günümüzde ya üda taşı kullanılmasa da taşlara tükürerek dualar okunması Kastamonu’da bu inanişin izlerinin devam ettiğini göstermektedir.

Kuraklığın sebebi genellikle Allah'ın insanlara bir cezası olarak görülmüştür. Yağmur dualarında küslerin barıştırılması, kurbanlar kesilmesi, Allah'ın hoşnutluğunu kazanılmasına yönelik dinsel motiflerdir. Yağmur duasında avuç içlerinin yere doğru çevrilip dua edilmesi ise taklit büyüyle alakalıdır.

2.8. Tabiatüstü Varlıklar ile İlgili Halk İnanışları

Halk kültüründe insanların hayatlarını etkileyen, olağanüstü nitelik taşıyan, ne oldukları bilinmeyen varlıkların olduğuna inanılır. Bu varlıkların genellikle cin, şeytan ve peri olduğuna inanılır. Bu varlıklar genellikle insanlara keçi ve kedi olarak gözüktür. Bu varlıklarla insanlar arasında yaşanan olaylar zamanla sözlü gelenek ürünü haline gelmiştir (Çobanoğlu 2015, s.5) bu anlatıları memoratt¹⁵ adı verildiğini belirtmiştir: Yöreden derlenen olağanüstü varlıklarla ilgili inanışlar ise şu şekildedir.

1. Eskiden büyüklerimiz bize cinlerin Kaf Dağı'nın ardında olduğunu anlatırlardı (K.13).
2. Değirmenlerde, küllü, kömürlü yerlerde, su kuyularının etraflarında, mezbereliklerde dar vakitlerde durulmazdı. Buralarda cinlerin perilerin durduğuna, insana musallat olacağına inanılırdı. Buralara gitmek gerekirse “Bismillah destur” diyeceksin ve öyle adım atacaksın (K.15).
3. Eskiden böyle herkesin evinde falan su yoktu. Tuvalet yoktu. İhtiyacını mı gidereceksin “destür” deyip öyle ihtiyacını gidereceksin. Yoksa cinlerin, perilerin üstüne falan gelip çarpılacağına inanılırdı (K.7).
4. Soğan, sarımsak kabuğu yakılmaz. Cinle şeytanın parası sayılır. Soğan, sarımsak kabuğu yakanın başına bela geleceğine inanılır (K.1, K.73).
5. Eskiden babam bir gün çarşıdan gelirken yürüyormuş. Tabi o zamanlar at yok, araba yok. Parmaklı Türbe'nin önünden geçerken önüne bir keçi düşmüş “me” diye “me” diye babamın önünden yürümeye başlamış. Babamdan köyden birisinin keçisi sanmış. Kucağına almış az gittikten sonra eli bacağına arasına gelmiş. Oğlum “oğlanmışsın da nerden kayboldun sen” demiş. Keçi de “oğlanımdır” demiş. Meğersem keçi cinlerdenmiş (K.1).
6. Çocuğun bezi kapı arkasına koyulmaz. Dar vakitte dışarı atılmaz. Çocuğa cinlerin musallat olacağına inanılır (K.1, K.13, K.15).

¹⁵ Mezberelik : harabe, yıkık dökük yer.

7. Yemek yenildiği zaman masanın hemen toplanıp bulaşıkların yıkanması gerekir. Yoksa o sofradan ve tabaklardan cinlerin yemek yiyeceği, cinlerin perilerin sofrası olacağına inanılır (K.50).
8. Gece ıslık çalınırsa şeytanı çağıracağına inanılır (K.27).
9. Eskiden cin, şeytan ve peri insana musallat olur ve daha çok gözüdürlerdi. Şimdi insanlar şeytanlaştığı için onlar ortalıktan çekildi (K.13).
10. Ölen kişinin kulaklarına burnuna çörek otu koyulur. Şeytan aklına giremeyeceğine, melekler soru sorduğunda bütün soruları doğru cevaplayacağına inanılır (K.29).

Kaynak kişilerden tespit edilen bilgiler bağlamında eskiden cin, şeytan gibi varlıkların insanlara daha çok musallat olduğuna inanıldığı tespit edilmiştir. Günümüzde daha çok kırsal kesimde yaşanan yaşlı insanların gençlere “geceleyin dışarı çıkarsanız, dışarı su atarsanız destür isteyin” diye söylediğini gençlerin ise buna pek inanmadığı “batıl inanış” olarak görülmüştür.

2.9. Takvim ve Zamana Bağlı Halk İnanışları

Zaman insan yaşamının en önemli kavramlarından biridir. İnsan hayat çizgisinde ilerlerken aynı zaman diliminde, birbiri ardına olaylar yaşaması insanlarda zaman kavramının oluşmasına yol açmıştır. Zaman kavramını belirleyen insan, günleri, ayları ve yılları yaşadıkları olaylar üzerine temellendirmeye çalışmıştır. Bunun sonucu olarak da zaman etrafında birtakım inanış ve uygulamalar ortaya çıkmıştır.

Takvim ise insanoğlunun zamanı değerlendirmek için geliştirdiği sistemattir. Türkler dünden bugüne 12 hayvanlı Türk takvimi, Hicri takvim, Celali takvim, Rumi takvim, Miladi takvim gibi birçok takvim kullanmışlardır. Bu takvimi oluşturma biçimlerinde yaşadıkları coğrafya, inanışları, etrafında bulunan canlılar etkili olmuştur. Türklerin resmi kayıtlarında olmasa bile doğanın hareketlerine bakarak, atalarından duydukları ve kendi deneyimleri üzerine oluşturdıkları halk takvimi vardır.

Türk kültüründe zaman ve takvim etrafında birçok inanış ve uygulama oluşturmıştır. Bu inanış ve uygulamaların bazıları unutulmaya yüz tutarken bazıları canlılığını günümüze kadar sürdürmüştür.

2.9.1. Günün Saatleri ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

İlk çağlardan beri insanlar günü vakitlere ayırmışlardır. Bu vakitlerde yaşadıkları olay ve durumlara göre inanış ve uygulamalar geliştirmişlerdir. Sabah vakti bereketle, öğlen vaktini genellikle dinlenmeyle ikindiden sonra dar vakit denilen vakit ile geceyi korkutucu ve ürkütücü bulmuşlardır. Bu vakitlerde kötü ruhların, cin şeytan peri gibi varlıkların ortalığa çıkacağına, insanlığa musallat olacağına inanmışlardır. Bu yüzden gece vaktinin etrafında birçok inanış oluşmuştur.

1. Sabah ezanından önce evlerin pencereleri açılırsa o eve bereket yağacağına inanılır (K.1).
2. Sabah vakti herkesin rızkı dağıtıldığına inanılır. Bu yüzden d kk n sahibi iş yerine ne kadar erken giderse o gün işlerinin o kadar iyi olacağına inanılır (K.89).
3. Sabah vaktinin bereketli olduğuna bu yüzden iş yerlerinin erke açılması gerektiğine inanılır (K.27).
4. İkindi ile akşam vakit arası dar vakit olarak kabul edilir. Dar vakitte uyumaması gerektiğine uyuyan insanın korkutulacağına inanılır (K.1, K.2).
5. İkindiden sonra çocuğun kıyafetleri dışarı asılmaz. Çocuğun hasta olacağına inanılır (K.10).
6. Gece sakız çiğnenmemesi gerektiğine, gece sakız  iğneyenin ölülerinin etini  iğnediğine inanılır (K.1, K.2, K.3, K.4).
7. Gece dışarı su atılmaz atılırken dest r alınıp öyle atılması gerektiğine, yoksa cinler tarafından çarpılacağına inanılır (K.1, K.2, K.3, K.5).
8. Kırklı gelin gece yere ayak bastırılmaz. Hasta olacağına inanılır (K.65).
9. Kırklı bir gelin dar vakitte dışarı çıkmış. Kayınvalidesi “kızım dar vakitte kırklı gelin dışarı çıkmaz” demiş. Gelin inanmamış. Az sonra bir kedi görmüş “ayy ne güzel” kedi demiş. Kedi dönüp “kediyimdir kedi sen öyle zannet” demiş. Yeni gelinliğimizde bize bu hik yeyi anlatırlardı. Kızım dar vakitte cinler şeytanlar insanlara hayvan şeklinde g z k rlermiş.
10. Gece vakti el iş yapanın ömrünün kısılacağına inanılır (Karabüber, 2018 s.139)

Günün saatleriyle ilgili inanışlara baktığımız zaman eskiden “dar vakitte uyumaması”, bu saatlerde kırklı bebeğin dışarı çıkartılmaması” gerektiğine,

çıkartılırsa “cinlerin musallat olacağına” inanılmıştır. Günümüzde bu inanışa artık inanılmadığı “dar vakit” teriminin ortadan kalktığı tespit edilmiştir.

2.9.2. Haftanın Günleri İlgili İnanışlar

Günler, yaşanan durum ve olaylara göre olumlu-olumsuz ve uğurlu-uğursuz olarak yorumlanmıştır. Halk arasında cuma günü kutsal kabul edilmiş, cuma vaktinde herhangi bir iş veya temizlik yapılması iyi sayılmamış ve eli tutulacağına inanılmıştır. Cuma günü ile ilgili inanışların temelinde İslamiyet’le ilgili hususlar vardır. Müslümanların bu vakti ibâdet ile geçirmesi gerektiğine inanılır. Salı günlerinin uğursuz sayılmasının sebebi ise Hristiyanlığa dayanmaktadır (Eyüpoğlu, 2007, s. 64).

1. Her ne işe başlanırsa pazartesi veya perşembe günü başlanması gerektiğine, bu günlerde başlanan işlerin çabuk biteceğine ve hayırlı olacağına inanılır (K.10).
2. Salı günleri yeni bir işe başlanmaması gerektiğine inanılır (K.10).
3. Salı günü işe başlanırsa o işin sallanacağına hiç bitmeyeceğine inanılır (K.85).
4. Çarşamba ve Cuma günleri herkil¹⁶ kapağı açmanın bereketsizlik getireceğine inanılır (K.18).
5. Eskiden çarşamba günleri çamaşır yıkattırmazlardı. Çarşamba günü çamaşır yıkayanın çarpına öleceğine inanılır (K.1, K.18).
6. Perşembe günü çamaşır yıkamanın çok makbul olduğuna inanılır (K.1).
7. Kız isteme, söz, nişan gibi hayırlı işlerin perşembe günü yapılırsa o işin daha hayırlı olacağına inanılır (K.18).
8. Perşembe günü çamaşır yıkanırse zengin olacağına inanılır (K.85).
9. Cuma günleri kayıvalidem bize hurun (fırın) yaktırmazdı. Cuma günü ekmek yapan insanın sofrasından her gün deve başı kadar hamur eksileceğine inanılır (K.4).
10. Cuma günleri çamaşır yıkamanın iyi olmadığına inanılır. Bizim köyde Halime adında bir kadın vardı. Çok çocuğu vardı. Bir gün “bu kadar çocuktan bıktım” artık diye birisine dert yanmış. O kadın da “cuma günü çamaşır yıkayan kadının çocuğu ölür derlerdi eskiler. Cuma günleri çamaşır yıka”

¹⁶ Herkil: Buğday, arpa gibi tahılların ve unun saklandığı yer.

demiş. Halime'nin bütün çocukları öldü zamanla. Cuma günü çamaşır yıkayanın çocuğunun öleceğine inanılır (K.18).

11. Cuma günleri ev süpürülmeyeceğine inanılır (K.1, K.4, K.35).

12. Cuma günü ve akşamı ev temizlemenin günah olduğuna inanılır (K.85).

13. Bir tarlayı cumartesi gün kazmaya başlarsan çabuk biteceğine inanılır. (K.35).

Günümüzde günlük işlerin hani gün yapılacağına dair inanışların giderek azaldığı tespit edilmiştir. Çünkü artık çamaşırlar elde değil makinelerde yıkanmaya başlamıştır. Herkil kullanımı ortadan kalkmıştır. Artık insanlar ekmeklerini fırınlardan satın almaya başlamıştır. Kız isteme söz, nişan gibi hayırlı işler ise artık perşembe değil genellikle herkesin tatil günü olan pazar günleri yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda günlük hayatın değişmesi ve gündelik işlerin yapılma şeklinin değişmesi, inanışları da etkilemiştir.

2.9.3. Dini Gün, Gece ve Bayramlarla İlgili İnanışlar

Dini gün ve gecelerle ilgili inanışlar genellikle İslamiyet kaynaklıdır ve atalar kültürüyle de ilişkilidir. Bu gecelerde insanların ibâdetlerine yoğunlaşması gerektiğine, yoğunlaşmazsa başına bir bela geleceği düşünülmüştür. Ayrıca atalar kültürünün etkisiyle bu gecelerde ölmüş olan ata ruhlarının evleri ziyaret edeceği düşünülmüştür. Bu düşüncelerin sonunda dini gün ve gecelerin etrafında inanışlar oluşmuştur.

1. Üç aylarda, kandil günlerinde tarlaya ne ekersen onun bitmeyeceğine inanılır. Benim babam bir arefe günü tarlaya ekin ekmiş. Sonra bakmış herkes teke çorbasından¹⁷ geliyor. Herkes “mübarek günde tarla sürülmez, tohum ekilmez” demişler. Babam ekmeyi bırakmış ama bizim o tarlada yedi sene ot dahi bitmedi (K.10).
2. Mübarek gecelerde ölülerin bacaya geldiklerine inanılır. Bu yüzden yağlı yiyecekler yapıp bacayı yağ kokutmak gerektiğine ve bu yapılan yiyeceklerin “ölenlerin canı için” dağıtılması gerektiğine inanılır (K.18).
3. Kandil gecelerinde ölülerin evleri ziyarete geldiğine, bu yüzden tütsü yakılıp tütürülmesi gerektiğine inanılır (K.20).

¹⁷ Tekke çorbası : Şeyh Ahmet türbesinde Arefe günleri çorba dağıtılır. Bu olaya tekke çorbası denir.

4. Kurban Bayramı tekbirli bayram olduğu için tekbir çıkana kadar hiçbir iş yapılmaz (K.69).

Dini gün ve gecelerde “tarlaya tohum ekersen bitmez” inancı kırsal kesimlerde etkisini sürdürmektedir. Bu inanın temelinde İslamiyet inancı vardır. Çünkü mübarek gün ve kandil gecelerinin ibâdetle geçirilmesi gerektiğine inanılmıştır. Mübarek gün ve gecelerde yağlı yiyecekler yapıp kokutmak kırsal kesimlerde halen yaşlılar tarafından yapılmaktadır. Şehirlerde ise bu uygulama yerini kandil simitlerine bırakmıştır. İnsanlar yağlı bir şey yapıp dağıtmak yerine kandil simidi dağıtmaktadırlar. Bu bağlamda bazı inanışların şekil değiştirerek devam ettiği görülmektedir.

2.10 Halk Takvimi ile İlgili Halk İnanışları

Halk takvimi sıcak, soğuk devirler, günler, aylar ve mevsimler gibi salt bir zaman sınırlandırılması değil bunlarla birlikte o coğrafyanın tarım hayvancılık meteorolojisi üzere deneyimlerini ve inanışlarını aktaran bir sistemdir (Alparslan, 2018, s. 29).

Teknolojinin gelişmediği eski dönemlerde, insanların hayatları yapacakları işleri doğrudan doğa olaylarına ve diğer hayvan, bitki gibi diğer canlılara bağlıydı. Doğayı, diğer canlıları gözlemleyen insan zamanla ilkim tahminlerinde bulunmaya başladı. Bu tahminler deneme-yanılma yoluyla gittikçe çoğaldı. Nesilden nesile aktarıldıkça çeşitlendi. Zamanla doğruluğu kesinleşen inanışlar, zamana yenilmedi ve günümüze kadar aktarıldı. Yörede hava tahminleriyle ilgili derlenen inanışlar şu şekildedir:

1. Ayva çok olursa ve kavak ağacı yapraklarını alttan dökmeye başlarsa o yıl kışın çok olacağına inanılır (K.66).
2. Mantar çok olursa kışın çok soğuk geçeceğine inanılır (K.66).
3. Meşe pelütleri çok olursa o sene kışın çok çetin geçeceğine inanılır (K.69).
4. Alıç çok olursa kışın çok çetin geçeceğine inanılır (K.70).
5. İncir, ceviz, kestane ve kavak ağacının uğursuzluk getireceğine inanılır (Halıcı, 2016, s.79)

Meşe pelütlerinin, mantarın, alıçın ve ayvanın, çok olduğunda kışın uzun geçeceğine dair inanışlar daha çok deneyip yanılma yöntemiyle ortaya çıkan inanışlardır. Bu

inanişlara daha çok kırsal kesimde yaşayan ve yaşlı insanlar tarafından inanıldığı tespit edilmiştir. Çünkü şehirde yaşayan insanlar zaman içinde kırsalda yaşayan insanların düşünlerinden uzaklaşmıştır. Ayrıca teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanlar hava durumunu TV'den seyretmeye başlamışlardır. Bir sene sonraki hava durumundan haberdar olma imkânı buldukları internet sayesinde bu inanişlar unutulmaya yüz tutmuştur. Fakat bu inanişlar tarımla uğraşan insanlar tarafından uygulanmaya ve aktarılmaya devam etmektedir.

2.10.1 Hıdırellez ile İlgili İnanişlar

Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuğuna inanılan gün için kullanılan isimdir. Aynı zamanda yazın gelmesinin karşılandığı, kutlandığı bayramlardan bir tanesidir.

Türk inanişlarına göre Hızır, ölmezlik sırrına ermiş bir peygamberdir. Hızır, Tanrı'nın yeryüzünde dolaşan, darda kalanın yardımına koşan güçlü ve yardımsever elçisidir. 5 Mayıs 6 Mayısı bağlayan gece Hızır'ın yeryüzüne uğradığı bilinmektedir. Hızır'ın özellikle o dönem içerisinde darda kalanın yardımına koşacağına, dilek tutanın dileklerini yerine getireceğine, evlere bolluk bereket getireceğine inanılır (Turan, 2008, s. 93).

1. Hıdırellez'de süt mayalanıp yoğurt olursa bereketli olacağına inanılır (K.4, K.5, K.6).
2. Hıdırellez gecesi bereket yağdığına inanılır. Hıdırellez gecesi sabaha karşı kapıların pencerelerin açılması gerektiğine, eve bereket yağacağına inanılır (K.37).
3. Benim teyzem Hıdırellez günü kuyudan su getirmeye gitmiş. Gelirken yolda bir yaşlı adam su istemiş. Teyzem de kovayla adama su içirmiş. Eve gelmiş o suyla yayık kurmuş ¹⁸Normalde çok az yağ çıkması gerekirken çokça yağ çıkmış (K.18).
4. Hıdırellez gecesi gül ağacına dilek yazılıp asılırsa diklerin kabul olacağına inanılır (K.45).
5. Hıdırellez gecesi dut ağacının dibine upuzun yatıp dilek dileyip gece orada uyursan dileğinin kabul olacağına inanılır (K.18).

¹⁸ Yayık : Tereyağı yapılan yayık.

6. Hıdırellez gecesi herkildeki¹⁹ un dümdüz yapılır. Sabah kalkınca o yaptığı düzlük bozulursa Hızır'ın uğradığına inanılır (K.18).
7. Hıdırellez gecesi cüzdanına para koyulur ve o para hiç harcanmaması gerekir. O paranın bereket getireceğine inanılır (K.12).
8. Hıdırellez gecesi dilek tutulup hiç mayasız bir hamur mayalanır. Mayasız yoğurt mayalanır. Tutarsa Hızır'ın uğradığına inanılır. Ayrıca o gece bir dilek dilenip , o dilek bir kağıda çizilip gül dibine dikilir (K.81).
9. Hıdırellez gecesi hurma yenilip çekirdeği cüzdanın içine koyulursa paranın çok bereketli olacağına, cüzdanın bereketli olacağına inanılır (K.45).
10. Hıdırellez günü ataş yakıp üzerinden “gel hayrım git günahım” diyerek atlanması gerektiğine inanılır (Karabüber, 2018 s. 144).
11. Hıdırellez soğan kabuklarının içinde yumurta haşlanır. Soğanın kabuklarının rengi çıkar. O yılın bereketli olacağına inanılır. (Karabüber, 2018 s.144)

Hıdırellez etrafında oluşan inanışlar genellikle sıkıntıların gideceği, darda olanın rahata ereceği, bolluk bereket ve dileklerin gerçekleşeceği ile ilgilidir. Hızır'la ve Hıdırellez'le ilgili inanışlara herkes tarafından inanıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu uygulamaları yapanların genellikle kadınlar olduğu görülmüştür.

2.10.2. Nevruz ile İlgili inanışlar

Nevruz, kışın bitişini ve yazın gelişini temsil eden bir bahar bayramıdır. Türk dünyasında kutlandığı gibi dünyanın çeşitli yerlerinde de kutlanmaktadır. 21 Mart tarihine tekabül etmektedir. Nevruz ilk zamanlardan beri bolluğu bereketi, yeni bir yılı çağrıştırmaktadır. Nevruz'da yaratılış, türeyiş, doğanın canlandırmasını anlamlandıran birçok uygulama gerçekleşmektedir. Nevruz Hz. Âdem'in çamurdan yoğurulduğu, Hz. Havva ile buluştuğu, Nuh'un gemisinin kıyıya vardığı ve Hz. Yusuf'un kuyudan kurtulduğu gün olduğuna inanılır.

Kastamonu'da Nevruz mart dokuzu olarak bilinir. Kastamonu'da nevrüz ile yapılan uygulamalar unutulmuştur. Bu yüzden çok az inanış ve uygulama tespit edilebilmiştir. Tespit edilen inanışlar şunlardır:

1. Eskiden bizim çocukluğumuzda okul yoktu. Hoca mektebi vardı, hoca bizi kaya üstüne getirirdi. Orada yumurta pişirirdi. Menekşe toplar o menekşelerle

¹⁹ Herkil: buğday ve arpa koyulan tahtadan yapılan eşya

yumurtaları boyardık. Oyunlar oynardık. Tam bir bayram havasındaydı. 15, 16 yaşındaki gençler ateş yakar, üstünden atlardı (K.15).

Bütün Türk dünyasında kutlanan Nevru'un eskiden köylerde kutlandığı tespit edilmiştir. Nevruz'u kutlayanların daha çok çocuk ve gençler olduğu bilinmektedir. Zamanla Nevruz kutlamanın unutulduğu, sorulduğu zaman etnik bir kökenin bayramı olarak hatırlandığı gözlenmiştir.



3. KASTAMONU HALK İNANIŞLARININ İŞLEVLERİ

İşlevsel halk bilimi kuramı sözlü alan araştırmalarında gelenekte yer alan sözlü ürünlerin işlevinin çözümlenişi bakımından çok önemlidir. Çünkü işlevsel halkbilimi kuramı sadece halkbilimi ürünleri metinlerinin değil, bu metinlerin oluşturuldukları, yaratıldıkları, uygulandıkları ve yeniden yaratılıp oluştukları bağlamları da ele alır. Bağlam sadece metinle değil halkbilimi ürününü icra eden, anlatan, uygulayan ve uygulanan ortamla da alakalıdır. Bir halkbilimi ürününün toplum için neden önemli olduğunu anlamak için onun işlevinin ne olduğunu bilmek gerekir. Halkbilimi ürünleri uygulanırken aynı zamanda bize geçmiş yaşantılar hakkında bilgi verir. Bu bilgi hayatta karşılaşılabilecek birçok sorunun çözebilecek güçtedir. Halkbilimi ürünlerinin işlevinin önemi burada devreye girer. Çünkü işlev halkbilimi ürünlerinin ne gibi ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıktığını, kimlerin bu ürünlerin nasıl uyguladıklarını, hangi sorunlarla karşılattıklarında uyguladıklarını, zamana göre bu ürünleri nasıl değişip dönüştürdükleri hakkında bilgi verir. Halkbilimi ürünleri bünyesinde tek bir işlevi değil birden fazla işlevi barındırır. Bu yüzden halkbilimi ürünlerinin işlevi üzerinde yapılan araştırmalar arttırılmalıdır.

İşlevsel Halkbilimi Kuramı, halkbilimi çalışmalarından dünden bugüne kullanılan en yaygın teorilerden birisidir. İşlevsel kuram veya yöntem halk edebiyatı ürünlerini bağlam merkezli veya icra merkezli olarak araştırır ve incelemeye alır. İşlevsel yöntemi “Antropolojik Yöntem” olarak da tanımlayan araştırmacılar bu yöntemin folklor çalışmalarını farklı zemine oturtan önemli bir yaklaşım olduğunu ifade etmektedirler (Ekici, 2018, s. 87).

İşlevsel yöntemin hareket noktası halk bilgisi ürünlerinin metinleri değil, bu metinlerin oluşturuldukları, yaratıldıkları ve nakledildikleri bağlamdır (Ekici, 2004, s. 119). Bu bakımdan işlevsel yöntem, “Bir halk edebiyatı ürününün anlatılması veya aktarılmasının nedeni nedir? Anlatıcının ürünü yaratması ve aktarmasının nedenleri nelerdir? Dinleyicilerin o halkbilimi yaratmasının dinlemesi veya anlamaya çalışmasının nedenleri nelerdir? Yaratılan metnin veya yapılan uygulamanın ortaya çıkması ve icrasında başka etkenler var mıdır?” gibi sorulara cevap aramaktadır. Dolayısıyla bir folklor unsurunun anlatan, dinleyen, ortamın anlatıcı ve dinleyici üzerindeki etkisi ile folklor ürününün insan yaşamındaki rolü anlamı önemini ifade

eder. Bu bakımdan folklorun farklı işlevleri olduğu ve bunları bilmenin önemli olduğu belirtilir

İşlevsel Halkbilimi Kuramının kurucuları B. Malinowski ve A. Reginald Radcliffe adlı araştırmacılarıdır. Malinowski, kültürü aletlerden ve tüketim mallarından, çeşitli toplumsal gruplaşmalar için yapılan anayasal belgelerden, insana özgü düşünce ve becerilerden, inançlardan oluşan bütünsel bir toplam olarak tanımlamıştır (Çobanoğlu, 2019, s. 252). Malinowski'ye göre her kültürel yaratmanın temelinde insanın temel ihtiyaçları yer alır. Bu temel ihtiyaçlar beslenme, üreme, güvenlik, hareket, büyüme, metabolizma ve sağlık gibi ihtiyaçlardan oluşmaktadır. Birey bu ihtiyaçları karşılarken ortaya bazı zanaatlar çıkar. Bu zanaatları gerçekleştirmek isteyen birey kendini kültürel yaratmaların içerisinde bulur ve ona hizmet etmeye başlar. Bu da kültürel yaratmaların işlevleriyle yakından ilgilidir. Malinowski işlevin, kültürel yaratmaların bir toplumun ihtiyaçlarını iş birliği yaparken veya tüketim esnasında yapılan etkinliklerle karşılaması şeklinde ortaya çıktığını savunur (Çobanoğlu, 2019, s. 254). Bu bilgilerden hareketle halk edebiyatı yaratmalarının insanların ortak kurdukları hayat düzenleri içerisinde ortaya çıktığını ve hayat düzeni içerisinde ortaya çıkan bu ihtiyaçların halk edebiyatı ürünlerine, yaşam felsefelerine, üretim tüketim faaliyetlerine ve toplumsal değerlerine etki ettiğini söylemek mümkündür.

İşlevsel Halkbilimi Kuramı'nın önde gelen temsilcilerinden biri de William Bascom'dur. Bascom, halk edebiyatı yaratmalarının işlevleri konusunda araştırmalardan yararlanarak bir model oluşturur. Bu çalışma modelini "The Journal of American Folklore" dergisinde 1954 yılında "Folklorun Dört İşlevi" adlı bir makaleyle yayımlar. W. Bascom bu makalede folklorun dört işlevi olduğundan bahseder. Bascom'a göre halk edebiyatı ürünlerinin işlevleri en basit şekliyle şöyle sıralanabilir:

1. Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi
2. Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme işlevi
3. Eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması işlevi
4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi (Bascom, 2013, s. 78-83).

Bascom'un belirlediği dört işleve ilaveten Türk halkbilimci İlhan Başgöz bir madde daha eklemiş ve beşinci işlevin "protesto işlevi" olduğunu ileri sürmüştür (Başgöz 1996, s. 1-4).

Bascom'un ve İlhan Başgöz'ün tespit ettiği işlevlerin dışında halk inanışlarının bağlamına göre inanışların başka işlevleri de tespit edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Kastamonu'da yapılan derlemeler sonucunda tespit edilen halk inanışları işlevsel halkbilimi kuramı bağlamında incelenecektir.

3.1. Hoşça Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi

Bascom, folklorun en önemli işlevlerinden birinin hoşça vakit geçirmek, eğlenmek ve eğlendirmek olduğunu, çoğu gülme unsurunun altında da derin anlamlar bulunduğunu ve ayrıca bu durumun fantezi ve hayal içinde de geçerli olduğunu ifade etmiştir (Bascom, 2013, s. 78-83).

Kastamonu'da derlenen halk inanışlarının, "Hoşça Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi" ile ilgili örneklerine genellikle rastlanmamaktadır. Çünkü inanışlar, daha çok güven, motivasyon, yasak ve eğitim işlevleriyle kullanıldığından herhangi bir gülmece unsuruna yer verilmemiştir. Bu açıdan inanışların masal, destan, efsane ve fıkra gibi türlerden bu konuda farklılık gösterdiği söylenebilir. Ancak bazı inanışların işlevi doğrudan eğlenme eğlendirme olmasa bile, insanların bir araya gelerek bu inanışları uyguladıklarında hoşça vakit geçirdikleri de tespit edilmiştir. Bu yüzden bazı inanışların örtük işlevleri arasında hoşça vakit geçirme eğlenme ve eğlendirme işlevi görülür. Bu inanışlar şu şekildedir:

1. Kadın hamile kaldığı zaman iki minderin altına bıçak ve makas koyarlar.

Kadın haberi olmadan bıçağa oturursa erkek, makasa oturursa kız olacağına inanılır (K.1-K.50)

Bu inanışın uygulanışı genellikle kadınlar arasında yapılır. Uygulanırken kadınlar kendi arasında "ben biliyorum makasa oturacak", "hayır bıçağa oturacak" diye yorumlar yapılır. Hamile kadın hangi mindere oturursa tahmini doğru çıkan taraf sevinir. Ortamda gülüşmeler, şakalar ortaya çıkar. Böylelikle ortamda hem cinsiyet tahmin edilirken hem eğlenilip hoşça vakit geçirilmiş olunur.

3.2. Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi

Bascom, folklorun ikinci önemli işlevinin kültürün onaylanması, ritüellerin ve kurumların doğrulanması olduğunu belirtmiştir. Bu işlev folklor ürünlerinde yer alan içerik ve mesajların, ritüel ve merasimlerle toplumun içinde bulunan bireyler

tarafından benimsenmesi anlayışına dayanır. Toplumca benimsenmiş olan değerler, toplumsal kurallar, merasimler ile kuşaktan kuşağa aktarılmış olur. Bu bağlamda Kastamonu’da derlenen inanışlar ve uygulamalar folklorun “değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme işlevi” ile örtüştüğü görülmüştür. Bu işleve şu örnekler verilebilir şekildedir:

1. Çocuğa bir isim koyulmak istenince kararsız kalınırsa Kur’an’ı Kerim’den rastgele bir sayfa açılırdı. Kararsız kalınan isimlerin harflerinden hangisi o sayfada çok ise çocuğa o isim verilirdi (K.10).

Kastamonu kültüründe geçmişte çocuklara genellikle evin büyükleri isim beğenip koyardı. Ama zamanla anne ve babalar çocuklarına kendi uygun gördükleri isimi koymak istemeleri aile içinde bir çatışmaya neden olmaktadır. Bu çatışmayı engellemek için toplumun büyük manevi değeri olan Kur’an-ı Kerim açmak ve oradaki harflerin fazlalığına göre kararsız kalınan isimlerden birini seçmek hem aile içindeki çatışmanın engellerken hem de inanışların törelere destek verme işlevini ortaya çıkarmaktadır.

1. Çocuğa Kur’an’dan isim beğenilip koyulur (K.1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9).
2. Çocuklara doğdukları zamana ve mekâna göre isim koyulur. Mesela Kadir, Berat, Arife gibi (K.59).
3. İsim koyarken dinimize uygun olması gerekir. Kur’an’da geçen bir ad koymak gerekir. Fakat Kur’an’da geçiyor diye her ismin de koyulması doğru değildir. Anlamı ve güzel olmasına dikkat etmek gerekir (K. 14).
4. Çocuğun göbek bağı Kur’an Kerim içine koyulursa hafız ve âlim bir kişi olacağına inanılır (K.1, K.2, K.10, K.20)

Çocuklara isim verme konusunda özellikle Kuran-ı Kerim’den isimler seçilmesi ve kandil isimlerinin tercih edilmesi, çocuğun göbeğinin Kuran-ı Kerim’in içine konulması gibi örnekler ve uygulamalar Türk toplumunun İslamiyet kabul etmesiyle birlikte toplum hayatına giren inanışlardır. Bu inanışlar toplumunda atadan toruna geçen değerler ve töreler haline gelmiştir. Günümüzde anne ve babalar “modern, değişik isim bulma” arayışındayken bile Kur’an-ı Kerim’e ve İslam dinine uygunluğuna dikkat edilmeye çalışıldığı gözlenmektedir. Dolayısıyla bu örnekler folklorun “Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi” ile uyduğu gözlemlenmektedir.

1. Eskiden yağmur duası için türbelerde toplanıp dualar edilirdi. Kurbanlar kesilirdi. Açlar doyurulurdu. Fakirlere yardım edilirdi. Genellikle duayı harama kuşak çözmemiş, kul hakkına girmemiş, kimseyle dargın olmayan insana yaptırırlardı. Yağmur duası edilmeden önce taş toplanırdı. Bu taşlar genellikle ayak basılmamış yerden ve yaslı olmasına dikkat edilirdi. Yağmur duasına mutlaka çocuklar getirilirdi. Çünkü onların duasının daha çok kabul olacağına inanılırdı. Aynı şekilde hayvan yavruları annelerinden ayrılırdı. Onların feryatlarına acıyıp Allah'ın yağmur yağdıracağına inanırlardı (K.69).

Yağmur duasına katılan bir birey kuraklığın sebebinin insanların işlediği günahların sonucu olarak Allah'ın kullarına verdiği bir ceza olarak görür. Allah'ın affına sığınmanın yolunun kurban kesmekten, fakirlere yardım etmekten geçtiğini öğrenir. Harama el uzatmanın, kul hakkına girmenin büyük günahlar olduğunun farkına varır. Ayrıca toplum içinde nasıl davranılması gerektiğinin, giyimin kuşamın nasıl olması gerektiğinin, adap kurallını öğrenir.

3.3 Eğitim veya Kültürün Gelecek Kuşaklara Aktarılması İşlevi

Bascom, folklorun üçüncü işlevinin “eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak eğitilmesi” olduğunu ifade eder. İnanışların ve uygulamaların folklorun bu işlevi ile örtüştüğü görülmüştür. Çünkü inanışlar aynı zamanda insanların hayatta karşılaştığı sorunlarla nasıl başa çıkması gerektiği konusunda yol göstericidir. Bu işleve şu inanışları örnek verebiliriz.

1. Doğum yapacak olan kişiye sürekli hurma yedirilir. Hz. Meryem hurma ağacının altında sürekli hurma yemiştir. Ondan kolay doğum yaptığına inanılır (K18, K.87).
2. Hacdan bir ot getirilir. Fatma Ana otu diyorlardı herhâlde tam hatırlamıyorum. O ot doğum sırasında suyun içine atılmış. Doğum yaparken açılmış, ot açılınca rahminde açılacağına doğum olayının kolay olacağına inanılır (K.86).
3. Her insanın bir yıldızı olduğuna inanılır. Eğer yıldızların hepsi sanki bir araya toplanmış gibi olursa o zaman bir felaket olacağına, deprem olacağına inanılır. Biz 98 depreminin olduğu akşamdan bir önceki akşam eşimle balkonda otururken eşime yıldızlar sanki hepsinin bir yere toplandığını eşime

söylediğimde o da bana eskiden ninesinin ‘yıldızlar bir araya toplanırsa deprem olur’ dediğini söylemişti. Öyle de oldu (K.68).

4. Kız isteme, söz, nişan gibi hayırlı işlerin perşembe günü yapılırsa o işin daha hayırlı olacağına inanılır (K.18).

Bu bilgilerden hareketle rahat bir doğum için hurmanın ve Fatma Ana otunun iyi geldiği ve gök cisimlerine göre gelecekle ilgili yorum yapma gibi bilgiler folklorun “eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak eğitilmesi” işleviyle örtüşmektedir.

4.3 Kişisel ve Toplumsal Baskılardan Kaçıp Kurtulma İşlevi

Bascom’un folklorun işlevleri olarak belirlediği dördüncü ve son işlev ise “kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma işlevidir. Folklor ürünlerine toplumsal ve kişisel baskılardan kaçmak için ya da söz konusu baskılar nedeniyle ifade edilemeyen hususları dile getirmek için başvurulduğu görülmektedir. Kastamonu’da derlenen halk inanışlarının bazılarında kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma işlevi” ile örtüştüğü görülmektedir. Bu işleve daha çok kısırlığa çözüm bulma ile ilgili inanışlarda rastlanıldığı görülmektedir. Çünkü toplum evli olan bireylerden çocuk sahibi olmalarını beklemektedir. Bu beklenti evli bireyleri, çözüm aramaya yönlendirmektedir. Türbe ziyaret etmek, adak adamak ve bunların sonucunda çocuk sahibi olacağına inanmak “kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma işlevi”ne örnek olarak gösterilebilir.

Folklorun dört işlevi dışında genel anlamda farklı coğrafyalarda yaşanan, yaşatılan ve uygulanan inanış ve ritüellere bakıldığında inançlar, bir milletin ortak paydasını oluşturur ve milli birlik, beraberlik ve kolektif kimlik ilişkisini kurar. Halk inanışları, sağladığı yararlar düşünüldüğünde ise inanışların bireylere terapi, topluma düzen fayda sağladığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle halk inanışlarının işlevi Bascom’un belirlediği dört işlev ile sınırlı kalmamaktadır. Halk inanışlarının birçok işlevi vardır.

Halkbilimi ürünlerin işlevleri üzerinde birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında “Kültürlerin Varlıklarını Devam Ettirmeleri Bağlamında Halk Edebiyatı Ürünlerinin Taşıdıkları Fonksiyonlar” (Eker, 2013) ,“Folklorda Örtük ve Bozuk İşlev” (Aça ve Yolcu, 2017) , “Türk Halk İnanışlarının Güncel Değeri”(Eroğlu,

2006) “Türkmen İrımları (halk inanışları) ve İşlevleri (Gökçimen, 2010) isimli çalışma incelenmiştir. Konuyla ilgili çalışmalar ve gözlemler neticesinde halk inanışlarının aşağıdaki işlevlere de sahip olduğu görülmüştür.

3.5 Doğayı Koruma İşlevi

İnsanoğlu dünyadaki ilk anından itibaren doğayla karşı karşıya kalmıştır. Akıllı ve bilgisi sayesinde doğayı kendi lehine kullanmayı başarmıştır. Bazen dağları manevi bir sığınak, suları ve bitkileri hastalıklara şifa, gök cisimlerini gelecekte haber almak için kullanmıştır. İnsanın doğayı kendi yaşamına uyarlaması doğadaki birçok varlık etrafında inanış ve uygulama oluşmasına yol açmıştır. Bu inanışların şekillenmesi ile birlikte insanoğlu hem kendisinin hem de doğanın geleceğini teminat altına almıştır (Karakaş, 2020, s. 10).

Tezde inanışların doğayı koruma işlevi ile ilgili şu örnekler verilebilir:

1. Yedi tilki vuran cennet yüzü görmeyeceğine inanılır (K.13).
2. Kurbağaya bakılmaz, dokunulmaz, taş atılmaz siğil atar derler (K.18).
3. Akan su pisletilirse cinlerin musallat olacağına inanılır (K.87).
4. Yaş ağaç kesenin ömrünün hayrını görmeyeceğine inanılır (K.59).

Tespit edilen inanışlar incelendiğinde “insanın başına bir iş geleceği” düşüncesi hayvanlara zarar vermeyi, yaş ağaç kesilmesini, suyun kirletmeyi engellediği tespit edilmiştir.

3.6 Doğa olaylarını tahmin etme işlevi

Çiftçilikle uğraşan insan işi gereği sürekli doğa ile içli dışlı olmak zorundadır. İnsanoğlunun, teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin tek hükmedemediği şey doğanın kendisine ne sunacağını bilememesidir. Bu yönüyle doğa karşısında aciz kalan insanoğlu halk inanışlarını “doğa olayları hakkında fikir yürütme işlevine” sığınmaktadır. Bu işleve şu inanışlar örnektir.

1. Ayva çok olursa ve kavak ağacı yapraklarını alttan dökmeye başlarsa o yıl kışın çok olacağına inanılır (K.66).

2. Mantar çok olursa kışın çok soğuk geçeceğine inanılır (K.66).
3. Meşe pelütleri çok olursa o sene kışın çok çetin geçeceğine inanılır (K.69).
4. Dolu yağarken dinmesi için Fetih Süresi okumak gerekir (K.18).
5. Alıç çok olursa kışın çok çetin geçeceğine inanılır (K.70).

Tespit edilen inanışlar incelendiğinde, insanların doğayı yorumlayarak önlem almasına, doğayla mücadele etmesine yardımcı olduğu tespit edilmiştir.

3.7 Gelecek Tehlikelere Karşı Koruma işlevi

İnsanlar korku duyduklarında ve çaresiz kaldıklarında halk inanışlarının koruyucu işlevine sığınmışlardır.

1. Kırklı bebek yalnız bırakılacağı zaman yanına, Kuran-Kerim bıçak, maşa, süpürge koyulur. Bu eşyaların çocuğa musallat olabilecek kötü ruhlardan koruyacağına inanılır (K.1, K.2, K.3).
2. Kırklı bebek kırk gün içinde kimi görse o evden gidince nazardan korumak için yıkanması gerektiğine inanılır. “Biz eskiden öyle bir şey bilmezdik. Çocuk çok durmazsa aman birisi geldi de onun nazarı değdi diye çocuğu öyle yıkardık. Ben de Hatip köylülerden öğrendim. Kızım bir şeyin önlemimi olmasan alacaksın olduktan sonra hiç faydası yok” (K.13).

Tespit edilen inanışlar incelendiğinde insanlar bu inanışları uyguladıkları zaman kendilerini koruma aldıklarını düşünmüşlerdir. Korku ve çaresizlik duygusu insanı sürekli tedirgin etmektedir. Bu inanışları uygulamak insanları rahatlatmaktadır.

3.8 Toplumsal Statüyü Koruma ve Sürdürme İşlevi

Bir bireyin en büyük hedeflerinden birisi de toplum içinde sevilen, saygı duyulan bir statüye sahip olmak istemesidir. Çünkü statü bireyin çevresindeki insanların kendisine nasıl davranacağını belirler.

Kastamonu’da ölen kişinin arkasından kırkıncı gün ruhu için ekmek dağıtma inanışı varlığını sürdürmektedir. Bu inanışın sürdürülme sebebi hem ölüye duyulan saygıyla alakalı hem de toplum tarafından “bak bir ekmeğini, helvasını bile dağıtamadılar” diye toplum tarafından eleştirilme sıkıntısıdır. İnsanlar toplum tarafından eleştirilmemek ve toplumda küçük düşmemek için bu inanışları sürdürmektedirler.

3.9 Gerilimi Azaltma İşlevi

Halk inanışlarının işlevlerinden birisi de gerilimi azaltma işlevidir. Toplumsal kurallar ve hayat şartlarının oluşturduğu gerilim insanları mutsuzluğa, çaresizliğe, suçluluk duygusuna yöneltmektedir. İnsanlar hayatta karşılaştıkları birçok sorunu çözmek ve üzerlerindeki gerilim duygusunu azaltmak için inanışlara başvurmuşlardır.

1. Eskiden türbelerde toplanıp dualar edilirdi. Kurbanlar kesilirdi. Genellikle duayı harama kuşak çözmemiş, kul hakkına girmemiş, kimseyle dargın olmayan insana yaptırırlardı. Yağmur duası edilmeden önce taş toplanırdı. Bu taşlar genellikle ayak basılmamış yerden ve yaslı olmasına dikkat edilirdi. Yağmur duasına mutlaka çocuklar getirilirdi. Çünkü onların duasının daha çok kabul olacağına inanılırdı. Aynı şekilde hayvan yavruları annelerinden ayrılırdı. Onların feryatlarına acıyıp Allah'ın yağmur yağdıracağına inanılırdı (K.69).

Kuraklık bütün insanlığın ortak sorunudur. İnsanlar genellikle kuraklığın sebebini işledikleri günahlar sonucu Allah'ın kendilerine verdiği ceza olarak görmüşlerdir. Bu düşünce ve kuraklık karşısındaki çaresizlik insanlarda ister istemez bir gerilim duygusu yaratmaktadır. İnsanlar Allah'ın kendilerini affetmeleri ve kendilerine yağmur vermesi için yağmur duasına çıkmakta, yağmur duasında açları doyurarak çocuk ve hayvanları yağmur duasına getirerek Allah'ın merhameti sığınmaktadırlar. Bütün bu uygulamalar halk inanışlarının insanlardaki gerilim duygusunu azaltma işlevine örnektir.

3.10. Şifa Bulacağına İnanarak Rahatlatma İşlevi

Halk inanışlarının önemli işlevlerinden birisi kusurları düzeltip hastalıkları iyileştirmesidir. Halk inanışlarının şifa işlevine şu inanışlar örnektir;

1. Nisan yağmurundan içen insanın şifa bulacağına inanılır (K.1, K.2, K.81).
2. Yılın ilk yağın dolusunu yemenin şifa olacağına inanılır (K.33).

Nisan yağmurun diğer aylardaki yağın yağmurlara göre daha rahmetli ve şıfalı olduğuna inanılır. İnsanlar buna inanarak nisan ayında yağın yağmurların altında kova vb. şeyler koyarak bu sudan içerek vücutlarının daha şıfalı olacağına inanılır.

3.11. Bireyleri Manevi Olarak Rahatlatma İşlevi

Tespit edilen bir diğer işlev olan “bireylere manevi rahatlama sunma işlevi”ne örnek olarak şu inanışlar verilebilir:

1. Kastamonu’da damat kınasında damat leblebisi dağıtılır. Bu leblebiden çok yiyenin kısmetinin açılacağına inanılır (K.31)

Toplumun bireye dayattığı sorumluluklardan birisi de evliliğdir. Toplumun evlilik için belirlediği bir yaş sınırı vardır. Bu sınırı aşan insanların kısmeti kapalı olduğuna inanılır. Bir takım kısmet açma inancı ve uygulamaları vardır. Damat leblebisi yemek de bu inanışlardan birisidir. Damat leblebisi yedirilerek kısmeti açılacağı düşünülür ve bireyde manevi olarak bir rahatlatma yaratır.

1. Tilki uğurlu sayılır. Tilki görenin işinin rast gideceğine inanılır (K.1, K.54).

Tilki görmenin uğur getireceğine inanan birey önünden tilki geçtiği zaman, bütün olumsuz düşünceleri kafasından atarak olumlu düşünmeye başlar buda bireyin stresinin azalmasına yol açmaktadır.

3.12. Olumlu Olayları Olumsuzla Dönüştürme İşlevi

Halk inanışlarının birçok olumlu, insana faydalı işlevleri olduğu gibi, insanlar üzerinde kötü olumsuz etkiye sahip olabilecek işlevleri de vardır. Bunları şu örnekler ile açıklayabiliriz:

1. Dini nikâh kıyılırken ortamda bulunan birisi ellerini birbirine bağlarsa o çiftin bağlanacağına, birlikte olamayacağına inanılır (K.5).
2. Dini nikâh kıyılırken ortamda ki bir insan bir ipe düğüm atarsa o çiftin bağlanacağına, birlikte olamayacağına inanılır (K.6).
3. Dini nikâh kıyılırken o ortamda bulunan birisi yüzüğünü takip çıkartsa bile o kişi arasında soğukluk olur (K.7).

İnsan hayatında evlilik en önemli dönüm noktalarından birisidir. Bazı kötü niyetli insanlar, evlenecek olan çiftlerin mutluluğunu bozmak için halk inanışlarını kötü yönde uygulamaktadırlar. Nikah ile ilgili olan bu inanışlar olumlu olayları olumsuzla dönüştürme işlevine örnektir.

3.13. Olumsuzlukları Önleme ve Olumsuzlukları Kontrol Altına Alma İşlevi

Halk inanışlarının işlevlerinden birisi de olumsuzlukları önlemek ve ortaya çıkan olumsuzlukları kontrol altına almaktır. Birey günlük yaşantısında başına gelebilecek her türlü olumsuz durum ve davranıştan sakınmak amacıyla halk inanışlarına sığınmıştır.

1. Gelin evine geldiği zaman ağzı tatlı olsun diye ağzına tatlı verirler (K.1).

İnsanın en önemli geçiş dönemlerinden biri evliliğdir. Her birey yaptığı evlilikte huzur, mutluluk bulmak ister. Türk toplumun düşünce yapısına göre genellikle bir yuvanın huzurunu, mutluluğunu sağlayan kadındır. Evlenen gelinin sözü tatlı olsun evde hır gür çıkmasını önlemek gelinin kavgacı gürültücü birisi olmasını önlemek amacıyla tatlı yedirilir. Bu inanış halk inanışlarının olumsuzlukları önleme işlevine örnektir.

1. Dolu yağdığı zaman evin ilk erkek çocuğu kapıya çıkıp ezan okursa dolunun duracağına inanılır (K.45, K.81).
2. Dolu yağarken dinmesi için Fetih Süresi okumak gerekir (K.18).
3. Bizim köyde Kilik Mehmet'in karısı Satiye vardı. Kilik Mehmet bir gün köye gelen elekçi²⁰ olan bir köçeğe para verip dalga geçerek oynattı. Köçeğin çenesi bir değişikti çok dalga geçmişti. O sıra Satiye hamileydi. Çocukları doğunca çenesi yok gibi doğdu. Çocuğa herkes Çölü Mıstan adını taktı. Herkes dalga geçti. Bu yüzden eskiler hep "ya bakmadan ya takmadan olur" derlerdi. O yüzden hamileyken baktığına da dikkat edeceksin, konuştuğuna da (K.15).

Doğanın bir kanunu meteorolojik bir olay olan dolu, özellikle çiftçilikle uğraşan insanlar için karşılaşılacak istenilmeyen bir doğa olayıdır. Bu durumu önleyemeyen insan, bu durumu yaşadığında kontrol altına alabilmek, dolunun dinmesini sağlamak için birçok inanış ve uygulama geliştirmeye çalışmıştır. 4.sıradaki inanış ise lakap

²⁰ Elekçi: çingene.

takmayı ve dalga geçmeyi önlemiştir. Bu uygulamalar halk inanışlarının olumsuzlukları kontrol altına alma işlevine örnek teşkil etmektedir.

3.14. İsrafi Engelleme İşlevi

Halk inanışlarının aynı zamanda israfi engelleme işlevi vardır. Bu işleve şu örnekleri verebilir:

1. Yere ekmek kırıntısı dökülünce hemen süpürmemenin eve bereketsizlik getireceğine inanılır (K.87, K.88, K.89).
2. Sürekli serme ekmeği yapılan evde fakirlik olacağına, bereketin azalacağına inanılır (K.4, K.5, K.6).
3. Ekmek kırıntılarını yere atmak, ayakta yemek yemek bereketsizlik getireceğine inanılır (K.85).

Ekmek ile ilgili olan inanışlar incelendiğinde ekmeğe hep saygı duyulduğu, ekmeğe saygı duymayanın fakirlikle cezalandırılacağına eskiden beri inanılmıştır. Ekmeğe saygısızlık edenin fakirlikle cezalandırılacağı düşüncesi tüm kültürlerde vardır.. Halk inanışlarının bu işlevi israfi önlemektir.

3.15. Güven Duygusu Sağlama İşlevi

Halk inanışlarının diğer bir işlevi insanlara güven duygusunu sağlama işlevidir. İnsanlar bazı inanışları uyguladıklarında kendilerine kötülüklerin etki etmeyeceğine inanırlar. Bu işlevlere şu inanışlar örnektir.

1. Çocuğa isim verilirken sadece anne ve babanın bildiği bir isim koyulmalıdır. Bu isim kimseye söylenmemelidir. Büyüler isimler üzerinden yapıldığı için, adı tam olarak söylenmediği için büyüün tutmayacağına inanılır (K.25).
2. Birisinden yiyecek bir şey geldiği zaman eğer içinde büyü falan vardır diye içine kuşku düştüyse o şeyi bıçakla kestiğin veya çizdiğin zaman o büyüün etki etmeyeceğine inanılır (K.10).
3. Yemişen ağacının nazarı keseceğine inanılır. Bir adam oğlunu yollamış “git oğlum falanca inek kesecek bir kilo et iste de gel” demiş. Oğlan gitmiş adama

babam senden bir kilo et istiyor dem iş. Adam da “sen babana selam söyle benim ineklerin boynunda yemişen ağacından nazarlık var” demiş (K.18).

3.16. Değişip Dönüşerek Kültürü Devam Ettirme İşlevi

İnsan durağan bir varlık olmadığı için hayatı boyunca fiziksel ve ruhsal olarak sürekli değişmektedir. Hayat akışın içinde olan inanışlarda değişen yaşam şartlarının içinde bazen yok olurken bazen de değişerek günün şartlarına kendini uyarlamaktadır.

1. Mübarek gecelerde ölen ataların bacaya geleceğine bu yüzden, böyle gün ve gecelerde yağlı yiyecekler yapıp kokutulması ve bu yiyeceklerin dağıtılması gerektiğine inanılır (K.77).

Mübarek gecelerde ocakta yağlı yiyecekler yapıp kokutma ve o yiyecekleri “ölenlerin canı için” dağıtma inanışının yerini şehir merkezlerinde kandil simidinin yerini almıştır. İnanışlar birebir aynı olarak devam etmese de özündeki anlama bağlı kalarak değişerek halk kültüründe yaşamaya devam ettikleri görülmektedir.

3.17. Sanala Yakınlaştırma İşlevi

Halk inanışlarının işlevlerinden birisi de internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte sanala yakınlaştırma işlevi olmuştur. Günümüzde sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte eskiden “batıl” olarak görülen inanışlar veya bir yöreye ait olmayan inanışlar günümüzde sosyal medyanın etkisiyle popüler olmakta ve yaygınlaşmaktadır. Bu yaygınlaşma halk inanışlarının sanala yaklaşma işlevini ortaya çıkarmıştır.

1. 21 Aralık’ta eve nar alırsan evin bereketli olacağına inanılıyormuş. Eskiden böyle bir şey yoktu. İnternette öğrendik biz de. Önce saçma geldi sonra baktık herkes alıyor. Biz de evimiz bereketli olsun diye o gün sırf manava nar almaya gittik (K.79).
2. Aşure günü eve yiyecek içecek almanın eve bereket getireceğine inanılır (K.56).

Kastamonu halk inanışları incelendiğinde nar meyvesinin bereketin sembolü olduğu bilindiği fakat “ 21 aralıkta eve nar alınca o evin bereketi artacağı”inanışının sosyal medya etkisiyle olduğu halk inanışlarının sanala yakınlaştırma işlevi olduğunu göstermektedir.

3.18. Dili Koruma ve Dilsel Ögeleri Aktarma İşlevi

Sözlü ürünler dil öğelerinin aktarımında büyük öneme sahiptir. Halk inanışları günlük hayatının her anında karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle ve kalıp ifadeler olmaları yönüyle dilin korunmasında ve dilsel öğelerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında büyük bir işleve sahiptir. Derlenen veriler incelendiği zaman “temek”, “sepken”, “kocakarı horanlaması”, “fesi renk”, “herkil”, “elekçi”, “yerük yermek”, “hurlamak”, “samet”, “afur”, “yalmaç” , “hasıl”, “mezberelik”, “buğu” gibi sözcüklerin Kastamonu ağzına ait sözcüklerdir. Bu inanışlar nesilden nesille aktarıldıkça bu sözcükler de aktarılmaktadır. Böylelikle sözcükler dildeki canlılığını devam ettirmektedir.

İnanışlar ve hikâyeleri aktarılırken kalıp ifadeler de dildeki canlılığını sürdürmektedir. “Ya bakmaktan olur ya takmaktan olur”, “bir şeyi olmadan sakınacaksın”, “lohusanın mezarı kırk gün açık olur” kalıp ifadeleri Kastamonu ağzında çok sık kullanılmaktadır. Bir inanış ve inanışın yaşanmış hikâyeleri anlatılırken bu sözler geçmektedir.

Su ile ilgili inanışlar incelenirken şu şekilde bir manzume tespit edilmiştir.

“Esselamü aleyküm arı su

Ve aleykümüssellam duru su

Hakk’ın divanına duran su

Seni muradına erdiren Rabbim

Bizi de muradımız erdir inşallah” (K.46).

Bu da halk inanışlarının dil koruma ve dilsel öğeleri aktarma işlevine örnektir.

3.19. Teşvik İşlevi

Halk inanışlarının aynı zamanda insanları teşvik edici işlevleri vardır.

1. Babamın asker arkadaşının başından şöyle bir şey geçmiş, Kapıya bir dilenci gelmiş. “Aa kızım demiş hiçbir şeyim yok. Bana bir şeyler ver” demiş. Kadın hamileymiş. Hiçbir şey vermemiş. Dilenci de “Allah, karnında gör kucağında görme demiş.” Bırakmış gitmiş. Hamile kadının çocuğu doğduktan sonra ölmüş. Ondan sonra bu kadının on iki tane çocuğu olmuş, kucağına alamadan ölmüş. Ondan sonra o kadın bir daha gelmiş. Hamile olan kadın hatasını anlayıp dilenci kadından özür dilemiş ve ekmek vermiş. Dilenci, yine hamile kalacaksın bu sefer çocuğun yaşayacak demiş. Amma 15 yaşına kadar başkalarından iplik alacaksın, başkalarından giydireceksin. Söküğünü dikmek için bile iğnesini ipliğini başkasından alacaksın demiş. Öylelikle o çocuk yaşamış (K.10).

Kapıya geleni boş çevirmenin iyi gelmeyeceği inancı insanları yardımseverliğe teşvik etmektedir.

3.20. Davranışlara Yön Verme İşlevi

İnanışların aynı zamanda insan davranışlarını kontrol etme, yön verme işlevi vardır.

1. Eskiler bize “ya bakmaktan ya takmaktan olur” derlerdi. Bizim şu Aynur Ablanın annesi Hürmüs abla var ya o hamileyken evlerinin önünde kör doğan ölmüş. Hürmüs abla da kör doğan dedikleri nasıl bir şeymiş diye dikkatle bakmış. Çocuğu aynı kör doğan gibi olmuş. Yaşamadan ölmüş (K.8).

Türk kültüründe genel olarak kimle dalga geçersen kimi kınarsan onun başına geleceğine inanılır. Bu şekildeki inanışlar insanların birine lakap takmasını alay etmesini engellemektedir.

3.21. Sıra Dışı Durumlara Açıklık Getirme İşlevi

Eskiden insanlar anlayamadığı, sebebini çözemediği olay ve hastalıklarla karşılaştıkları zaman benzetme yaparak bu durumlara inanışlarla açıklık getirmeye çalışmışlardır.

1. Hamilelikte tavşana bakılmaz. Tavşan eti yenilmez. Tavşan gibi dudağının yerük olacağına inanılır. Mesela kayalı köyden Yerük İbrahim vardı. Onun annesi hamileliğinde tavşana bakmış. Dudağı dışarı doğru çıkıktı. Sonradan hastanede düzeltirmişler. Annem hamileliğimizde ona da baktırmazdı. Çocuğunuz onun gibi olur diye (K.13).
2. Hamilelikte gül koklanmaz ve güle dokunulmaz. Çocuğun vücudunda gül lekesine olacağına inanılır. Hani bizim köyde Güllü Tafık var ya annesi ona hamileyken gül koklamış. Yüzünde gül olduğu için Güllü Tafık derler (K.13).
3. Bizim Ahmet dünyaya geldi. Bacağının üstünde kırmızı pancara benzeyen bir leke vardı. Biz bu leke niye oldu diye pire mi ısırdı acaba diye düşünürken sonra aklımıza geldi. Sabire ablan kırmızı pancar yemiş ondan olmuş. Bunlar hep denenip sınanmış şeyler kızım. Aynı şekilde ciğere de el sürülmez. Çocuğun vücudunda kırmızı lekeler olacağına inanılır (K. 13).

Sebebini anlayamadıkları olaylara hastalıklara inanışlar ile açıklık getirmeye çalışan insanoğlu bu durumlarla daha sonra başka insanlar karşılaşmasın diye sık sık uyarılarda bulunmuşlardır

4. SONUÇ

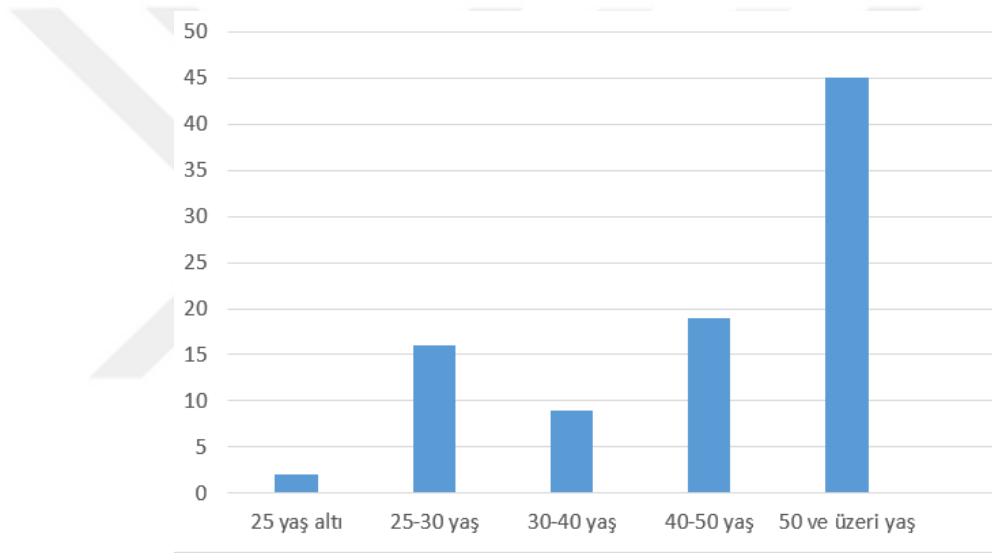
“Kastamonu Halk İnanışları Üzerine Bağlamsal Bir İnceleme” adlı tez çalışmasında Türk halk inanışlarının Kastamonu merkez ve merkez köylerindeki durumu incelenmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde çalışmada pek çok halk inanışının dünü ve bugünü hakkında önemli bilgilere ulaşılmış ve inanışların bağlamları ve işlevleri değerlendirilmiştir. 91 kaynak kişiden edinilen veriler ve gözlemlere dayanılarak Kastamonu’da halk inanışlarının bazılarının günümüzde yaşamadığının bazılarının ise hâlâ aktif bir şekilde canlılığını sürdürdüğü görülmüştür.

Kastamonu tarihi çok eskilere dayanan, üzerinde birçok medeniyetin yaşadığı, farklı kültürlerin izlerinin hâlâ görülebileceği önemli bir Anadolu şehridir. Gerek konumu itibariyle gerekse kültür yapısı itibariyle zengin bir yapıya sahip olan bu şehir, özellikle halk kültürü konusunda da önemli malzemeler bulundurmaktadır.

Çalışmada tespit edilen inanışlar uygun başlıklar halinde sınıflandırılmış ve her başlık için alt başlıklar belirlenerek konuyla ilgili inanışlar sıralanmış ve parantez içinde kaynak kişi numarası verilmiştir.

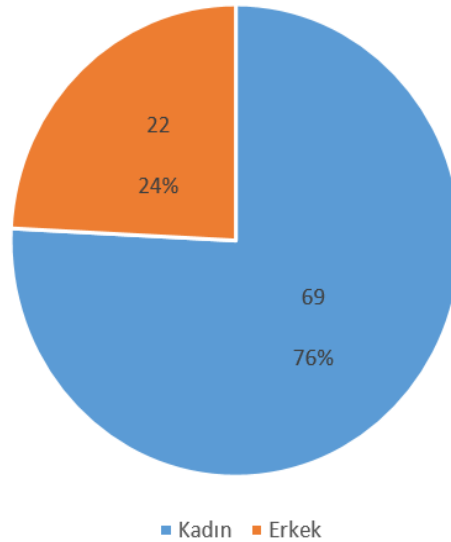
Elde edilen verilere göre bazı inanışlarla ilgili çok az uygulamaya rastlanırken bazılarıyla ilgili uygulamaların daha çok ve yaygın olduğu görülmüştür. Tespit edilen uygulamaların çoğu genellikle geçiş dönemleri etrafında şekillenmiştir. Söz konusu olan geçiş dönemlerinde özellikle doğum, evlilik ve ölümle ilgili pek çok örneğe rastlanılmıştır.

Kendileriyle mülakat yapılan kaynak kişiler 25 yaş altı, 25-30 yaş, 30-40 yaş, 40-50 yaş ve 50 ve üzeri yaş olmak üzere beş gruba ayrılmıştır. Çalışmaya katılan 91 kişinin bulundukları yaş aralığını gösteren grafik aşağıda yer almaktadır.



Grafik 1: Kaynak Kişilerin Yaş Aralığı

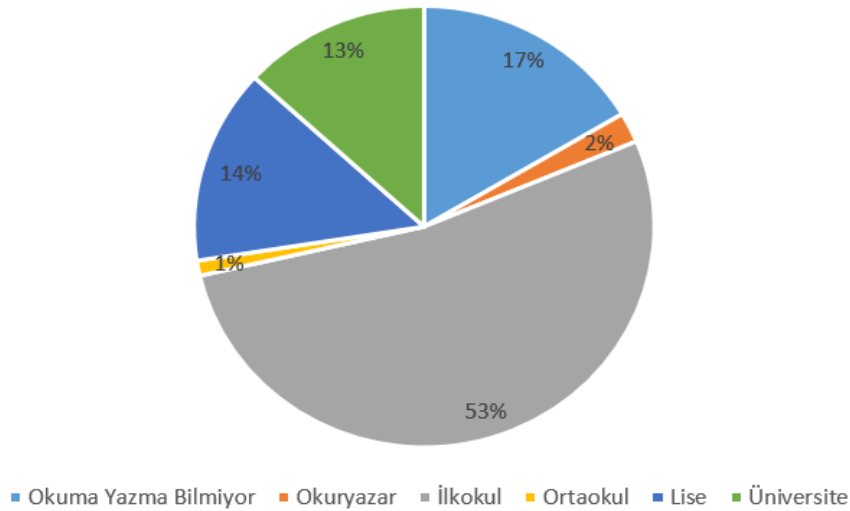
Kastamonu merkez ve merkeze bağlı köylerde tespit edilen inanışların uygulayıcılarının genellikle otuz yaş ve üzeri olan kişiler olduğu tespit edilmiştir. Genç nesiller arasında bilinen inanış ve uygulamaların yaşlı kişilere oranla daha az olduğu görülmüştür. Genç nesil inanışların bir çoğunun bilseler dahi “kocakarı horanlaması”, “batıl inanış” diyerek inanmadıkları ve bu inanışları uygulamadıkları tespit edilmiştir.



Grafik 2: Kaynak Kişilerin Cinsiyet Oranı

Kastamonu halk inanışlarının tespitinde görüşülen kaynak kişilerin 69'u kadın 22'si erkek bireylerden oluşmaktadır. Kadın katılımcıların oranı %76, erkek katılımcıların oranı ise % 24'tür.

Elden edilen bilgilerden inanç unsurlarının cinsiyet göre dağılımına bakıldığında kadınlarda halk inanışlarına inanma oranı daha fazlayken erkeklerde daha düşüktür. Bunun sebepleri ise kadın ve erkeklerin sosyo-kültürel açıdan farklı yapıya sahip olmalarıdır. Erkekler çalışma hayatına kadınlardan çok daha önce girmiş olması ve teknolojik gelişmelerle, kültürel değişimlerle daha önce tanışmasıdır. Bu da erkeklerin daha materyalist düşünmesine sebep olurken, köylerde kalan veya çalışma hayatına erkeklere göre daha geç başlayan kadınların inanışları sürdürmesinde etkili olmuştur. Kadınlar arasında inanışların yaygın olması toplumsal bellekle alakalıdır. Tarihin ilkçağlarına bakıldığı zaman şamanların genellikle kadın oldukları görülmektedir. İnanış ve uygulamaların nesillerden nesillere aktarılmasını sağlayan genellikle kadınlardır. “Kocakarı horanlaması” ifadesi inanışları kadınların sürdürdüğünün bir göstergesidir.



Grafik 3: Kaynak Kişilerin Eğitim Durumu

Kaynak kişiler arasında okuryazar olmayan ve okuryazar olup, ilkököl, ortaokul, lise ve üniversite mezunları bulunmaktadır. Kaynak kişilerin eğitim durumu incelendiğinde ilkököl mezunlarının sayısının 48 olduğu görülmektedir. İlkokul mezunları %53 ile en kalabalık eğitim grubunu oluşturmaktadır. Katılımcılardan % 15'inin okuma yazma bilmediğini, % 2'sinin ise okuma yazar oldukları tespit edilmiştir. Katılımcılar arasında ayrıca 1 ortaokul, 13 lise ve 12 üniversite (ön lisans ve lisans) mezunu bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe inanışlara, inanma ve uygulama oranının da azaldığı görülmüştür.

Şehir merkezinde yaşayan insanların, köyde yaşayan insanlara oranla inanışlara inanma ve uygulama oranlarının daha az olduğu tespit edilmiştir. Bunun da temel sebepleri arasında şehir merkezlerinde teknolojinin hızla gelişmiş olması, eğitim seviyesinin artması, inanılan inanışların ortamlarının yok olması gibi nedenlerin etkili olduğu gösterilebilir. Şehir merkezine yakın köylerde bu sebeplerle halk inanışlarına inanmanın azaldığı görülmektedir.

Kastamonu Halk İnanışlarının İşlevleri bölümünde ise tespit edilen halk inanış ve uygulamaları William Bascom'un "Folklorun Dört İşlevi" teorisinden yola çıkarak incelenmeye ve değerlendirmeye çalışılmıştır. Çalışmada halk inanışlarının; "hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi", "değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme işlevi", "eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması işlevi" ve "toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi"nin yanında "doğayı koruma", "doğa olaylarını tahmin etme", "gelecek tehlikelere karşı koruma",

“toplumsal statüyü koruma ve sürdürme”, “gerilim azaltma”, “şifa bulacağına inanarak rahatlama”, “israfi engelleme”, “değişip dönüşerek kültürü devam ettirme”, “sanala yakınlaştırma”, “dili koruma ve dilsel olayları aktarma”, “teşvik işlevi”, “davranışlara yön verme işlevi” de tespit edilmiştir.

Tezde Kastamonu’daki inanışların geçmişten günümüze yaşayıp yaşamadığı, süreç içindeki değişimleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda eğitim seviyesinin yükselmesi; teknolojinin gelişmesi; şehirleşme; din görevlilerin inanışlar hakkındaki camilerde ve çeşitli ortamlılardaki vaaz ve sohbetlerinde, televizyon kanallarında ve internet aracılığıyla yaptıkları yayınlardaki yorumlarında halk inanışlarını batıl inanış olarak değerlendirmeleri ve uygulanmaması konusundaki telkinleri inanışların sürekliliğin kesintiye uğramasına ve unutulmasına sebep olduğu görülmüştür.

Daha önce Kastamonu’da yapılan halk inanışları üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde halk inanışlarının bazılarının hâla uygulanmaya devam ederken bazılarının uygulanmasalar bile hafızalarda yaşamaya devam ettikleri tespit edilmiştir.

Halk inanışların uygulanmasının ortamına göre değişkenlik gösterdiği de tespit edilmiştir. Örneğin siftah parası ile ilgili olan inanışların günümüzde küçük iş yerlerinde yaşatıldığı görülmüştür. Küçük işyerlerine gelen müşteriler bu işyerlerinde bu inanışa dikkat ederken aynı müşterilerin büyük alışveriş merkezlerinde bu inanışı uygulayamadıkları tespit edilmiştir.

Veriler incelendiğinde “bunlar eskidenmiş” diye inanılmayan inanışlara kişilerin hayatlarında karşılaştıkları sıra dışı durumlarda inanmaya başladıkları ve bu inanışları başkalarına aktardıkları görülmüştür. Geçmişten bugüne halk inanışlarının sürekliliğinin devamında işlevlerinin de önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

İnanışların işlevlerine bakıldığı zaman toplumsal düzeni sağladıkları, insanları manevi olarak rahatlamalarına yardımcı oldukları görülmüştür. Ancak gençlerin inanışları “batıl”, “hurafe” ve “kocakarı horanlaması” diye nitelendirmesi ayrıca din görevlilerinin inanışlar konusunda yaptığı olumsuz yorumlar inanışların unutulmasına sebep olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abalı, İ. (2011). *Koçarlı halk kültürü*, [Yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye’de doğumla ilgili âdet ve inanmaların etnolojik etüdü*, Sevinç Matbaası.
- Akman, E. (2002). *Türk ve dünya kültüründeki su kültü üzerine düşünceler*, Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 1-10.
- Alparslan, A. (2018). *Halkbilimi bağlamında Türk halk takvimlerinin yapısı işlevi ve ilgili halkbilimi ürünleri*, [Yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Alptekin, B. (2009). *Ceyhun’dan ceyhan evlenme ile ilgili bazı kavramlar (kalın, saç, okuntu, aşerme, toy üzerine)*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 307-321.
- Arık, D. ve Eroğlu Hikmet, A., (2017). *Halk inanışları*, Grafiker Yayınları.
- Arslan, S. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi Cilt: 1 Sayı: 1 2014 – Haziran. Baran, A. K. (2003). *Paphlagonia’daki pompeopolis antik kenti*, Belleten, 819-838.
- Araz, Rıfat (1995). *Harput’ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Ankara: AKM Yayınları.
- Bascom, W. R. (2010). “Folklorun dört işlevi”. *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar 2*, (Çev. Ferya Çalış), Geleneksel Yayınları.
- Başgöz, İ. (1996). *Protesto: folklorun beşinci işlevi (fonksiyonu)*. *Folkloristik*, (Haz: Özkul Çobanoğlu-Metin Özarslan), Feryal Matbaası.
- Baydil, E. ve İbret, B. Ü. (1999). *Kastamonu şehrinin tarihi gelişimi ve 1924/1925 şehir planı üzerine bir değerlendirme*, Kastamonu Eğitim Dergisi, 3-18.
- Boratav, P. N. (2013). *100 soruda Türk folkloru*, BilgeSu Yayıncılık.
- Boratav, P. N. (1994). *100 soruda Türk folkloru*, Gerçek Yayınevi.

- Coşkun Çıblak, N. (2013). *Yatır ve ziyaretlerin halk kültüründeki rolü bağlamında Mersin'deki Muğdat Dede türbesinin incelenmesi*, *Turkish Studies*, 1205-1219.
- Çelik, A. (2013). *İslâm'ın kabul ve reddettiği halk inançlar*, Beyan Yayınları.
- Çeribaş, M. (2007). *Türklerde demirciler ve şamanlar. Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, 113-121.
- Çerikan, F. U. (2014). *Türk kültüründe demir*, [Doktora tezi]. Pamukale Üniversitesi.
- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Türk halk kültüründe memoratlar ve halk inançları*. Akçağ Yayınları.
- Dündar, İ. (2012). *Burdur ve çevresindeki manevi halk inançlarının din fenomenolojisi açısından incelenmesi*, [Yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Ekici, M. (2004). *Halkbilgisi (folklor) derleme ve inceleme yöntemleri*, Geleneksel Yayıncılık.
- Ercilasun, A. B. (1998). *Oğuz Kağan destanı üzerine bazı düşünceler*, *Belleten*, 13-16.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut kitabı*. Boğaziçi Yayınları.
- Ergun, P. (2017). *Türk mitolojisinde ağaç kültü*, *Türk Mitolojisine Giriş*, (Editör: Fatma Ahsen Turan ve Meral Ozan), Gazi Kitabevi.
- Ergun, M. (2002). *Türk ağaç kültü inancının Dede Korkut hikayelerindeki yansımaları*, *Millî Folklor Dergisi*, 71-80.
- Eşmeli, İ. (2006). *Muğla-Yatağan ve çevresi halk inanışları ve uygulamaları üzerine bir araştırma*, [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Eşmeli, İ. (2015). *Halk inanışları ve uygulamaları üzerine bir araştırma*. Gece Kitaplığı.

- Gedik S. (2019). *Türk dünyası atasözlerinde tuz. Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, 69-88.
- Göktaş. Ö. (2011). *Türk kültüründe ekmekle ilgili inanışlar*, [Yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Gökçimen, A. (2010). *Türkmen "ırımları" (halk inanışları) ve işlevleri, Millî Folklor Dergisi*, 148-158.
- Güngör, H. ve Köylü.B. (2017). *Türk halk inanışları üzerine notlar*, Kimlik Yayınları.
- Halıcı G. (2016) Uygulamalı Halkbilimi ve Etnobotanik Bağlamında Kastamonu Bitkileri, [Doktora Tezi] Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü.
- İbret, Ü., Aydınözü, D., ve Uğurlu, M. (2015). *Kastamonu şehrinde kültür ve inanç turizmi, Marmara Coğrafya Dergisi*, 239-269.
- İnan, A.(1998). *Makaleler ve İncelemeler .I. cilt.* Türk Tarih Kurumu Yayınları
- İnan, A.(1998). *Makaleler ve İncelemeler .II.. cilt.* Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Kalafat Y. (2020). *Kodlar-kültler Türk kültürlü halklarda karşılaştırmalı halk inançları*. Berikan Yayınevi.
- Kalafat Y.(2010) . *Eski Anadolu'da Eski Türk inançlarının İzleri*. Berikan Yayınevi.
- Kandemir, O., ve Ayhan, D. (2017). *Kastamonu ilinin ekonomik gelişmesinde ormancılık sektörünün önemi, Yerelden Globale Stratejik Araştırmalar I*, 55-68.
- Karakaş, R. (2020). *Güneydoğu Anadolu halk inanışları (Dicle bölümü)*. Gazi Kitabevi.
- Kaya, F. (2010). *Türk kültüründe eşik*, [Yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi.
- Küçükbasmacı, G. (2017). *Kastamonu'da asa suları, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 199-221.
- Küçükbasmacı, G. (2000). *Kastamonu'da Halk Tababeti, İnanış Ve Uygulamaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*

- Küçükbasmacı, G. (2003). Kastamonu'da Doğumla İlgili Âdet, İnanış ve Uygulamalar, İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri.
- M. Öcal Oğuz - Selcan Gürçayır, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2, Geleneksel Yayınları: 2, Ankara 2005, 511 s.
- Onat, B. (2018). *Konya ili Selçuklu ilçesi halk inanışları*, [Yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Oymak, İ. (2015). *Türk mitolojisinde su kültü*, Türk Mitolojisine Giriş. (Editör: Fatma Ahsen Turan ve Meral Ozan), Gazi Kitabevi, 83-107.
- Ögel, B. (1995). *Türk mitolojisi Cilt I*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Örnek, S. V. (2020). *100 soruda ilkelerde din, büyü, sanat, Efsane*, BilgeSu Yayıncılık.
- Örnek, S. V. (2017). *Anadolu folklorunda ölüm*. BilgeSu Yayıncılık.
- Örnek, S. V. (2017). *Sivas ve çevresinde hayatın çeşitli safhalarıyla ilgili bâtil inançların ve büyüsel işlemlerin etnolojik tetkiki*. BilgeSu Yayıncılık.
- Özcan, Ü. N. (2017). *Anadolu' da Türk demircilik sanatı ve Bitlis'in demirciliği, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 263-292.
- Örnek S. V. (2018). *Türk halk bilimi*. BilgeSu Yayıncılık.
- Şenesen İ. (2015). *Adana halk inançlarında eski Türk inanışlarının izleri karşılaştırma-inceleme*, [Yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Şişman, B. (2000). *Anadolu'da yaşayan halk inançlarının menşei üzerine bir araştırma, Millî Folklor Dergisi*, 104-108.
- Tan, N. (2008). *Kastamonu evleriyle ilgili bazı gelenek, görenek ve halk inanışları*. Kültür Ajans Yayınları.
- Turan. F. (2008). *Anadolu'daki hıdırellez kutlamalarına dair ritüeller, yasaklar ve yaptırımlar. Gazi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırma Dergisi*, 91-100.
- Türkan, K. (2012). *Türk dünyası masallarında su kültü*, Millî Folklor Dergisi, 135-148.

- Türkmen, F. ve Türker, F. (2014). *Geleneklerde ve inançlarda demir, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1-8.
- Türkyılmaz, A. (2013). *İslamiyet öncesi Türklerde su kültü ve günümüze yansımaları, Bilim ve Kültür - Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 83-100.
- Uğurtelli, T. (2020). *Bereket kültü gösterimi olarak Anadolu'da yağmur yağdırma ritüelleri*, [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Yakupoglu, C. (2007). *Kuzeybatı Anadolu'nun sosyo-ekonomik tarihi- XIII-XV. yüzyıllar*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Gazi Üniversitesi.
- Yel, A. M. (2005). *İslam'da büyük ve küçük gelenekler ya da İslam din antropolojisinde yüksek kültür ve halk kültürü*. Bilgi ve Hikmet, (Çev. Ali Coşkun), 40-62.
- Yıldırım, D. (1991). *Türkiye'de folklor hareketlerine kısa bir bakış*. Millî Folklor Dergisi, 16-18.
- Yılmaz, M. S. (2005). *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılâbı*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 223-232.
- Yılmaz, M. S. (2004). *Kastamonu'da Nevruz*. Beril Ajans.
- Yüksel, G. (2010). *Karadeniz'de bir zeybek oyunu: sepetçioğlu*, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1085-1095.
- Yeşildal, Ü. (2007). *Anadolu folklorunda geyik*, [Yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Kaynak kişi bilgileri şu sırayla verilmiştir: Adı ve soy adı, yaşı, doğum yeri, öğrenim durumu, mesleği, görüşme tarihi.

K.1: Meliha Şenoğlu, 61, Kastamonu Merkez, İlkokul, Esnaf. (Görüşme: 18.01.2021)

K.2: Sema Hüseyinbaşoğlu, 51, İlkokul, Kastamonu Merkez Taşlık Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 20.01.2021)

K.3: Yıldız Sermetçioğlu, 52, İlkokul, Kastamonu Merkez Taşlık Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 22.01.2021)

K.4: Neriman Aksu, 67, İlkokul Terk, Kastamonu Merkez Ayvalı Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 28.01.2021)

K.5: Hatice Okur, 47, İlkokul, Kastamonu Merkez Şeker Fabrikası, Çiftçi. (Görüşme: 30.01.2021)

K.6: Rahime Taşkiran, 62, İlkokul, Kastamonu Merkez Gölveren Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 12.02.2021)

K.7: Hamide Taşkiran, 67, İlkokul, Kastamonu Merkez, Gölveren Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 19.02.2021)

K.8: Seher Berber, 66, Okuma Yazma Biliyor, Kastamonu Merkez Kovalca Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 23.02. 2021)

K.9: Yıldız Sermetçioğlu, 56, İlkokul, Kastamonu Merkez Taşlık Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 26.02.2021)

K.10: Nurgül Sermetçioğlu, 53, İlkokul, Kastamonu Merkez Taşlık Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 24.04.2021)

K.11: Yasemin Baloğlu, 27, Ön Lisans, Kastamonu Merkez, Grafiker. (Görüşme: 24.04.2021)

K.12: Kübra Şüküroğlu, 26, Ön Lisans, Kastamonu Emirli Köyü, Büro Asistanı. (Görüşme: 26.04.2021)

K.13: Saniye Karamusa, 87, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 30.04.2021)

K.14: Yüksel Sermetçioğlu, 73, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Merkez Taşlık Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 11.05.2021)

K.15: Hikmet Gökmenoğlu, 74, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 18.05.2021)

K.16: Hanife Ateş, 69, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Şenpazar Edeler Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 23.05.2021)

K.17: Gaye Arslan, 23, Kastamonu Merkez, Üniversite Öğrencisi. (Görüşme: 26.05.2021)

K.18: Rabia Zaimoğlu, 56, İlkokul, Kastamonu Merkez Taşlık Köyü, Emekli. (Görüşme: 29.05.2021)

K.19: Şeyda Delihanoğlu, 29, Lise Mezunu, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 09.06.2021)

K.20: Serpil Osmanbeyoğlu, 57, Lise Mezunu, Kastamonu Merkez, Hafız. (Görüşme: 15.06.2021)

K.21: Vasfiye Kedioğlu, 60, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kastamonu Merkez, Çiftçi. (Görüşme: 18.06.2022)

K.22: Nebiye Gargacıoğlu, 74, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 18.07.2021)

K.23: Gönül Koçhisaroğlu, 29, Lise Mezunu, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 22.07.2021)

K 24: Nurcan Balaban, 28, Lise Mezunu, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 26.07.2021)

K.25: Huriye Çılağa, 85, Okuma Yazma Biliyor, Kastamonu Merkez Ortaboğaz Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 26.07.2021)

K.26: Necibe Berber, 46, İlkokul, Kastamonu Merkez Kovalca Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 28.07.2021)

K.27: Reyhan Delihasanoglu, 50, İlkokul, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 28.07.2021)

K.28: Bahriye Şüküroğlu, 69, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 29.08.2021)

K.29: İsmet Gargacioğlu, 58, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 30.08.2021)

K.30: Zehra Kuru, 44, İlkokul, Kastamonu Merkez, İşçi. (Görüşme: 10.09.2021)

K.31: Refika Aydın, 51, İlkokul, Kastamonu Merkez Hasköy, Ev Hanımı. (Görüşme: 17.09.2021)

K.32: Favgiye Aydın, 53, İlkokul, Kastamonu Merkez Hasköy, Çiftçi. (Görüşme: 17.09.2021)

K.33: Seher Uzunhüseyinoğlu, 70, İlkokul, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 25.09.2021)

K.34: Meliha Gargacioğlu, 55, İlkokul, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, İşçi. (Görüşme: 28.09.2021)

K.35: Saniye Kebelioğlu, 96, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu, Elyakut Köyü. Çiftçi. (Görüşme: 01.10.2021)

K.36: Mustafa Kibaroglu, 61, Kastamonu İnebolu Aktaş Köyü, Emekli. (Görüşme: 04.10.2021)

K.37: Şerife Beygirlioğlu, 58, İlkokul, Kastamonu Kovalca Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 06.10.2021)

K.38: Seher Cinmehmetoğlu, 56, İlkokul, Kastamonu Emirli Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 16.10.2021)

K.39: Şaban Şakrak, 21, Üniversite Okuyor, Kastamonu Merkez, Öğrenci. (Görüşme: 19.10.2021)

K.40: Şaban Oğuz, 28, Lise Mezunu, Kastamonu Merkez, İşçi. (Görüşme: 22.10.2021)

K.41: Hakan Bayram, 26, Lisans Mezunu, Kastamonu Merkez, Öğretmen. (Görüşme: 30.10.2021)

K.42: Eyüp Baltacıoğlu, 41, Lise, Kastamonu Merkez, Çiftçi. (Görüşme: 02.11.2021)

K.43: Behiye Hıdır, 46, İlkokul, Kastamonu Merkez, İşçi. (Görüşme: 09.11.2021)

K.44: Aynur Hıdır, 46, İlkokul, Kastamonu Merkez, İşçi. (Görüşme: 09.11.2021)

K. 45. Gülten Sontur, 61, İlkokul, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 24.11.2021)

K.46: Hatice Siphaoğlu, 58, İlkokul, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 28.11.2021)

K.47: Huriye Uzunhüseyinoğlu, 39, İlkokul, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 12.12.2021)

K.48: Şükriye Gargacıoğlu, 48, Okuma Yazması Yok, Kastamonu Emirli Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 14.12.2021)

K.49: Tuğba Cinmehmetoğlu, 37, İlkolul, Kastamonu Emirli Köyü, İşçi. (Görüşme: 18.12.2021)

K.50: Cemile Hadioğlu, 41, İlkokul, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, İşçi. (Görüşme: 24.12.2021)

K.51: Songül Kulaoğlu, 40, Ön Lisans, Kastamonu Merkez, Eczacı Teknisyeni. (Görüşme: 29.12.2021)

K.52: İbrahim Tekin, 37, Ortaokul, Kastamonu Merkez, İşçi. (Görüşme: 30.12.2021)

K.53: Nuran Çobanoğlu, 41, Lise, Kastamonu Merkez, Ön Muhasebeci. (Görüşme: 30.12.2021)

K. 54: Atiye Hüseyinbaşoğlu, 72, Okuma Yazma Biliyor, Kastamonu, Taşlık Köyü. Çiftçi. (Görüşme: 10.01.2022)

K.55: Yasemin Sermetçioğlu, 27, Yüksek Lisans, Kastamonu, Taşlık Köyü, Öğretmen. (Görüşme: 13.01.2022)

K.56: Birgül Aydın, 28, İlkokul, Kastamonu Hasköy, Çiftçi. (Görüşme: 16.01.2022)

K.57: Şefika Gökmenoğlu, 67, İlkokul, Kastamonu Emirli Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 19.02.2022)

K.58: Songül Demirbaş, 28, Ön Lisans, Kastamonu, Akaya, Satış Temsilcisi. (Görüşme: 20.02.2022)

K.59: Erdoğan Aydın, 26, İlkokul, Kastamonu Kuyucak Köyü, Manav. (Görüşme: 22.02.2022)

K.60: Reyhan Kabakulak, 42, Lise, Kastamonu Merkez, Aşçı. (Görüşme: 28.02.2022)

K.62: Nuran Avcı, 64, Lise, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 03.03.2022)

K.63: Merve Ahlatçioğlu, 26, Ön Lisans, Kastamonu Devrakani, Hemşire. (Görüşme: 05.03.2022)

K.64: Türkan Gökmenoğlu, 42, İlkokul, Kastamonu Emirli Köyü, Ev Hanımı.(Görüşme: 10.03.2022)

K.65: Nurgül Aydın, 89, Ön Lisans, Kastamonu Hacıbey Köyü, Kasiyer. (Görüşme: 10.03.2022)

K.66: Aylin Gevezeoğlu, 28, Ön Lisans, Kastamonu Eşen Köyü, Güzellik Uzmanı. (Görüşme: 10.03.2022)

K.67: Saniye Yalçınoglu, 28, Lise, Kastamonu Gölveren Köyü, Güzellik Uzmanı. (Görüşme: 10.03.2022)

K.68: Sibel Hırlı, 37, Lise, Kastamonu Merkez, Güvenlik Görevlisi. (Görüşme: 17.03.2022)

K.69: Hilmi Köse, 57, İlkokul, Kastamonu Kurusaray Köyü, Emekli. (Görüşme: 26.03.2022)

K.70: Seyfi Suna Sermetçioğlu, 49, İlkokul, Kastamonu Merkez, Çiftçi. (Görüşme: 27.03.2022)

K.71: Abdullah Mustafaoğlu, 41, İlkokul, Kastamonu Kurusaray Köyü, Şoför. (Görüşme: 28.03.2022)

K.72: Selahattin Delihassanoğlu, 73, İlkokul, Kastamonu Emirli Köyü, Emekli. (Görüşme: 28.03.2022)

K.73: Adiviye Karamustafaoğlu, 84, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Emirli Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 01.04.2022)

K.74: Seher Karamustafaoğlu, 72, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Emirli Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 01.04.2022)

K.75: Esra Avcı, 32, İlkokul, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 03.04.2022)

K.76: Lütfiye Gökmenoğlu, 58, İlkokul, Kastamonu Emirli Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 01.04.2022)

K.77: Satı Kedioğlu, 54, İlkokul, Kastamonu Emirli Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 01.04.2022)

K.78: Serpil Ömerbaşoğlu, 29, İlkokul, Kastamonu Bozoğlak Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 03.04.2022)

K.79: Satiye Köse, 44, İlkokul, Kastamonu Kurusaray Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 05.04.2022)

K.80: Ferhan Arslan, 53, İlkokul, Kastamonu Uzunkavak Köyü, İşçi. (Görüşme: 23.03.2022)

K.81: Nigar Sontur, 54, İlkokul, Kastamonu Merkez, Ev Hanımı. (Görüşme: 07.04.2022)

K.82: Mehmet Basalı, 43, Okuma Yazma Bilmiyor, Kastamonu Akaya Köyü, Çiftçi. (Görüşme: 07.04.2022)

K.83: Rahmi Bülbül , 44, İlkokul, Kastamonu Devrakani Çatak Köyü, Usta. (Görüşme: 09.04.2022)

K.84: Cemil Abaza, 39, İlkokul, Kastamonu İhsangazi, Şoför. (Görüşme: 10.04.2022)

K.85: Hüseyin Holtacıoğlu, 35, Ön Lisans, Kastamonu Merkez, İmam. (Görüşme: 14.04.2022)

K.86: Ferhan Şüküroğlu, 53, İlkokul, Kastamonu Kayalı Köyü, Ev Hanımı. (Görüşme: 16.04.2022)

K.87: Bediha Ahlatçioğlu, 47, İlkokul, Kastamonu Devrekâni, Çiftçi. (Görüşme: 18.4.2022)

K.88: Arzu Demir, 26, Üniversite, Kastamonu Devrekâni Göynükören Köyü, Öğrenci. (Görüşme: 18.04.2022)

K.89: Kamil Uslu, 44, İlkokul, Kastamonu Merkez, Esnaf. (Görüşme: 19.02.2022)

K.90: İsmail Mustafaoğlu, 67, İlkokul, Kastamonu Merkez Emirli Köyü, Emekli. (Görüşme: 08.05.2022)

K.91: Mehmet Hamzaoğlu, 82, Lise, Kastamonu Merkez, Esnaf. (Görüşme: 30.05.2022)



EKLER

Ek 1: Görseller**Görsel 1: Şeyh Ahmet Türbesi, 07.06.2020**



Görsel 2: Şeyh Ahmet Türbesine çocuk dilemek için bırakılan çocuk biberonları
07.09.2020



Görsel 3: Benli Sultan Türbesinde Bulunan Şifalı Olduğuna İnanılan Asa Suyu
01.10.2020



Görsel 4: Çişini tutamayan çocukların şifa bulmaları için getirdikleri Kesikbaş Türbesi, 13.02.2021



Görsel 5: Kurşun dökmek için hazırlanan bir tepsi, 22.02.2021



Görsel 6: Kurşunun eritilmesi, 22.02.2021



**Görsel 7: Nazardan kurtulmak için dökülen kurşunun görüntüsü
22.02.2021**



Görsel 8: Nazar için tavada tuz çatlatma, 01.03.2021



Görsel 9: Nazar değmesin diye evlerin kapısına asılan nazarlık, 22.03.2021



Görsel 10: Ahırdaki hayvanlara nazar değmesin diye asılan hayvan kafası iskeleti ile üzerlik otu, 22.03.2021



Görsel 11: Eve nazar değmesin diye evin girişine asılan kaplumbağa iskeleti ve sarımsak 22.03.2021



Görsel 11: Hayvanlara nazar değmesin diye yemişen ağacından yapılmış bir nazarlık, 10.04.2021



Görsel 12: Nazar için kullanılan üzerlik otu, 17.04.2021



Görsel 13: Nazarlık için evlere asılan geyik boynuzu, 22.07.2021



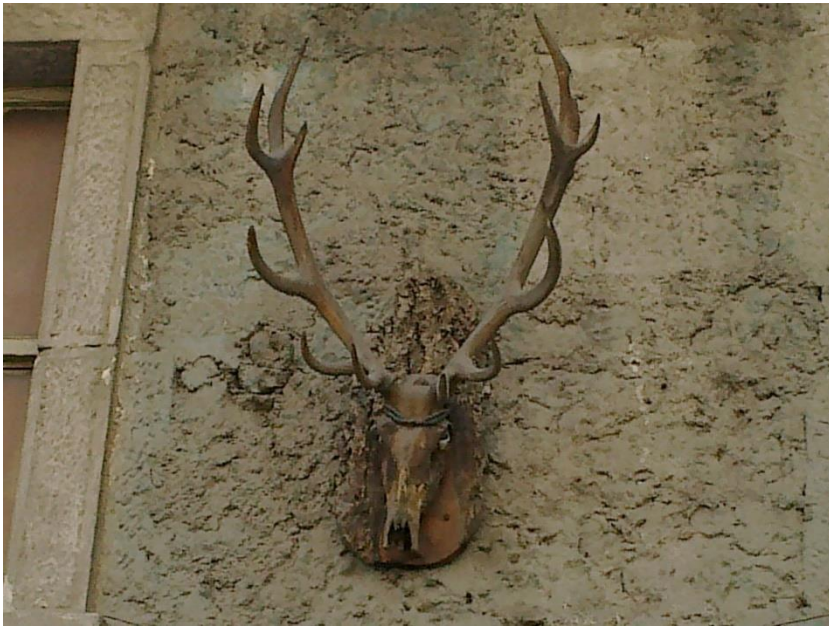
Görsel 14: Benli Sultan Türbesinde bulunan geyik boynuzu, 15.08.2021



Görsel 15: Düğünlerinde Şeyh Şaban-ı Veli Türbesin'e dua için gelen gelin ve damat, 22.10.2022



Görsel 16: Zemzem suyu olduğuna inanılan asa suyu içilirken, 22.10.2022



Görsel 17: Nazarlık için evlerin duvarına asılan geyik boynuzu, 12.11.2022



Görsel 18: Nazarlık için ahır duvarına koyulmuş inek kafatası, 22.10.2022



Görsel 19: Aydaş çocukların yıkandığı leğen kırk anahtar ve leğen, 12.10.2021



Görsel 20: Aydaş çocukların yıkandığı iskelet ve kırk anahtar, 12.10.2021



Görsel 21: Yemişen ağacı, 06.06.2022



Görsel 22: Karaağaç, 06.06.2022



Görsel 23: Çocuklara nazar değmemesi için kullanılan nazarlık, 12.07.2022

Ek 2: Mülakat Soruları

1. Ağaçla ilgili inanışlar nelerdir?
2. Ateşle ilgili inanışlar nelerdir.?
3. Ay ile güneş ilgili inanışlar nelerdir? Ay ve güneş tutulmasıyla ilgili inanışlar nelerdir
4. Bereket ve bollukla ilgili inanışlar nelerdir?
5. Örümcekle ilgili inanışlar nelerdir?
6. Dağlarla ilgili inanışlar nelerdir?
7. Düğmeyle ilgili inanışlar nelerdir?
8. Gökyüzü ile ilgili inanışlar nelerdir?
9. Günlerle ilgili inanışlar nelerdir?
10. Hayvanlarla ilgili inanışlar nelerdir?
11. Renklerle ilgili inanışlar nelerdir?
12. Çocuk sahibi olmak isteyip de olamayanlar hangi yollara başvururlar?
13. Çocuğun cinsiyetini anlamak için hamile kadın ve etrafındakilerin yaptıkları uygulamalar nelerdir?
14. Doğacak çocuğun güzel olması için yapılan uygulamalar ve inanışlar nelerdir?
15. Hamile kadının yapması gereken , yapmaması gereken şeyler nelerdir? Hangi hayvanlara bakılmaz.?
16. Göbek bağı ne yapılır ? Nelere gömülür ? Neden ?
17. Doğup da yaşamayan çocukların yaşaması için ne yapılır?
18. Çocuğa neye göre ad verilir.?
19. Kırklama ne zaman yapılır? Nasıl yapılır?
20. Aydaş olan/ kırkı karışan çocuklara ne yapılır ?
21. Geç konuşan, geç yürüyen , geç diş yapan çocuklara ne gibi uygulamalar yapılır ?

22. Kısmeti kapalı olan insanın kısmetini açmak için yapılan uygulama ve inanışlar nelerdir?
23. Gelin eve gelince yapılan uygulama eve inanışlar nelerdir?
24. Ölümü düşündüren şeyler nelerdir?
25. Adak dilek yerleri nerelerdir?
26. Rüyalarla ilgili inanışlar nelerdir?
27. Su ile ilgili inanışlar nelerdir?
28. Yağmur duası nasıl niçin yapılır ?
29. Yumurta kabuğu, soğan , sarımsakla ve kabuklarıyla ilgili inanışlar neler



KASTAMONU
ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri
Bilimler Araştırma ve
Yayın Etiği Kurulu

TOPLANTI SAYISI
1

KARAR SAYISI
36

TOPLANTI TARİHİ
4.01.2022

DAĞITIM
YERLERİNE

Üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapan Doç. Dr. Gülten KÜÇÜKBASMACI'nın yardımcı araştırmacı, Merve DELİHASANOĞLU'nun sorumlu araştırmacı olarak yapmayı planladıkları **“Kastamonu Halk İnanışları Üzerine Bağlamsal Bir İnceleme”** isimli çalışması Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunca onaylanması uygun bulunmuştur.

Bu bilgiler ışığında; Aydınlatılmış Onam Formunun gönüllülere imzalatılarak gerekli bilgilendirmelerin yapılması ve etik davranış ilkelerine uyulması şartıyla söz konusu araştırmanın yapılması Etik Kurulumuzca uygun görülmüş ve onaylanmasına toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Yavuz UNAT
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Eyüp AKMAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Burhan BALTACI
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Tolga ULUSOY
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Erol TURAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Kutay OKTAY
Kurul Üyesi

DAĞITIM LİSTESİ

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
Sayın Doç. Dr. Gülten KÜÇÜKBASMACI